

Громадська думка про правотворення

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 18 (121) жовтень 2016

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Законопроект щодо обов'язкового страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб.....2

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб

Конституційний Суд у світлі судової реформи в Україні.....3

Т. Полтавець

Захист прав журналістів: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід.....12

У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

С. Закірова

Кримськотатарська автономія у складі України: пошук вирішення проблеми.....16

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов

Судова система: перезавантаження.....28

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА МІСЯЦЯ

О. Саморукова

Маніпулятивні технології в іноземних ЗМІ (серпень 2016 р.).....33

А. Бергелський

Основні тенденції висвітлення української тематики у іноземних ЗМІ.....41

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА47

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Законопроект щодо обов'язкового страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб

Комітет з питань транспорту рекомендує Верховній Раді прийняти за основу законопроект щодо обов'язкового страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб.

Під час обговорення проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб» №4642 зазначалося, що він розроблений з метою переходу від обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті до обов'язкового страхування відповідальності автомобільного, автомобільного самозайнятого перевізника, міського електричного, залізничного, морського перевізника та перевізника на внутрішніх водних шляхах за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб.

Проектом пропонується доповнити перелік видів обов'язкового страхування, передбачений Законом «Про страхування», новим видом обов'язкового страхування: страхування перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб.

Відповідно, у галузевих нормативно-правових актах - Кодексі торговельного мореплавства, Законах «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт», «Про міський електричний транспорт» також пропонується передбачити обов'язковість страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб, та встановити відповідальність за невиконання покладених на перевізників обов'язків.

Проектом передбачається встановити, що за невиконання обов'язку щодо страхування відповідальності перевізника за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю пасажирів та третіх осіб, перевізник несе відповідальність у порядку, визначеному законодавством. На сьогодні обов'язок перевізника застрахувати пасажирів від нещасних випадків є однією із умов для отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів залізничним, автомобільним транспортом.

Тому, в разі прийняття проекту закону та внесення відповідних змін до ліцензійних умов, за невиконання обов'язку щодо страхування (порушення ліцензійних умов) може бути застосована відповідальність у вигляді анулювання ліцензії у порядку, встановленому Законом «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Також проектом передбачена відповідальність за відсутність у перевізника договору обов'язкового страхування у формі штрафу від 100 до 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за кожну одиницю залізничного пасажирського рухомого складу для залізничних перевізників,

за кожен транспортний засіб - для автомобільних перевізників, за кожне судно - для морських перевізників.

Члени Комітету, проаналізувавши законопроект, зазначили, що він містить окремі недоліки, які можуть бути усунуті під час підготовки його до розгляду в другому читанні та ухвалили рішення рекомендувати Верховній Раді прийняти його в першому читанні за основу (*Офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://rada.gov.ua/news/Novyny/136433.html>). – 2016. – 27.10*).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Конституційний Суд у світлі судової реформи в Україні

Конституційне правосуддя є важливою складовою демократичної організації влади. Ініційовані Президентом України П. Порошенком конституційні зміни щодо судової реформи передбачають, зокрема, реформування Конституційного Суду України (КСУ), який покликаний забезпечувати верховенство Конституції в Україні. Проте, як засвідчують його рішення останніх років, не завжди із цим справляється. Тому потребує докорінних змін.

За даними соціологічного опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» на замовлення Центру політико-правових реформ у грудні 2015 р., КСУ цілком довіряють лише 1 % громадян України, 38,1 % українців зовсім не довіряють КСУ, 30,3 % – переважно не довіряють.

Фундаментом для реформування сфери правосуддя, зокрема, Конституційного Суду є зміни до Конституції в частині правосуддя, які набрали чинності 30 вересня 2016 р. (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»). Глава держави висловив сподівання, що запровадження новацій сприятиме відновленню справедливості й авторитету Суду.

Президент також наголосив, що реформою запроваджуються норми, які суттєво посилюють незалежність Конституційного Суду – звільняють його від непритаманних функцій і розширюють повноваження.

Зокрема, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії та з огляду на правову природу Закон виокремлює Конституційний Суд як самостійну та відмінну від судів інституцію, оскільки він здійснює не правосуддя, а конституційне судочинство. Таким чином, його функція повністю відмінна від функції суду. Це, у свою чергу, обумовлює і відмінність статусу суддів КСУ. Так, зміни стосуються, зокрема, порядку відбору кандидатур на посаду судді КСУ; вимог до особи судді КСУ; окремо встановлено підстави для звільнення з посади судді КСУ, окремо – щодо припинення його

повноважень.

До складу Конституційного Суду України входять 18 суддів. Глава держави, парламент та з'їзд суддів України призначають по шість суддів КСУ.

Відбір кандидатур на посаду судді КСУ здійснюється на конкурсних засадах у визначеному Законом порядку. Суддею може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг 40 років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше 15 років, високі моральні якості та є правником з визнаним рівнем компетентності.

Суддя КСУ не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої. Суддя КС призначається на дев'ять років без права бути призначеним повторно.

Діяльність КСУ ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Крім того, у Законі містяться положення, спрямовані на посилення незалежності КСУ, у вигляді гарантій щодо його фінансування та належних умов для його діяльності. Так, у Державному бюджеті окремо визначатимуться видатки на діяльність КСУ з урахуванням пропозицій його голови, а розмір винагороди судді КСУ повинен встановлюватися законом про Конституційний Суд України.

З переліку повноважень КСУ вилучено тлумачення законів України – з огляду на те, що така функція взагалі не властива конституційним судам чи іншим подібним інституціям.

Істотним кроком в утвердженні верховенства права шляхом зміцнення національної системи захисту прав людини та приведення її у відповідність із сучасними практиками європейських країн є запровадження інституту індивідуальної конституційної скарги, що означає відповідне розширення повноважень суду.

Як зазначив Президент П. Порошенко, механізми реалізації зазначених змін мають будуть закріплені в законопроекті «Про Конституційний Суд України», який мав бути проголосований у Верховній Раді до 30 вересня 2016 р., коли набрали чинності зміни до Конституції України від 2 червня 2016 р.

Координатор Ради з питань судової реформи О. Філатов повідомив, що робоча група з підготовки законопроекту була сформована в червні поточного року, одразу після остаточного ухвалення парламентом змін до Конституції в частині правосуддя. До складу робочої групи увійшли українські науковці-конституціоналісти, юристи-практики, представники громадського сектору, які взяли на себе ініціативу і запропонували свою допомогу в роботі над законопроектом.

Але, експертне обговорення основних положень проекту закону «Про Конституційний Суд України», напрацьованих Робочою групою з розробки

імплементацийного закону «Про Конституційний суд України», що працює при Раді з питань судової реформи, відбулося без офіційного тексту (8 та 12 вересня 2016 р.).

Співорганізаторами першого заходу стала Рада з питань судової реформи та Координатор проектів ОБСЄ в Україні.

12 вересня 2016 р. експертна дискусія щодо імплементатії конституційних змін була продовжена на круглому столі «Конституційний Суд України: імплементатія конституційних змін», організованому Центром політико-правових реформ та Реанімаційним пакетом реформ за підтримки спільного проекту ЄС та Ради Європи «Консолідація розробки реформ у сфері юстиції в Україні». З доповідями про європейські сучасні тенденції у конституційному судочинстві на круглому столі виступили заступник Голови Конституційного суду Грузії, колишній член Венеційської комісії РЄ К. Варджелашвілі, суддя Конституційного суду Угорщини, член Венеційської комісії РЄ А. Варга.

Член робочої групи з напрацювання законопроекту «Про Конституційний Суд», экс-міністр юстиції С. Головатий поклав відповідальність за зволікання з роботою над законопроектом на Міністерство юстиції. Оскільки, згідно з Законом, саме Міністерство юстиції мало напрацювати текст законопроекту і надати його для обговорення. Натомість над текстом працюють експерти і науковці, які не несуть відповідальності за готовність законопроекту, наголосив экс-міністр.

Як зауважив національний радник з юридичних питань, керівник відділу верховенства права Координатора проектів ОБСЄ в Україні О. Водянніков, зміни до Конституції України потребують досить копіткої роботи щодо їх імплементатії до національного законодавства України та пошуку суспільного консенсусу стосовно ключових моментів конституційної реформи, у тому числі щодо нових повноважень КСУ.

На думку завідувача кафедри загальнотеоретичних та державно-правових наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», судді КСУ у відставці М. Козюбри, у цілому в законопроекті вдалося передати специфіку і природу конституційного судочинства, але робоча група має продовжити роботу над його вдосконаленням.

Так, аналізуючи проект закону «Про Конституційний Суд України» в частині структури та організації роботи КСУ, ректор Національної школи суддів України М. Онішук зазначив, що до Великої палати входитимуть усі 18 суддів КСУ. Кожен Сенат КСУ складатиметься з дев'яťох суддів. До усіх шести колегій КСУ входитимуть по три судді.

Стосовно повноважень, було відзначено, що Велика палата КСУ здійснюватиме розгляд таких питань: про відповідність Конституції України Законів України, актів ВРУ, Президента України, КМУ, ВР АР Крим, а також чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до ВРУ для надання згоди на їх обов'язковість; про офіційне тлумачення Конституції України; про конституційність питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

У свою чергу Сенат Конституційного Суду розглядатиме питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України чи їх окремих положень за конституційною скаргою особи (діятиме як суд).

Колегія суддів КС вирішуватиме питання щодо відкриття конституційного провадження у справах за конституційними поданнями, зверненнями, скаргами та діятиме як суд у випадку відмови відкриття конституційного провадження за конституційною скаргою (за умови одностайного голосування).

Обговорюючи питання повноваження посадових осіб, М. Оніщук відзначив, що відповідно до законопроекту, Голова КС здійснює загальне керівництво організацією роботи Суду; скликає та проводить засідання, спеціальні пленарні засідання Конституційного Суду, пленарні засідання Великої палати Суду; входить до одного із Сенатів і головує на його засіданнях.

Заступник Голови Конституційного Суду за дорученням Голови виконує окремі його повноваження, входить до одного із Сенатів і головує на його засіданнях.

Секретарі колегій суддів КСУ скликають засідання колегії суддів та головують на них, ініціюють перед головуючим у Сенаті Конституційного Суду скликання засідання, пленарного засідання Сенату Суду, Великої палати Суду.

Як зазначив С. Головатий, однією з новацій законопроекту є конкурсні процедури добору кандидатів на посади суддів КСУ. Так, відповідно до пропозицій робочої групи, кожен із суб'єктів формування КСУ – Президент, Верховна Рада, з'їзд суддів – створюватиме незалежну конкурсну комісію, яка і відповідатиме за добір кандидатів на посади суддів. Неможливо створити одну конкурсну комісію, бо Президент і Верховна Рада – це політичні структури, а з'їзд суддів – аполітична. У них різні системи узгодження інтересів, відтак кожна гілка має визначитися із кандидатами окремо. При цьому пропонується встановити загальні для всіх критерії оцінювання кандидатів.

Як зауважив В. Лемак, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Ужгородського національного університету, «у проекті закладена європейська модель, суть якої полягає в тому, що конституційна скарга забезпечує баланс захисту прав конкретної особи та удосконалення конституційного правопорядку». Конституційна скарга є одним з найбільш ефективних інструментів захисту прав людини (хоч його і називають субсидіарним), бо дозволяє бачити і вирішувати «системні проблеми» в цьому напрямі.

Але, чимало положень законопроекту викликали критику і навіть обурення в учасників обговорення.

Експерт Центру політико-правових реформ (ЦППР) М. Хавронюк наголосив, що єдиний поки що доступний громадськості текст законопроекту «Про Конституційний Суд» передбачає ручний розподіл справ поміж судьями, надмірну залежність суддів від голови КСУ, занадто високу зарплату (300 тис. грн – викликає питання з урахуванням соціально-

економічної ситуації, що склалася в Україні) і фактично унеможлиблює прозорий конкурс на посади судді КСУ. Конституційний Суд став залежним від політичних суб'єктів, не в останню чергу завдяки порядку призначення та звільнення суддів КСУ. У Голови КСУ будуть широкі повноваження; він фактично матиме можливість впливати на суддів КСУ, формувати під себе секретаріат.

За словами М. Хавронюка, робота КСУ внаслідок прийнятих змін може виявитися досить суперечливою.

Суддя КСУ у відставці, головний експерт групи конституційної реформи РПР В. Шаповал у свою чергу розкритикував запропоновану процедуру розгляду конституційної скарги. Він вважає «трійку» зайвою ланкою. Питання початку провадження конституційної скарги повинен розглядати Сенат, а «трійка» ускладнює доступ громадян до правосуддя.

Голова правління ЦППР І. Коліушко зазначає, що у першу чергу треба напрацювати дієвий механізм добору кадрів до КС. На його думку, це має робити спеціальна комісія, до якої входять судді КСУ у відставці з бездоганною професійною репутацією. Комісія повинна формувати відкритий для суспільства перелік кандидатів на посаду судді КСУ. Політичні ж суб'єкти при призначенні суддів КСУ мають бути обмежені саме цим переліком осіб. Очевидно неприйнятною є практика закритого для суспільства призначення осіб на посаду судді КСУ, виходячи з політичного інтересу.

З такою позицією згодні представники громадськості, зокрема, М. Хавронюк, який вважає, що конкурсна комісія має відібрати гідних кандидатів із високими моральними якостями і високою професійною компетенцією, а далі гілки влади могли би обирати з них представників для заповнення своїх квот. Конкурсна комісія має працювати не на суб'єкта призначення, а на українське суспільство – визначати гідні кандидатури на посаду судді КСУ.

На думку ж обраного 2014 р. парламентом судді КСУ І. Сліденка, який до того займався науковою діяльністю, проблеми з роботою конституційних суддів з'явилися тоді, коли їхню більшість, тобто 10 з 18, утворили професійні судді з судів загальної юрисдикції. Завдяки їм КСУ перетворився на політико-правових орган. На сьогодні при реформування КСУ треба думати про перезаснування цього суду. Аби викоринити негативну практику кадрових призначень, він пропонує під час добору конституційних суддів запровадити квоту науковців з публічного конституційного права.

Завідувач кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ А. Колодій переконаний, що, для забезпечення незалежності, КС мають формувати з'їзд суддів, з'їзд адвокатів та з'їзд представників юридичних ВНЗ і наукових установ. При чому науковці мають формувати половину від загального складу Суду. Крім того, мають бути переважно спеціалісти з конституційного права і здебільшого ті, які вже є знаними.

Щоправда, і науковці не завжди бувають із бездоганною професійною репутацією. Як зазначає заступник голови Конституційної Комісії

В. Буткевич, багато хто з прибічників минулої влади, що зараз за кордоном і перебуває в розшуку в Україні, – є докторами наук та професорами. Попри це, він упевнений, що не варто боятися реформувати КСУ, оскільки той же Європейський суд з прав людини, який існує понад 50 років, постійно проходив через такі зміни. Адже його судді розуміють, що головне – вдосконалювати свою роботу. Важливо, щоб такою ж була позиція й конституційних суддів.

У свою чергу експерт ЦППР Ю. Кириченко закликає науковців та експертів-конституціоналістів об'єднатися навколо обговорення цієї теми, аби виробити найкращий механізм реформування КСУ.

Викликало нерозуміння у фахівців-правників і вимоги для зайняття посади судді КС, зокрема, високі моральні якості та статус правника із визнаним рівнем компетентності. Безумовно, суддями мають бути особи з відповідним професійним рівнем підготовки, однак використання оціночних понять типу «правник із визнаним рівнем компетентності», «високі моральні якості» може ускладнити процедуру перевірки відповідності кандидата обраній посаді. Використання такої законодавчо невизначеної термінології може призводити до суб'єктивного оцінювання особи на відповідність вимогам високих моральних якостей, що може не лише негативно позначитись на судовій системі, але й створити додаткові підстави для корупції.

Суддя КС Н. Шаптала звернула увагу на відсутність у новій редакції закону однієї з важливих вимог – цензу проживання (осідлості). Раніше суддею КСУ міг стати громадянин України, «який проживає в Україні протягом останніх двадцяти років». На її думку, це є дуже вразлива та небезпечна річ, оскільки за таких обставин суддею КСУ зможе стати будь-хто, тобто навіть громадянин України, який став їм вчора. При цьому суддя звернула увагу на те, що в Конституції України залишилася вимога щодо певного терміну проживання відносно народних депутатів, президента, тобто представників двох із трьох гілок влади.

Зволікання з оприлюдненням тексту законопроекту також викликає небезпідставні побоювання щодо чергового прийняття в парламенті надважливого законопроекту без належного громадського обговорення і, не виключено, з порушенням конституційної та регламентної процедури його розгляду, що є неприпустимим, вважає голова Комітету Асоціації правників України з питань конституційного права, адміністративного права та прав людини А. Шуліма.

Виступаючи на Міжнародній конференції «Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві» з нагоди 20-ї річниці Конституційного Суду України (7 жовтня 2016 р.), Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін відзначив важливість використання досвіду іноземних колег у рамках підготовки законопроекту про Конституційний Суд.

Конституційний контроль є невід'ємною складовою конституційно-правової системи кожної країни. Є два основні види конституційного контролю – політичний і юридичний. Політичний конституційний контроль

здійснюється політичними органами і посадовими особами держави – Президентом, парламентом, урядом, парламентським уповноваженим з прав людини та ін. Діяльність таких органів і посадових осіб має політичний характер. Вони обираються чи призначаються на певний строк, чергові або позачергові вибори можуть повністю змінити політичний склад органів і призвести до зміни здійснюваної ними політики. Політичний конституційний контроль пристосований до поточних політичних завдань і за своїм характером і змістом не є стабільним і високопрофесійним.

Юридичний конституційний контроль здійснюється спеціалізованими і політично нейтральними органами – судами загальної юрисдикції, конституційними судами або особливими квазісудовими органами. Відповідно, юридичний конституційний контроль є судовим конституційним контролем. Є дві основні моделі судового конституційного контролю – американська і європейська. За американською моделлю конституційний контроль здійснюється судами загальної юрисдикції при розгляді конкретних справ. При цьому в одних країнах конституційний контроль здійснюється всіма судами загальної юрисдикції, а в інших – тільки Верховним Судом як найвищою судовою інстанцією.

За європейською моделлю конституційний контроль здійснюється спеціальним конституційним судом або особливим органом квазісудового характеру. Конституційний Суд є державним органом, що здійснює конституційний контроль шляхом конституційного судочинства. В одних країнах конституційний суд вважається судом особливої категорії і входить до судової системи, в інших – є особливим органом контролю, що не належить до судової влади. Найчастіше склад конституційного суду визначається Основним законом держави і відповідним законом про орган конституційної юстиції. Визначальними чинниками, що впливають на визначення чисельного складу конституційного суду, є його завдання (функції), структура, специфіка держави, у якій він створюється, та інші обставини. Внутрішні питання організації і діяльності конституційних судів регулюються їх регламентами, що приймаються самими судами.

Загалом у світі кількість суддів конституційного суду коливається від 4 (Андорра) до 19 (Російська Федерація): у Молдові – 6, Латвії та Казахстані – 7, Литві, Словенії, Албанії, Азербайджані, Вірменії, Грузії, Франції, Румунії – 9, в Угорщині – 11, в Австрії, Болгарії, Іспанії – 12, Словаччині – 13, Італії, Польщі, Чехії – 15.

Порядок утворення органів, що здійснюють конституційний контроль, у різних країнах неоднаковий і залежить від моделі їх організації. За умов американської моделі на посади суддів призначаються фахівці, як правило, за рішенням глави держави, санкціонованим парламентом. У США суддів Верховного суду призначає президент за згодою сенату.

За європейською моделлю розрізняють декілька способів формування конституційних судів.

Виключно законодавчою владою (парламентом) обираються судді у ФРН, Польщі, Македонії, Хорватії, Угорщині. Наприклад, дев'ять суддів Конституційного суду Македонії обираються більшістю голосів від загальної

кількості представників зборів, але двох суддів пропонує президент. У ФРН вісім суддів обирають бундестаг і бундесрат (палатами парламенту). У деяких країнах кандидатури на посаду судді конституційного суду подає президент, а обирає парламент (Узбекистан, Азербайджан, Словенія). У Словенії дев'ять суддів обираються Скупщиною за поданням президента.

Главою держави і парламентом обираються судді в Чехії, Словаччині, Білорусії, Франції, Румунії, Албанії. Суддів Конституційного суду на семирічний строк призначає президент Словацької Республіки з-поміж 20 кандидатів, схвалених Національною радою. У Чехії суддів призначає президент за згодою сенату.

У формуванні складу конституційного суду беруть участь глава держави, парламент, органи судової влади – в Іспанії, Грузії, Болгарії, Італії, Литві, Молдові. Наприклад, Конституційний суд Болгарії складається з 12 суддів, одна третина яких обирається Народними зборами, одна третина призначається президентом і одна третина обирається загальними зборами суддів Верховного касаційного суду та Верховного адміністративного суду. В Іспанії по чотири судді за пропозицією кожної з палат парламенту, два – за пропозицією уряду, два – за пропозицією головної ради судової влади строком на дев'ять років. В Італії п'ять суддів призначає президент, п'ять суддів – парламент на спільному засіданні палат, п'ять суддів – вищою судовою адміністрацією. У Литві по три кандидата в судді Конституційного суду призначаються сеймом із числа кандидатів, запропонованих президентом Республіки, головою Сейму та головою Верховного суду.

Різними є й строки перебування на посадах суддів Конституційного суду: це п'ять років в Таджикистані й Узбекистані; шість років – у Молдові, Казахстані; вісім років – у Хорватії; дев'ять років – у Болгарії, Грузії, Литві, Польщі, Румунії, Сербії, Словенії, Албанії, Чорногорії, Франції, Іспанії, Італії; 11 – у Білорусі; 12 років – в Угорщині, Албанії, Росії, Словаччині. Як правило, не припускається повторне переобрання суддів конституційних судів. При цьому нерідко для забезпечення спадкоємності й стабільності застосовується часткове поновлення складу Конституційного суду. Так у Франції, Болгарії, Литві, Іспанії, Казахстані кожні три роки оновлюється третина складу Конституційного суду. Також слід зауважити, що, поряд з основним складом, у деяких країнах передбачений інститут так званих неординарних суддів (для вирішення окремих категорій справ), а також запасних суддів, заступників судді. Наприклад, в Австрії Конституційний суд складається з голови, заступника голови, 12 суддів і 6 запасних членів суду (ст. 147 Конституції Австрії). А Конституційний суд Італії включає 15 ординарних суддів і 16 неординарних членів суду, які обираються парламентом у тому ж порядку, що й судді Конституційного суду. Поряд з основними суддями, останні беруть участь у розгляді справ про обвинувачення президента Республіки (ст. 135 Конституції Італії). У Франції, згідно зі ст. 56 Конституції та у Казахстані (ст. 71 Конституції) до Конституційної Ради пожиттєво входять (за правом *ex officio*) колишні президенти цих країн.

У світовій практиці, як правило, є загальновизнаними такі вимоги до

суддів конституційного суду: наявність громадянства, висока професійна підготовка, віковий ценз, бездоганна репутація. Професійний рівень суддів конституційних судів у різних країнах зазвичай високий. Практично в усіх країнах передбачена компетентність, яка визначається наявністю відповідної вищої освіти, стажу практичної, наукової (педагогічної) роботи, вченого ступеня, авторитету, бездоганної репутації. У багатьох країнах встановлюються особливі вимоги до кандидатів суддів конституційних судів. Як приклад, у деяких країнах конституційним суддям забороняється перебувати в політичних партіях.

Формування складу суду є важливою та відповідальною стадією, від якої залежить не лише підбір та призначення конкретної особи на посаду судді, а значною мірою і якість діяльності державного органу.

В аспекті незмінності зовнішньополітичного курсу України на інтеграцію з Європейським Союзом питання співробітництва між європейськими конституційними судами і Європейським судом з прав людини є вкрай важливими.

При реформуванні КС Україні слід врахувати європейський досвід не тільки у питання його формування, а й діяльності та співпраці з іншими органами влади. Польський приклад у вирішенні проблем реформування КС цієї країни та роль у цьому процесі європейських структур може стати цікавим і для України.

Конституційна криза в Польщі триває з листопада 2015 р. Влада й опозиція звинувачують одна одну в порушенні закону під час призначення суддів КС, що призвело до поглиблення кризи й ускладнення роботи цього органу. Крім того, реформа наділяє парламент правом усувати суддів Конституційного суду з посад, а президента і мін'юст – правом скаржитися на суддів, одночасно позбавляючи суд права визнавати президента країни нездатним виконувати свої обов'язки.

За новим законом Конституційний суд Польщі має ухвалювати рішення більшістю у дві третини голосів, тоді як раніше для цього було досить простої більшості. Крім того, для ухвалення важливих рішень, згідно з законом, потрібна присутність не менше 13 з 15 суддів, а раніше для цього вистачало присутності дев'яти суддів.

Критики побоюються, що через закон Конституційний суд країни втратить більшість своїх повноважень із нагляду за урядом та парламентом.

З огляду на це, Конституційний суд Польщі визнав рішення влади реформувати його роботу таким, що не відповідає Основному закону країни. У той же час прем'єр-міністр Польщі Б. Шидло заявила, що уряд проігнорує рішення КС й однаково проведе реформу, яка вже спровокувала масові акції протесту.

У січні 2016 р. у суперечку втрутилася Єврокомісія, розпочавши процес попередньої оцінки стану верховенства права в Польщі. За порушення європейських цінностей передбачається навіть позбавлення права голосу країни-члена ЄС.

Венеціанська комісія випустила формальне попередження на адресу влади Польщі, заявивши, що реформа національного конституційного суду

підриває засади правової держави і становить загрозу демократичній системі, правам людини та верховенству права.

Рада Європи також заявила, що реформа суттєво ускладнить процес розгляду скарг Конституційним судом та спричинить збільшення термінів винесення ним рішень. Про неправомірність такого шляху також попередив під час саміту НАТО у Варшаві президент США Б. Обама.

Конфлікт навколо Конституційного суду є головним, але не єдиним елементом у процесі відходу від засад демократії та спроб узурпації влади правлячою партією «Право і справедливість». Польща під її керівництвом стала на той же шлях, що й Угорщина за часи правління прем'єра В. Орбана та його партії «Фідес».

Отже, утворення органу конституційної юрисдикції України на засадах загальноновизнаних у світі цінностей є важливим кроком становлення демократії, правової держави, побудови громадянського суспільства. Становлення цього органу має здійснюватися з використанням і всебічним осмисленням світової практики конституціоналізму, але лише творчий підхід та урахування національних умов і особливостей допоможе визначити прогресивний напрям подальшого розвитку держави (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); веб-портал Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua/>); газета Сьогодні (<http://ukr.segodnya.ua>); сайт Deutsche Welle (<http://www.dw.com/uk/>); сайт Центру політико-правових реформ (<http://pravo.org.ua/ua/>); офіційне інтернет-представництво Національного інституту стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua>); веб-сайт ГО Асоціація правників України (<http://uba.ua/ukr/>); портал «Українське право» (<http://ukrainepravo.com>); ГО Центр інформації про права людини (<https://humanrights.org.ua>); сайт «ВЕСТИ» (<http://vesti-ukr.com>); офіційний веб-сайт Конституційного Суду України (<http://www.ccu.gov.ua>); електронна бібліотека юридической литературы «Правовед» (<http://www.pravoznavec.com.ua>); КуляNEWS (<http://coolyanews.info>); сайт NV.ua (<http://nv.ua/ukr.html>); сайт «Лівий берег» (<http://ukr.lb.ua>); газета «Україна Молода» (<http://www.umoloda.kiev.ua>).*

Т. Полтавець, власкор НЮБ НБУВ

Захист прав журналістів: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід

Кожна сучасна людина щоденно отримує велику кількість нової інформації. Лівова частка належить новинам, репортажам, повідомленням, що надають мас-медіа. Події з «гарячих точок», екстремальні ситуації, сенсації та курйози першими до нас доносять журналісти, які кожного дня

перебувають у вирі подій, незалежно від того, де вони працюють: на телебаченні, радіо чи в пресі. Як стверджується в Рекомендаціях Ради Європи «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску», термін «журналіст» охоплює всіх представників ЗМІ, тобто всіх тих, хто займається збиранням, обробкою й поширенням новин та інформації, у тому числі операторів і фотографів, а також допоміжний персонал – водіїв і перекладачів. Від компетентності, обізнаності та вміння подавати інформацію залежить і сприйняття донесеного до пересічної людини повідомлення, адже її очима суспільство дивиться на події в країні та світі.

Звичайно, журналістика – це досить цікава і захоплююча професія. Проте романтика зникає тоді, коли твоя робота стає небезпечною для тебе чи твоїх близьких. На сьогодні дуже поширеними стали напади на медійників, операторів, фотографів. Як стверджують самі журналісти, головною перешкодою надання інформації є влада й гроші. Найрезонанснішою справою в історії незалежної України стало вбивство Георгія Гонгадзе, яке набуло всесвітнього розголосу. У процесі розслідування (до речі, справа тягнулася 16 років), оприлюднили ряд прізвищ, до того ж відомих можновладців, які безпосередньо були причетними до вбивства. Судом доведено, що вбивство вчинене через журналістські розслідування засновника «Української правди».

За даними вітчизняного Інституту масової інформації, 2012 р. на журналістів було вчинено 65 нападів та 324 порушень свободи слова головною мотивацією яких була політична діяльність можновладців. Злочинні дії інкримінували найчастіше охоронцям високопосадовців, політиків та бізнесменів, а також правоохоронцям.

У 2013 р., за даними того ж інституту, було зафіксовано 101 напад на співробітників мас-медіа, з них 70 нападів припадає на період протестів в Україні. Основна частина побиттів була вчинена правоохоронцями та бійцями «Беркута». Загальна кількість порушень свободи слова становила 496 випадків. 2014 р. в Україні нападів зареєстровано 286, а порушень свободи слова – майже 1000 заяв. Знову ж таки, всі дії в основному були скоєні на політичному підґрунті і відбувалися під час Революції гідності, зокрема в січні – лютому, коли проходили наймасовіші та найгарячіші події в державі. Отже, як бачимо, наші журналісти, незважаючи на свої права, залишаються не захищеними. У зв'язку з цим, постала нагальна потреба щось змінити в системі і надати більших гарантій безпеці працівникам мас-медіа. Реформування мас-медійного простору та журналістської діяльності в ньому також вимагали від України для підписання асоціації України з Європейським Союзом. Так, 8 червня 2015 р. Президент України П. Порошенко підписав Закон України №421 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів». У Законі чітко прописано статті і покарання за не дотримання Закону. Так, за вбивство або замах на журналіста чи його рідню злочинця можуть покарати на строк 9–15 років позбавлення волі або довічне ув'язнення. Захоплення або викрадення також карається позбавленням волі на 8–15 років. За умисне нанесення побоїв або тілесної шкоди термін

ув'язнення становить п'ять років. Умисне пошкодження чи знищення майна, погроза чи залякування журналіста або родину також не залишилися без уваги юристів. У разі загибелі або пораненні журналіста під час виконання службових обов'язків надається допомога від держави.

Чи то подіяли нові правки в Законі, чи то стабілізувалася ситуація в Україні, але 2015 р. ситуація значно покращилася – зафіксовано 301 порушення, з них 100 справ – перешкоджання професійній діяльності, 58 нападів і побиттів, 36 погроз, 33 обмежень до доступу інформації, 12 заяв щодо цензури, 2 вбивства та 1 викрадення. Проте ще рано судити про дієвість оновленого законодавства. Світові журналістські спільноти визнали Україну найнебезпечнішою країною для працівників мас-медіа. Вона посіла третє місце за смертністю журналістів, поступившись лише Сирії та Палестині.

20 липня 2016 р. трагічно загинув один з керівників «Української правди» П. Шеремет. Справа ще не закрита, існує декілька версій смерті, але те, що це сталося не випадково, знають усі, і основним мотивом вбивства була професійна діяльність.

Перелічені вище статистичні дані доводять, що українська журналістика справа досить небезпечна. Допомогти у вдосконаленні та уніфікації вітчизняних законів може практика діяльності мас-медіа за кордоном. Правове регулювання діяльності мас-медіа в демократичних країнах світу – це сукупність законів, що гарантують свободу засобів масової інформації, прав людини на свободу отримання інформації, свободу вираження власних думок та відповідальність за об'єктивність поданої інформації. Серед Рекомендацій Ради Європи «Свободи журналістів і права людини» є й така: «Основна функція журналістики в справжній демократії передбачає, що всі ті, хто задіяний у ній, посідають етичні та відповідальні позиції, зокрема не відмовляються від незалежності, а також критичного підходу. Журналістика має слугувати справі свободи вираження поглядів, що включає право на одержання й поширення інформації за умови поважання інших основних прав, свобод та інтересів, які захищає Європейська конвенція з прав людини». Отже, за кордоном журналіст має бути як найближче до суспільства, тому що народ дуже довірливо ставиться до мас-медіа. Для місцевої влади це є вигідно, адже вони можуть контролювати і маніпулювати населенням (за для власної вигоди).

Іноземні представники ЗМІ мають право на фінансову, страхову та психо-емоційну підтримку з боку роботодавця. Кожна організація несе відповідальність за життя й безпеку співробітника. Перед тим як відправити журналіста на завдання, редактор закордонного ЗМІ має зважити на безпекову складову з огляду на місце відрядження та можливі загрози життю та здоров'ю кореспондента і попередити про це. Проте і такі заходи щодо безпеки не захищають журналістів.

Журналісти, які розслідують справи, що стосуються корупції у різних сферах життя суспільства, найчастіше наражають своє життя на небезпеку. «Згідно, з дослідженнями Комітету Захисту Журналістів, з понад 1200 журналістів, які розслідували корупційні схеми, майже 20% загинуло виконуючи свої службові обов'язки». Як правило, це були місцеві

кореспонденти, які намагалися донести до населення про те, яку загрозу для суспільства несе такий вид злочинності.

Тероризм і воєнні дії полонили сучасний світ. Намагаючись оперативно й об'єктивно донести інформацію, журналісти щоденно наражаються на небезпеку. У 2015 р. у Франції та Сирії від рук терористських груп «Аль-Каїда» та «Ісламська держава» загинуло майже 30 журналістів. Під час воєнних дій також щоденно гине не мало співробітників мас-медіа.

Однією з найрозвинутіших європейських країн є Німеччина, у якій і журналістика також на високому рівні. Представники німецьких ЗМІ під час своєї роботи вільно користуються своїми законними правами, до речі, значно ширшими, аніж будь-якого пересічного громадянина. Журналіст має право вимагати від державних установ закрити від суспільства інформацію та використовувати у своїй роботі. Подана ним інформація повинна бути достовірною та перевіреною, мати конфіденційний характер, якщо ще незавершена справа. Представники мас-медіа не можуть користуватися журналістськими правами в особистому буденному житті, що дуже поширено в сучасній Україні. Всі журналісти Німеччини є недоторканими, за ними не можна слідкувати і прослуховувати правоохоронним органам. Розслідуючи свою справу, журналіст може висловити свою підозру особі, яка фігурує в його журналістській роботі і на підставі достовірної інформації та фактів подати матеріали до суду. Як правило, журналісту не відмовляють у клопотанні і, такого характеру, судові розслідування майже на 100 % задовольняються. В Україні такі справи не розглядаються, цим займаються правоохоронні органи та прокуратура, а журналістські розслідування не беруться до уваги.

Нещодавно в Туреччині намагалися здійснити військовий переворот. Багатьом політикам, військовим, науковцям та журналістам було пред'явлено звинувачення в організації заколоту. Більше 100 представників ЗМІ були заарештовані, їм інкримінують зв'язок з мусульманським провідником Фетхуллахом Гюлленом, якого звинувачують у спробі перевороту. Також діюча державна влада розпорядилася закрити 16 телеканалів, 23 радіостанції, 45 газет, 15 журналів, 29 видавництв і 3 новинні агентства. Обшуки та незаконне вилучення робочих матеріалів проведено в більшості організаціях ЗМІ. Таким поводженням діюча влада порушила не тільки права журналістів на їхню діяльність і безпеку, а й права людини. У небезпеці опинилися працівники мас-медіа, які протестують проти діючої турецької влади. У пошуках безпечного місця для себе та своїх родин турецькі журналісти змушені емігрувати до інших країн, просити політичного захисту або десь переховуватися від арештів.

На жаль, у нинішній Україні журналісти також залежать від того, на кого працюють, і досить часто ми отримуємо недостовірну інформацію або відверту «джинсу». Водночас журналісти часто забувають, що в чинному Законі України «Про інформацію» є ст. 6, яка стверджує: «Журналіст засобу масової інформації має право відмовитися від авторства (підпису) на матеріал, якщо його зміст після редакційної правки (редагування) суперечить його переконанням».

Підбиваючи висновки, можна з точністю сказати, що проблеми в журналістиці існують (в одних країнах – проблема свободи слова, в інших ще й безпека журналістів), але є держави, на які потрібно орієнтуватися. Взагалі, на діяльність ЗМІ впливає дуже багато внутрішніх чинників, що і провокує різні проблеми в порушенні законних прав журналістів, але треба орієнтуватися і на міжнародні канони в журналістиці безпосередньо кожному журналісту особисто (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел:* <http://www.archives.gov.ua>; <https://cpj.org>; <http://detector.media>; <http://old.minjust.gov.ua>; <http://zakon2.rada.gov.ua>; <http://averlex.com.ua>; <http://www.lg-d.com>; <http://www.naiiu.kiev.ua>; <http://d.ual>; <http://www.journ.univ.kiev.ua>; <http://zakon5.rada.gov.ua>; <http://www.radiosvoboda.org>; <http://dt.ua>; <http://www.symposium2016.hol.es>; <http://refs.co.ual>; <http://imi.org.ua>; <http://www.archives.gov.ua>; <https://www.cpj.org>; <http://imi.org.ua>; <http://precedent.in.ua>).

У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

С. Закірова, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Кримськотатарська автономія у складі України: пошук вирішення проблеми

22 вересня 2016 р. Верховна Рада України голосами 233 народних депутатів прийняла Постанову № 4003а «Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи».

Документ, що було прийнято за наслідками парламентських слухань, які відбулися ще в червні 2016 р., містить у собі рекомендації Президенту України підготувати зміни до Конституції і законів України та внести їх на розгляд парламенту, за якими в Конституції України повинна з'явитися Кримськотатарська Автономна Республіка замість Автономної Республіки Крим. Важливу частину постанови склав перелік втрат України після анексії Криму, а також список пов'язаних з нею правових актів, ініційованих Києвом, зокрема, на міжнародній арені.

Крім того, парламентарі запропонували внести законодавчі зміни щодо позбавлення Севастополя спеціального статусу, а також визнання кримських татар, караїмів і кримчаків корінними народами України з відповідними змінами в ст. 11 Основного закону. На тому, що статус корінних народів необхідно надати не тільки кримським татарам, а й усім малим народам Криму, наголошував віце-президент Фонду досліджень і підтримки корінних народів Криму В. Ломброзо, кримчак за національністю. «Кримськотатарський, кримчацький народ і караїмський народ сьогодні знаходяться в дуже жалюгідному стані, так як їх дуже мало. Кримчаків сьогодні в Криму 204 людини, і вони не можуть самостійно захищати свої

права без вашої допомоги», – переконував він депутатів Верховної Ради України.

Інфографіка із сайту: <http://novisa.org.ua/informatsijni-materiali-do-debativ-krimsk-kotatars-ka-avtonomiya-u-skladi-ukrayini-yakim-bude-novij-krim/>

Учасники парламентських слухань також рекомендували Верховній

Раді прийняти закони про Державну стратегію деокупації і реінтеграції в Україну тимчасово окупованого Криму та про колабораціонізм і очищення влади (люстрацію) в Криму. В останньому, на думку парламентаріїв, має йтися про невідворотність покарання для людей, «які своїми діями допомагали окупації Російською Федерацією території АРК, перейшли на роботу в органи державної влади РФ і маріонеткового окупаційного режиму або іншим способом активно підтримували окупантів». При цьому парламентарі підкреслили, що закон має чітко розрізняти тих, хто дійсно сприяли окупації території Криму, та пересічних мешканців півострову, які з метою забезпечення виживання себе особисто і своїх сімей отримали російські паспорти. Глава правозахисної організації «Сила права», А. Сенченко наголошував: «Потрібно припинити залякувати кримчан відповідальністю за наявність другого російського паспорта. В умовах, коли влада не змогла захистити своїх громадян, отримання цього окупаційного аусвайса стало практично неминучим для виживання на окупованій території».

Текст документа містить ряд конкретних рекомендацій, на яких наголошували депутати, громадські діячі та експерти під час парламентських слухань. Зокрема, народний депутат парламенту від «Блоку Петра Порошенка», кримчанин С. Куніцин вважає, що робота української влади робота по Криму є безсистемною: «хто що придумає, те й робить...». Тож до постанови включено рекомендацію розглянути можливість створення консультативно-дорадчого органу при Президенті України з питань деокупації і реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя.

Про необхідність юридичних новацій стосовно статусу Криму представники громадськості говорять вже понад два роки. Утім, на сьогодні це питання не має чіткого усвідомлення ані серед громадськості, ані серед експертів, ані серед владних інституцій України.

Розуміння проблеми та підтримку внесення певних змін у тексті Основного закону висловив і Президент України П. Порошенко. Ще 16 липня 2015 р. під час виступу у Верховній Раді України щодо конституційних змін з децентралізації Президент України наголосив: «На подальших етапах своєї роботи я прошу Конституційну комісію дослухатися до лідерів кримськотатарського народу і передбачити, що Автономна Республіка Крим як невід'ємна складова частина України є національно-територіальним утворенням, через яке кримськотатарський народ реалізує своє право на самовизначення».

А 18 травня 2016 р. під час вечора-реквієму пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу Президент зазначив: «Ми, хоча із запізненням, усвідомили необхідність створення в Криму національної автономії кримських татар з повним, зрозуміло, гарантуванням рівних прав і громадянських свобод етнічних українців, росіян, інших етносів півострова». Тоді ж П. Порошенко повідомив, що планує звернутися до Конституційної Комісії України із закликом утворити найближчим часом із числа членів комісії, представників Меджлісу та експертів робочу групу з підготовки змін

та доповнень до цього розділу Конституції України.

Дискусії про статус Автономної Республіки Крим в Україні тривали фактично з моменту проголошення автономії. Частина експертів вважала, що Крим має стати рядовою областю у складі України, інші наполягали на збереженні статусу територіальної автономії. Меджліс виступав за закріплення права на внутрішнє самовизначення і визнання Криму кримськотатарською національною автономією в складі України.

Про важливість цієї проблеми говорили і на найвищому рівні. Так, перший Президент незалежної України Л. Кравчук підкреслював, що ідея автономії кримських татар виникла ще на початку 90-х ХХ ст., коли до Криму почали масово повертатися з місць депортації кримські татари. Утім, на його думку, впроваджувати її було зарано. «По-перше, там не було ще такої кількості кримських татар. Вони ще не визначилися тоді з умовами життя і побуту в Криму: земля, розподіл людей по регіонах. Не було тоді ще такої можливості. І по-друге, люди ще не були готові до цього. Я думаю, що і самі кримські татари не були готові», – зазначив Л. Кравчук.

Перші конкретні кроки в напрямі вирішення кримського питання зробив другий Президент України Л. Кучма. І хоча до теми спеціального статусу за національною ознакою він ставився вкрай обережно, утім за часи його президентства була створена Рада представників кримськотатарського народу, до якої своїм указом Л. Кучма включив членів Меджлісу.

Експерт Українського незалежного центру політичних досліджень Ю. Тищенко вважає, що в цілому і українське суспільство, і політичне керівництво протягом 2000-х років ставилося до питання статусу автономії досить індиферентно. Вона зазначила: «Всі спроби встановлення демократичних правил співіснування, ухвалення закону про “статус корінних народів” (ще з 1996 р.), визначення конституційних норм про корінні народи в трьох статтях Конституції України більшістю кримського, та й київського експертного співтовариства сприймалися в штики – як прояви “сепаратизму кримських татар”, які не будуть сприйняті “кримською більшістю”». На її думку, і сьогодні подібні аргументи вкрай популярні, але аналітик сподівається, що за інерцією. Разом з тим, вважає експерт, сьогоднішня ситуація активізувала процеси і дискусії щодо перегляду статусу автономії.

Сьогодні проблеми статусу кримськотатарського народу та Криму загалом з новою силою активно обговорюють представники влади і українського експертного середовища. Зокрема, перший заступник міністра інформаційної політики України Е. Джапарова вважає, що ухвалення закону про статус кримськотатарського народу як корінного народу допоможе визначати подальшу долю Криму. «Єдиним народом, який може визначати політичну долю території, є корінний народ», – зауважила Е. Джапарова.

Т. Ташева, юрист і співзасновник громадської ініціативи «КримSOS», вважає за необхідне встановити статус Криму як національно-територіальної автономії у складі України.

Як зазначає оглядач щоденного українського видання «День» Л. Волошина, загалом тема кримськотатарської національно-територіальної автономії дуже непроста. І якщо аргументи кримських татар щодо автономії

більш-менш зрозумілі, то, за словами журналіста, «навіщо вона унітарній українській державі – відразу пояснити дуже складно». З цього приводу сьогодні створено стільки штампів і міфів, які зовні виглядають як конкретні аргументи проти. Тож розвінчання їх є доволі складним, але вкрай важливим процесом.

Одним з важливих аргументів противників автономії є те, що створення кримськотатарської автономії стане прецедентом для українського суспільства і може спричинити так званий «парад суверенітетів», коли представники інших народів вимагатимуть надання їм та їх організаційно-територіальним утворенням аналогічного статусу. Утім, варто розуміти, що кримські татари – це єдиний в Українській державі народ, що за міжнародними правовими нормами відповідає статусу корінного народу.

Згідно з Декларацією ООН про права корінних народів від 2007 р. і Конвенцією ООН про корінні народи і народи, що ведуть племінний образ життя від 1989 р., корінними вважаються народи, що «є нащадками тих, хто населяв країну або географічну область, частиною якої є дана країна, в період її завоювання або колонізації або в період встановлення існуючих державних кордонів, і які, незалежно від їх правового становища, зберігають деякі або всі свої соціальні, економічні, культурні та політичні інститути». Щодо кримських татар, то вони не просто сформувалися як народ на теренах Криму, мали там власну державність, і до сьогодні зберегли свої історичні органи влади – Меджліс і Курултай.

Ще одним аргументом противники автономії називають те, що кримські татари чисельно становлять меншість населення Криму, а відтак, ситуація, коли «меншість диктує свою волю більшості», виглядає не зовсім демократично. Суто математично – це начебто і так. Але справа у тім, що демократія – це не тільки пріоритет і влада більшості, але й гарантії дотримання прав меншості. А в українських реаліях за умов відсутності правової держави, кримські татари зможуть гарантувати захист своїх прав після отримання статусу корінного народу і національно-територіальної автономії. Гарантоване представництво корінного народу в органах влади за певною квотою, що доволі проблематично у зв'язку із загальною нечисленністю, забезпечить кримським татарам право впливати на будь-які рішення стосовно Криму. У таких обставинах статус і право корінного народу – це міжнародний механізм, який регулює взаємовідносини більшості і корінних народів та не допускає дискримінації останніх.

Голова правління громадської організації «Майдан закордонних справ» Б. Яременко як один з механізмів, що перешкоджатиме узурпації влади в руках одного народу, бачить право вето. «Основні групи інтересів у Криму мають бути наділені на рівні участі в законодавчих та виконавчих структурах правом вето. Тобто, потрібно створити баланс, за якого жодна з груп не зможе домінувати над іншою», – зазначає експерт.

Окрім того, важливим наслідком встановлення статусу корінного народу для кримських татар є перспектива таким чином заблокувати можливі подальші дії російської влади в Криму щодо легалізації окупації півострову через політичний інститут референдуму. Оскільки попередній «плебісцит» не

був визнаний світовим співтовариством, місцеві керівники мають наміри провести ще один референдум, запросивши якихось міжнародних спостерігачів. І за таких умов наявність національно-територіальної автономії і статус кримських татар як корінного народу забезпечить блокування подібних ініціатив, оскільки за міжнародним законодавством без згоди корінного народу не можна приймати жодних юридичних рішень.

Наразі дискусія щодо кримської автономії не має єдиної платформи, і тому є певний хаос стосовно того, якою може бути ця автономія, зауважила перший заступник міністра з інформаційної політики Е. Джапарова.

Про відсутність чіткої стратегії відносно створення кримськотатарської автономії не тільки у громадськості, а й у вищому ешелоні українського політикуму говорить заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, член Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від України у 2007–2013 рр. М. Ставнійчук. Вона зазначила, що навіть у виступі Президента України П. Порошенка 18 травня 2016 р. незрозумілою є позиція самого глави держави з цього питання. Юрист вважає, що важливо чітко визначитися, про яку саме автономію йде мова. Якщо територіальну, то про який її різновид: адміністративно-територіальну чи політичну автономію? М. Ставнійчук зазначила: «Якщо адміністративно-територіальну – то вона вже формально-юридично існує у вигляді Автономної Республіки Крим для України і світу, навіть за умов її фактичної анексії та необхідності вирішення питання деокупації півострова. Якщо мова йде про національно-культурну автономію – це теж маса питань. Можливо, малась на увазі національно-політична автономія, яку можна розглядати, як окреме державне утворення у складі України. Але це в свою чергу вимагає змін не лише до Розділу Х Конституції...». Експерт з питань конституційного права наголошує, що справа не стільки у формально-юридичних визначеннях, скільки у наслідках політичних заяв, у довірі до держави та її інститутів: «Фактична нелегітимність нинішнього конституційного процесу призвела до його безрезультатності та повної втрати суспільної довіри. У процесі змін до Конституції України, влада не спиралася на позицію більшості українського суспільства, а рухалася в координатах логіки, нав'язаної ззовні». М. Ставнійчук підкреслила, що українці мають чітко розуміти, що конкретно обіцяє Президент країни кримськотатарському народу, бо ця проблема має комплексний характер як для усієї країни, так і кримських татар».

На думку Е. Джапарової, перш за все самі кримські татари мають вистроїти концепцію автономії. І після того як у Меджлісі буде чітке розуміння щодо форми цієї автономії, відповідний документ має бути запропонований суспільству.

На тому, що сьогодні «без думки кримських татар, корінного народу Криму, не можна нічого вирішувати» наголошував і перший Президент України Л. Кравчук.

З пропозицією створення національно-територіальної автономії і внесення відповідних змін до Конституції голова Меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров звертався до Конституційної Комісії ще восени 2015 р.

На думку уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу М. Джемілева, майбутній статус Криму – це національно-територіальна автономія кримських татар, у якій буде закладений механізм захисту прав корінного народу. «Тобто корінний народ не буде диктувати свою волю, але буде мати можливість захищати свої права», – підкреслив М. Джемілев. На його думку, такий захист передбачає два ключові аспекти: представництво кримських татар у всіх гілках влади (за формою квот або права вето) і функціонування кримськотатарської мови поряд із державною мовою в автономії».

Сучасне бачення того, яким має стати майбутній Крим, народний депутат України Р. Чубаров представляє у численних інтерв'ю. На його думку, концепт кримськотатарської автономії «вписується у відому модель... – Південний Тіроль». За словами голова Меджлісу кримськотатарського народу, «це колишня австрійська земля, етнічна більшість – німці. Після Першої світової війни перейшла в межі італійської держави. Вони проходили дуже довгий шлях протистояння, але після Другої світової вони виписали закони таким чином, що, якби ви там були, ви б побачили справжню реальність і в трьомовності, і в балансуванні представництва в парламенті, де все гарантовано законами, коли кожна спільнота має гарантоване представництво».

Концепція майбутнього представницького органу Криму, як і загалом етнічна політика і представництво в органах влади півострову, на думку Р. Чубарова, може спиратися на існуючу практику Південного Тіролю. «У них є Парламент Південного Тіролю, він обирається за політичними партіями за квотами. Вони взяли два етноси – німці та італійці. Німці в більшості, італійці в меншості. Там де є Альпи, там ще є такі ладінці – це корінні люди, їх 35–40 тисяч. Там вже третій. І тоді дивіться, що виходить у Південному Тіролі, де немає ладінців. Якщо ви директор закладу і якщо ви німець, то заступник обов'язково у вас буде італієць. І навпаки. Там всі посади, вони збалансовані за етнічною ознакою».

На думку народного депутата, «нова Верховна Рада Криму в свою чергу муситиме ухвалювати рішення в три способи: консенсусом, етнічними групами і більшістю. До повноважень етнічних спільнот віднесуть питання розвитку національної культури, мови та історії. Виключно загальною згодою матимуть розподіляти ресурси. Решта ж проблем — і надалі розв'язуватимуться голосуванням і більшістю. Виконавча ж влада будуватиметься за принципом, схожим на етнічне квотування, зазначає голова Меджлісу кримськотатарського народу».

Щодо майбутньої назви республіки, то Р. Чубаров вважає, «давати республіці назву кримськотатарської необов'язково. Головне, щоб принципи її існування влаштовували кримських татар, українців і навіть росіян після того, як Крим повернеться до складу України». У Криму майбутнього – після деокупації і проголошення кримськотатарської автономії – кожен чиновник та депутат повинні будуть знати і використовувати рівнозначні українську, російську та кримськотатарську мови, що стане запорукою визнання трьох титульних етносів, вважає Р. Чубаров.

Голова Меджлісу наголосив: «Є три аспекти, які ми завжди повинні мати на увазі. Кримські татари мають бути задоволені формою самовизначення, бо це їх природне право. Всі ті, хто живуть в Криму, не повинні мати жодного сумніву в тому, що їх права не менші, ніж права кримських татар. Статус Автономної республіки Крим не має нести якоїсь гіпотетичної загрози територіальній цілісності України, а повинен укріплювати її». За його словами, дотримання цих принципів не передбачає створення посади президента. Коли буде визначена модель автономії, стане відомо, чи потрібно створювати додаткові органи влади і які саме.

З метою суспільного обговорення цієї важливої проблеми 23 червня 2016 р. в українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбулися дебати на тему: «Кримськотатарська автономія у складі України. Яким має бути новий Крим?» Організатором заходу виступила громадська організація «Європа без бар'єрів» за підтримки благодійного фонду «Відродження». Учасники дебатів висловили впевнення, що створення кримськотатарської автономії у складі України стане важливим фактором для повернення Криму.

З цим погоджується і голова Комітету із захисту прав кримськотатарського народу Е. Барієв. Він наголосив: «Створення кримськотатарської автономії допоможе не тільки кримським татарам, а й Україні, оскільки представники корінного народу ніколи не виступали за федералізацію країни за територіальною ознакою, а хотіли створити національну автономію».

Питання зміни статусу кримської автономії має стати наскрізною темою в дискусії про політику деокупації півострова, вважає експерт Українського незалежного центру політичних досліджень Ю. Тищенко. Вона підкреслила: «Справа навіть не в назві автономії, а в комплексному процесі – розвиток законодавства про статус кримськотатарського народу і синхронізації цього процесу з потенційними конституціональними змінами. Зокрема, нова версія Конституції має надати чіткі гарантії корінному народу щодо сумарних питань збереження ідентичності, представництва, розвитку, взаємин з центральною та регіональною владою». На думку експерта, зміна статусу півострова на кримськотатарську національну автономію у складі України є невід'ємною складовою деокупації Криму.

Виконавчий директор ГО «Європа без бар'єрів» І. Сушко підкреслює, що, на її думку, створення кримськотатарської автономії стане додатковим аргументом України в боротьбі за повернення Криму.

Разом з тим у суспільстві існує й інший погляд на проблему. Зокрема, Д. Мацола, політолог, аналітик кримського проекту української служби Радіо Свобода Крим. Реалії, вважає, що «внесення в Конституцію України “Кримськотатарської національної автономії” до деокупації Криму дасть Росії зайві аргументи проти повернення півострова під український контроль». На його думку, задля звільнення Криму керівництво України в цьому напрямі обрало найнебезпечніший шлях.

Д. Мацола зазначає: «З точки зору міжнародного права, Крим – це Україна, крапка. І приведення фактичного положення у відповідність до

букви міжнародних договорів не питання етнічної приналежності, побажань, фобій та інших “хотінь” кримчан». Натомість внесення до Конституції України кримськотатарської національної автономії, втім, як і будь-яка інша зміна адміністративного статусу півострова, виведе, на його думку, «кримську проблему» з площини міжнародного права у сферу політичних побажань самих кримчан. «Саме ту сферу, де Росія відчуває себе найбільш впевнено, контролюючи Крим і, отже, громадську думку кримчан», – наголошує аналітик. За словами політолога, навіть до анексії Криму, в умовах відносно незалежних медіа і вільної суспільної дискусії серед значної кількості кримчан циркулювали стійкі стереотипи, міфи і фобії як відносно кримськотатарського народу, так і щодо їхньої автономії. Навряд чи ці фобії втратили свою актуальність в умовах тотального домінування російської пропаганди. Д. Мацола вважає, що можна гарантувати гідне місце кримськотатарського народу в майбутньому звільненому Криму, не змінюючи адміністративний статус півострова. Для цього достатньо ухвалити закон про кримськотатарський народ як корінний народ Криму, гарантувавши, таким чином, всі права, що передбачаються цим статусом. Конкретними кроками демонстрації лояльності Української держави до кримських татар політолог називає приєднання України до Декларації ООН про права корінних народів; юридичне оформлення вже і так реально діючого в українському суспільстві статусу Меджлісу як представницького органу кримських татар; квоти для кримських татар у вишах України і безліч інших кроків, які не потребують таких сумнівних ігор зі статусом окупованої території.

Аналізуючи ситуацію, політолог резюмує: «Мабуть, влада не цілком усвідомлює, що, відмовившись від боротьби за відновлення status quo до анексії півострова, Україна добровільно віддалить на невизначений термін перспективу як українського Криму, так і, парадоксальним чином, перспективу реального становлення кримськотатарської національної автономії на його території».

Певні сумніви щодо надання Криму особливого статусу висловлюють і представники законодавчої влади. Так, народний депутат І. Подоляк (фракція «Самопоміч») вважає, що не варто надавати різні права Криму та тимчасово непідконтрольним регіонам Донбасу, які окуповані тією ж країною. Разом з тим, вона зауважила, що слід фіксувати всі випадки порушень прав людини на півострові, щоб згодом використовувати це як «козир» при поверненні території. А народний депутат від «Батьківщини» Ю. Одарченко, виступаючи проти створення автономії, наголосив, що такі рекомендації (стосовно автономії) Президент має отримувати від Ради національної безпеки або СБУ.

Ще один варіант вирішення кримськотатарського питання пропонує викладач Києво-Могилянської академії О. Курінний. Він провів розрахунки на основі статистичних даних і запропонував свій план, суть якого в такій тезі: «Створення кримськотатарської автономії можливо без зміни Конституції. Для цього достатньо трьох законів: закону про статус і права корінних народів, де буде такий статус у кримськотатарського народу в тому

числі; закону про зміну адміністративно-територіальних деяких кордонів і закону про Автономну Республіку Крим».

За словами О. Курінного, було б правильно й простіше сприймати автономію, якби вона охоплювала весь кримськотатарський етнос, але при цьому не охоплювала ті міста, інші населені пункти й території, де кримські татари в абсолютній меншості – 5 % і менше. На сьогодні кримськотатарський народ становить у Криму приблизно 14–16 % населення. Експерт зазначає: «Автономія може охопити до 95 % території Криму, де живе 70 відсотків його населення, приблизно 1,8 мільйона осіб. Кримські татари там становитимуть не менш ніж 20 %... Важливо, що на цих територіях проживатиме 93–95 % кримськотатарського народу, 260 із 271 тисячі. Пропонується поза автономією залишити території Малої Ялти, Малої Феодосії, Малої Алушти, де кримські татари становлять до 3 % населення, або 5 тисяч осіб. І, можливо, деякі північні території: міста Армянськ, Джанкой, Красноперекопськ. Там кримські татари теж складають не більш ніж 3–4 %, а подекуди 2–3 % населення. За моїми розрахунками виходило, що до території автономії не потрапить 8–9 тисяч кримських татар із 271 тисяч. Але при цьому поза автономією опиняться понад 500 тисяч проросійськи налаштованого населення. Такі території можна приєднати до Севастополя, а на півночі Армянськ, Красноперекопськ, частина Джанкоя – або до Запорізької, або до Херсонської області.

Тут є не тільки національні питання, демографічні, а й питання логістики. Якби Україна змінила ці межі до 1991 року, то зараз – це була б найкраща гарантія від загрози сепаратизму. І так само добре, що значна частина населення, яка, в принципі, органічно не сприймає кримськотатарську автономію, це, перш за все, жителі півдня й найбільш проросійських регіонів – Севастополь, Ялта, Феодосія, могли мати можливість жити окремо, але в межах України. Тобто отримуємо державність кримських татар, абсолютно життєздатну автономію, територію, де вони становлять уже не символічні 10–16 %, а 20–25 %».

Система представництва національних громад у кримських органах влади, на думку експерта з міжнаціональних конфліктів, має спиратися на встановлені певні квоти для кожної етнічної групи. Така система вже має прецеденти у світі, наприклад, у Лівані чи Північній Ірландії.

Розрахунки та пропозиції О. Курінного, за словами самого автора, «шокували деяких представників кримськотатарського руху, більш-менш були сприйняті українською стороною, прохолодно сприйняті представниками влади». Утім, експерт вважає, що його план дасть можливість уникнути страхів нетатарського населення Криму щодо автономії і водночас створити життєздатну автономію кримськотатарського народу.

Застерігає від радикальних кроків відносно вирішення статусу Криму доктор соціологічних наук, професор І. Кононов. «І в Києві, і в Кремлі є гарячі голови, які готові зробити Крим гарячою точкою. Тоді міжнаціональний мир як найважливіше досягнення довоєнного Криму залишиться світлим спогадом», – вважає він.

З необхідністю діяти максимально обережно, прораховуючи кожен

крок і уникаючи радикальних висловлювань, які можуть спричинити кровопролиття на півострові, закликає і кримський історик і політолог О. Сергєєва. Вона наголошує: «Сьогодні ми маємо справу із ситуацією, коли обіцянки надати національну автономію кримським татарам абсолютно нормально сприймаються на материковій Україні, але в Криму будуть зустрінуті вороже більшістю населення». На її думку, це стосується не тільки представників так званого «русского мира», а й проукраїнськи налаштованих жителів півострова, які часто висловлюють сумніви щодо рівня підтримки України з боку кримських татар, і 30–40 % нейтральних кримчан.

Сучасна світова практика знає приклади успішно функціонуючих національних автономій із правами корінного народу. Сьогодні у світі проживає багато корінних народів, які внаслідок історичних обставин та політичних подій не мають власної державності. Тому в демократичних країнах держави таким народам надають широкі можливості самоврядування та у деяких випадках національно-територіальні автономії.

З точки зору міжнародного права національно-територіальна автономія розглядається як різновид територіальної автономії, яка дає змогу частково чи повністю вирішити національне питання. На практиці це означає надання окремій частині унітарної держави, у якій проживають національні меншини, певної самостійності у вирішенні питань внутрішнього життя (адміністративне управління, культура, освіта, мова тощо). До таких автономій належать Аландські острови у Фінляндії, Гренландія та Фарерські острови в Данії, Країна Басків, Каталонія і Галісія в Іспанії.

Одним із можливих шляхів формування національно-територіальних автономій у сучасному світі є отримання національною меншиною статусу корінного народу, який дозволяє претендувати на більш широкі права, серед яких є право на самовизначення в рамках автономії. Зазначимо, що Декларація про права корінних народів особливо підкреслює, що наявність цього права не дає змоги корінному народові претендувати на порушення територіальної цілісності самої держави. У цій тезі міститься відповідь на ще один з міфів-страхів, які періодично озвучують у суспільстві, про те, що кримські татари за умов автономії можуть проголосити незалежність та приєднатися до Туреччини. Експерт з прав корінних народів Інституту демократії ім. Пилипа Орлика Н. Беліцер, заявляючи, що реалізація права на самовизначення кримськотатарського народу як корінного через створення кримськотатарської автономії відповідає нормам міжнародного права, наголосила: «Оскільки корінні народи користуються правом на т. зв. «внутрішнє» (в межах існуючої демократичної держави) самовизначення, це не несе загрози територіальній цілісності та суверенітету України».

Одним з найуспішніших прикладів таких автономій корінних народів у світі є забезпечення прав народу саамі («самі, саами») у країнах Скандинавії. Іншим прикладом забезпечення прав корінних народів може бути досвід Канади та США, який суттєво поступається системності скандинавських країн, але все ж таки наділяє індіанців широкими правами у сфері самоврядування та захисту власної культури й традицій.

Ґрунтовне вивчення прогресивного досвіду цих, а також інших

корінних народів і держав світу дасть можливість Україні уникнути багатьох небезпечних пасток і помилок при вирішенні вкрай болючого кримського питання.

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ СТОСОВНО ПРАВ КОРІННИХ НАРОДІВ

Декларація ООН щодо прав корінних народів

(Ратифіковано Україною у 2014 році)

1. Корінні народи мають право на самовизначення. З огляду на це вони вільно встановлюють свій політичний статус та здійснюють свій економічний, соціальний та культурний розвиток. (Стаття 3)
2. Корінні народи при здійсненні своїх прав на самовизначення мають право на автономію або самоуправління у питаннях, які належать до їхніх внутрішніх та місцевих справ, а також і шляхів фінансування їхніх автономних функцій (Стаття 4)

Конвенція про корінні народи та народи, що ведуть племенний спосіб життя в незалежних країнах

1. 2. Зазначені народи мають право зберігати власні звичаї і інститути, якщо вони не суперечать основним правам, визначеним національною правовою системою, і міжнародно визнаним правам людини. (Стаття 8)

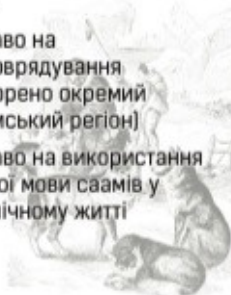
СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ КОРІННИХ НАРОДІВ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ: саами у країнах Скандинавії

ФІНЛЯНДІЯ

Право на самоврядування (створено окремий Саамський регіон)

Право на використання рідної мови саамів у публічному житті

ШВЕЦІЯ

– Право на розвиток і використання рідної мови саамів на всій території Швеції

– Асамблея саамів визнана державною адміністративною інституцією.

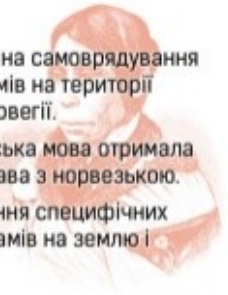
НОРВЕГІЯ

– Право на самоврядування для саамів на території всієї Норвегії.

– Саамська мова отримала рівні права з норвезькою.

– Визнання специфічних прав саамів на землю і воду.

ІНДІАНЦІ У США ТА КАНАДІ

КАНАДА

– Право племен на користування місцевою землею та ресурсами чи отримання компенсацій за її використання

– Право на самоврядування племен на окремій території компактного проживання

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

– Право племен на користування місцевою землею та ресурсами чи отримання компенсацій за її використання

– Право на повне самоврядування в рамках території проживання племен та імплементація законодавства штату проживання на власний розсуд.

ЄВРОПА
БЕЗ БАР'ЄРІВ

SWEDEN

THINK FUND
SUPPORTING POLICY RESEARCH

Відродження

Інфографіка із сайту: <http://novisa.org.ua/informatsijni-materiali-do-debativ-krimsk-kotatars-ka-avtonomiya-u-skladi-ukrayini-yakim-bude-novij-krim/>

Отже, аналіз громадської думки з питання зміни статусу Криму та

надання кримським татарам прав корінного народу показує, що в суспільстві на сьогодні відсутня чітка стратегія дій. Різні варіанти вирішення цього важливого питання мають як позитивні, так і застережливі моменти. Частина експертів і оглядачів погоджується з необхідністю створення кримськотатарської автономії, утім пропоновані методи та тактичні дії щодо її оформлення вкрай неоднозначні. Найбільш ґрунтовну концепцію реформування статусу Криму висувують представники кримськотатарського народу. Натомість у суспільстві існують і інші варіанти вирішення кримського питання. Проте всі зацікавлені сторони закликають владу обережно та дипломатично підходити до розв'язання цієї важливої проблеми. Оскільки, як зазначила М. Ставнійчук, «правильна постановка цього питання може сприяти встановленню миру в Україні і поверненню анексованого Криму. Неправильна – стимулювати відцентрові процеси в Україні, започаткувати процес її розпаду» (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <http://iportal.rada.gov.ua>, <http://www.president.gov.ua>, <http://www.bbc.com>, <http://zakon5.rada.gov.ua>, <http://www.un.org>, <http://www.un.org>, <http://glavcom.ua>, <https://hromadskeradio.org>, <https://hromadskeradio.org>, <http://ua.krymr.com>, <http://novisa.org.ua>, <http://search.ligazakon.ua>, <http://www.polit-kherson.info>, <http://ua.krymr.com>, <http://day.kyiv.ua>, <http://blogs.pravda.com.ua>, <http://www.ukrinform.ua>*).

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов, канд. юрид.наук, адвокат, аудитор

Судова система: перезавантаження

Так вже сталося в нашій країні у ці часи, що важко відрізнити політичний PR від реально конструктивних вчинків політиків, реформи від того, що називається видимістю їх проведення...

От і судова реформа не виняток. Важко зараз однозначно сказати, чи приведе вона до реальних змін у правосудді, чи стане прикриттям для продовження того, що у нас називають суддівським свавіллям. Про це можна буде сказати лише з часом.

Проте однозначно можна сказати, що те, що відбувається у цій сфері, про якісь певні рухи влади свідчить. І ці рухи спрямовані на надання правосуддю більшої об'єктивності, прозорості, контрольованості та фаховості. Принаймні має повністю оновитися персональний склад касаційних судів та істотно підвищиться їх дохід.

Але про все окремо.

Підвищення ролі адвокатури.

Закріплюється на законодавчому рівні право на професійну правничу допомогу. У певному сенсі таке право існувало й раніше, однак новим є те,

що суб'єктом надання професійної правничої допомоги є адвокатура. При цьому захист від кримінального обвинувачення та представництво в суді здійснюється виключно адвокатом. Об'єктивності заради слід зазначити, що законом можуть бути встановлені винятки з цього правила, але доки закону з такими винятками ще немає. Тож, адвокатам доведеться попрацювати: без них в суді можна буде хіба що самому захищати себе.

Мова як критерій інтелектуального рівня.

Якось пояснював своєму російськомовному знайомому, що спілкування гарною і правильною українською мовою вимагає певних інтелектуальних зусиль для людини, що звикла до російської. Він не одразу повірив. Потім та лише після того, як цілий день провів, спілкуючись виключно українською. Каже, що втомився під кінець дня.

Судова реформа передбачає провадження судочинства і діловодства в судах України державною, тобто українською, мовою. Хоча при цьому суди мають гарантувати право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють. Проте в будь-якому разі процесуальні документи складатимуться українською.

Мабуть цікаво було би послухати депутатів, якщо би такий самий принцип був уведений й у самій Верховній Раді.

Крок до прецедентного права.

Прецедентним правом є таке, одним із джерел якого окрім законів є судові рішення певних судів. З набранням чинності новою редакцією Закону «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, повинні враховуватися іншими судами при застосуванні таких норм права. На відміну від прецедентного права український суд має право відступити від правової позиції, викладеної Верховним Судом, однак зобов'язаний при цьому одночасно навести відповідні мотиви такого відступу. Іншими словами суддя, який відступає від позиції Верховного Суду має обґрунтувати помилковий характер такої позиції. Уявіть собі, яку сміливість і бажання на це повинен мати такий суддя. Може зросте роль науково-правової експертизи, адже помилку ВСУ саме з наукової точки і можна обґрунтувати.

Присяжні засідателі.

Від декларації про їх існування судова реформа переходить до правового наповнення інституту присяжних засідателів. Інститут народних засідателів при цьому ліквідується.

Цікавим є те, що:

список присяжних засідателів затверджуватиметься територіальним управлінням Державної судової адміністрації за списками, складеними відповідними місцевими радами. Для того, щоб потрапити до цього списку необхідна згода потенційного засідателя і його відповідність певним критеріям;

потрапляють у цей список, тобто стають присяжними, на три роки;

функції присяжних виконують такі особи протягом не більше одного місяця щороку;

однією з вимог до присяжного є володіння українською;

на період виконання обов'язків присяжного за особою зберігається робоче місце. Роботодавець не вправі заборонити виконання функцій присяжного;

присяжні засідателі будуть вчиняти правосуддя також і в господарських судах;

обирати присяжних на кожну судову справу буде автоматизована система.

Судів стане трошки менше.

Із системи судоустрою зникають існуючі вищі спеціалізовані суди. Не буде тепер Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого адміністративного суду та Вищого господарського суду. Третьою і останньою найвищою судовою ланкою буде Верховний Суд. Він же буде й єдиною касаційною інстанцією.

Однак з'являться нові судові інстанції, аналогів яких ми ще не бачили в Україні: Вищий суд з питань інтелектуальної власності; Вищий антикорупційний суд. Вони хоч і називаються вищими, проте здійснюють правосуддя як суд першої інстанції у справах, що віднесені до їх компетенції. А переглядати та перевіряти обґрунтованість і законність їх рішень буде вже Верховний Суд.

Суддею такого Вищого суду з питань інтелектуальної власності може стати не лише суддя, а й патентний повірений чи адвокат, який має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років.

На мою думку, виокремлення таких судів в окрему систему, а не просто як спеціалізацію в рамках загальних судів, свідчить про те, що захист інтелектуальної власності (а її оборот в Україні за підрахунками фахівців сягає 3 млрд. доларів щороку) та боротьба з корупцією повинні набрати певного значення та відповідних «оборотів». Більших, аніж на сьогодні.

Нова структура Верховного Суду.

Верховний Суд перестане бути однорідним і поділиться вже не на палати, як це було раніше і є сьогодні, а на окремі суди. З палат залишиться лише Велика Палата Верховного Суду. А от іншими підрозділами Верховного Суду стануть Касаційний адміністративний суд, Касаційний господарський суд, Касаційний кримінальний суд і Касаційний цивільний суд. Відповідно до спеціалізації суддів. Очевидно, що Касаційні суди здійснюватимуть ті повноваження, що відводяться нині Вищим спеціалізованим судам, а Велика Палата здійснюватиме виключні повноваження щодо усіх судових спеціалізацій. Проте слід дочекатися змін у процесуальні кодекси, щоб із впевненістю про це говорити.

Стати суддею Верховного Суду зможе не лише суддя апеляційного чи місцевого суду, а й особа, що має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років, а також досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше десять років.

Підняття престижу «бути суддею».

Статус судді має бути піднятий не лише (хоча й не без того) щодо матеріального забезпечення, а й з точки зору надання певних соціальних гарантій.

Так, суддя визнається особою недоторканною. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду. Суддю не можна притягнути до відповідальності за ухвалене ним судове рішення.

Про підозру у вчиненні кримінального правопорушення судді може бути повідомлено лише Генеральним прокурором або його заступником. Суддю може бути тимчасово відсторонено від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності лише на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника. Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням лише Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Окрім престижу, піднято й вимоги до суддів.

Заборонено перебування на посаді судді одночасно із зайняттям посади в будь-якому іншому органі державної влади, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом. Суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Судді, які є власниками акцій або володіють іншими корпоративними правами чи мають інші майнові права або інший майновий інтерес у діяльності будь-якої юридичної особи, що має на меті отримання прибутку, зобов'язані передати такі акції (корпоративні права) або інші відповідні права в управління незалежній третій особі (без права надання інструкцій такій особі щодо розпорядження такими акціями, корпоративними або іншими правами, або щодо реалізації прав, які з них виникають) на час перебування на посаді судді. Проте відсотки, дивіденди та інші пасивні доходи від майна, власником якого він є, суддя вправі отримувати.

Закон не лише встановлює певні обмеження, пов'язані з перебуванням на посаді судді, а й передбачає механізми контролю за життям судді: моніторинг способу життя судді відповідно до закону. Результати такого моніторингу способу життя судді можуть використовуватися для оцінки дотримання суддею правил суддівської етики. Тож суддя із власною яхтою чи палацом повинен буде покікуватися про те, щоб витримати такий моніторинг його способу життя.

Декларація щодо майнового стану та доходів судді (а цілком логічно й витрат) здійснюватиметься щодо кожного судді щонайменше один раз на п'ять років, а також частіше за відповідним запитом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради правосуддя.

Крім того, суддя буде зобов'язаний щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію родинних зв'язків, у якій мають бути вказані у тому числі прізвища, імена, по батькові осіб, з якими у судді є родинні зв'язки, місця їх роботи (проходження служби), займані ними посади, якщо такі особи є або протягом останніх п'яти років були членами та працівниками різних органів державної влади та інших органів, а саме Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції, суддями, працівниками апарату суду, прокурорами, працівниками правоохоронних органів (органів правопорядку), адвокатами, нотаріусами та ін. Це мабуть для того, щоб хабар судді за неправомірне рішення не можна було дати, шляхом оплати адвокатських чи нотаріальних послуг його дружини, чоловіка, сина чи дочки...

Крім того, суддя зобов'язаний щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності, яка складається з переліку тверджень, правдивість яких суддя повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або непідтвердження. У такій декларації суддя має задекларувати, у тому числі своє твердження про відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам, невчинення корупційних правопорушень, невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями та інше...

Цікаві аспекти дисциплінарної відповідальності суддів.

Окрім порушення засад судочинства (гласності, відкритості, рівності...) підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності відтепер буде незазначення ним в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору. Отже те, чим раніше зловживали судді, а саме ігнорування аргументів сторони у спорі, тепер стане для них небезпечним.

Крім того, підставою для притягнення судді до відповідальності буде здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна. Елітні фітнес-клуби та ресторани для судді стануть зоною підвищеного ризику.

Окрім попередження, догани, тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя за вчинення дисциплінарного проступку суддю може бути переведено судді до суду нижчого рівня або навіть звільнено з посади.

І щодо матеріального забезпечення суддів.

Це одне з найболючіших і найцікавіших питань, яке поділило суспільство на тих, хто «за», і тих, хто «проти». Особисто моя думка полягає в тому, що оплата праці судді має бути конкурентною, тобто юрист на посаді судді, під суворим контролем усіх органів влади, журналістів і суспільства, повинен мати можливість чесно заробляти на гідний рівень життя. При цьому я вважаю гідним рівнем життя не мінімальну і не середню зарплату українці, а зарплату, яка дає можливість чесно придбати житло, авто і

сходити в кіно чи театр, поїхати на відпочинок за кордон, повечеряти у ресторані, купити одяг не в секонд-хенді.

Оплата праці судді складатиметься з так званого базового розміру посадового окладу, регіональних коефіцієнтів і доплат за вислугу років, за перебування на адміністративній посаді в суді, за науковий ступінь, за доступ до державної таємниці.

Базовий розмір посадового окладу судді становить:

1) 30 мінімальних заробітних плат (на сьогодні це 43 500 грн) – судді місцевого суду;

2) 50 мінімальних заробітних плат (на сьогодні це 72 500 грн) – судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду;

3) 75 мінімальних заробітних плат (на сьогодні це 108 750 грн) – судді Верховного Суду.

Доплата за вислугу років становитиме від 15 до 80 % посадового окладу. А регіональний коефіцієнт (наскільки великим є місто, в якому працює суддя) – від 1,1 до 1,25. Кандидат наук матиме доплату у розмірі 15 %, а доктор – 20 %.

Крім того суддям надається щорічна оплачувана відпустка тривалістю 30 робочих днів з виплатою, крім суддівської винагороди, допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу та службове житло за місцем знаходження суду.

І не менш цікавим фактом є те, що протягом шести місяців з дня набрання чинності Законом «Про судоустрій і статус суддів» має бути створений новий Верховний Суд та призначені його судді. Тобто йдеться про повне «перезавантаження» принаймні ВСУ (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=2119>)*).

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА МІСЯЦЯ

О. Саморукова, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Маніпулятивні технології в іноземних ЗМІ (серпень 2016 р.)

Протягом оглядового періоду з 1 по 31 серпня 2016 р. було проаналізовано 293 інформаційних повідомлення зарубіжних інтернет-ЗМІ, у яких висвітлювалися події, пов'язані із ситуацією в Україні. З них 118 – матеріали західних ЗМІ, 171 – російських ЗМІ.

Проведений аналіз показав, що з наявного загалу матеріалів негативне наповнення щодо України (загалом) містять сім інформаційних повідомлень у західних ЗМІ, тобто приблизно 6 %. Актуальною темою для обговорення залишалася доповідь «Ти не існуєш», опублікована 21 липня 2016 р. міжнародними правозахисними організаціями Amnesty International та Human Rights Watch, у якій ідеться про свідчення порушень прав людини в зоні АТО і в самопроголошених «ДНР» і «ЛНР». Тому основний негатив західних ЗМІ

стосувався доповіді, яка присвячена «секретним тюрмам на сході України», де силовики «обох конфліктуючих сторін» утримують людей без пред'явлення звинувачень. При цьому видання, посиляючись на дані опублікованих звітів правозахисників, наводять позицію Генпрокуратури України та вказують на гіпотетичний характер інформації. Відповідно, ці публікації з негативним резонансом маніпулятивними водночас вважатися не можуть.

Також негативне забарвлення мала значна частка повідомлень польських ЗМІ, що пов'язано з обговоренням українсько-польських суперечностей у питаннях політики пам'яті та інтерпретації історичних фактів, пов'язаних у першу чергу з українсько-польським конфліктом періоду Другої світової війни. При цьому проаналізовані публікації, що мали досить високий рівень негативного емоційного фону та висвітлювали неоднозначні рішення й оцінки, а також не завжди витримувалися в межах журналістських стандартів (баланс думок і точок зору, відокремлення фактів від коментарів, повнота представлення фактів та інформації з проблеми), прямими маніпуляціями, у принципі, не характеризувались.

Західні ЗМІ не залишили поза увагою тему диверсії в Криму та зайняли нейтральну позицію щодо російсько-українського конфлікту, але висловили недовіру до доказів, котрі надала Росія.

Таким чином, присутність у західних ЗМІ публікацій з негативним контекстом щодо України в серпні не супроводжувалася активним використанням маніпулятивних технологій.

Що ж до російських ЗМІ, то, як рівень негативних публікацій, так і використання маніпулятивних технологій були досить високими. Так, із проаналізованих 171 серпневих російських публікацій мали негативне забарвлення 78 % (134 публікації), та у 60 % (103 публікації) інформаційних повідомлень було виявлено ознаки маніпулятивних технологій. За результатами дослідження, найбільш поширеними наразі є такі види інформаційних маніпуляцій: **однобічність висвітлення подій, створення інформаційної хвилі, апелювання до страху, констатація факту, підміна факту думками, анонімний авторитет, рекомендація, коментарі** (див. нижче «Методи маніпулятивних технологій»). Активно використовуються класифікатори: слова-«приправи» для того, щоб у негативному ключі охарактеризувати події і явища: «націоналісти», «бандерівці», «незалежная» тощо.

Резонансною темою оглядового періоду стала присутність «української диверсійної групи» в Криму. Обговорення та висвітлення цієї події в російських ЗМІ не обійшлося без маніпулятивних технологій. Так, наприклад, «Российская газета» в статті «Диверсанти пришли по воде» використовує маніпуляційні прийоми: **однобічність висвітлення подій, багатократне повторення, створення інформаційної хвилі, емоційний резонанс чи нагнітання негативного емоційного фону**. «Проникновение диверсантов и подготовку терактов Главным управлением разведки Минобороны Украины на территории российского Крыма стоит расценивать как негласное объявление войны, заявил вице-спикер крымского парламента

Ремзи Ильясов»; «ФСБ обезвредила в Крыму украинскую террористическую сеть» (URL: <https://rg.ru/2016/08/10/reg-ufo/ukrainskie-diversanty-planirovali-podorvat-trassu-simferopol-ialta.html>. 2016. 10.08).

Продовжує тему, вдаючись до прийому «**анонімний авторитет**», газета «Коммерсантъ»: «Предполагалось организовать в различных точках курорта серию небольших по мощности взрывов, которые не должны были привести к гибели людей, а вызвать панику среди отдыхающих и в конечном счете “убить туризм”, как выразился собеседник “Ъ”» («Диверсионный след привел к Сивашу». URL: <http://kommersant.ru/doc/3060170>. 2016. 11.08). Інша стаття цього видання «Россию и Украину испытывают на разрыв» використовує прийом **створення асоціацій**, послуговуючись одночасно **анонімним авторитетом**: «последние события в Крыму иллюстрируют “преступную сущность” руководителей Украины»; «собеседники “Ъ” в Киеве, близкие к силовым структурам, признают: попытка диверсии в Крыму действительно имела место, однако это была инициатива самодеятельных “патриотов” – украинское государство к ней отношения не имеет» (URL: <http://www.kommersant.ru/doc/3064612>. 2016. 16.08).

Анонімний авторитет, рекомендації використовує «Газета.ru»: «Российские политологи об этой ситуации высказываются в одном ключе: Киев идет на эскалацию конфликта»; «Формат может быть продолжен при условии гарантий Киева отказаться от любых силовых действий, тем более террористического характера, и в отношении российского Крыма, и в отношении юго-востока Украины» (URL: https://www.gazeta.ru/politics/2016/08/12_a_10123409.shtml . 2016. 12.08).

«Lenta.ru» використовує **констатацію факту та апелювання до страху**, публікуючи заяву представника окупаційної адміністрації в Криму Д. Полонського, який прокоментував наказ українського Президента привести в підвищену боєготовність сили на кордоні з півостровом: «Все боеспособное уже было приведено к такой готовности, когда получало команду на совершение терактов». «Прикрывать такой публичной командой ранее данный непубличный приказ, то есть бить по хвостам, – это вполне в традиции нынешних так называемых украинских властей» та пообіцяв «крымский Нюрнберг» (URL: https://lenta.ru/news/2016/08/11/crimea_nurnberg/. 2016. 11.08).

Рекомендація, маніпуляція заголовком, апелювання до страху мали місце в публікації видання «Московский комсомолец»: «Эксперт: после суда над диверсантами Москва должна разбомбить Киев»; «Что касается отношений с Украиной, то, на мой взгляд, необходимо нанести ракетный удар по лагерям международных террористов на ее территории» (URL: <http://www.mk.ru/politics/2016/08/15/ekspert-posle-suda-nad-diversantami-moskva-dolzha-razbombit-kiiev.html> . 2016. 15.08).

Російські ЗМІ, висвітлюючи ситуацію на Сході України та замах на голову самопроголошеної «ЛНР», який стався вранці 6 серпня 2016 р., вдаються до таких маніпуляційних прийомів, як **маніпуляція заголовком, анонімний авторитет, емоційний резонанс чи нагнітання негативного емоційного фону**. Так «Газета.ru» в статті «Донбасс после покушения» пише: «Накануне взрыва как в Киеве, так и в Донецке заговорили о скором

наступлении с украинской стороны» (URL: https://www.gazeta.ru/politics/2016/08/07_a_10099625.shtml. 2016. 7.08). «Независимая газета»: «Украина готова к большой войне»; глава «ДНР»: «То, что Украина готовится к боевым действиям, – это правда. Трагические события, в которых пострадали и ребята из охраны, и сам Игорь (Плотницкий. – «НГ»), – только лишнее подтверждение тому»; «голос Плотницкого, обвинял в покушении украинские и американские спецслужбы» (URL: http://www.ng.ru/cis/2016-08-08/1_ukraina.html. 2016. 8.08). У іншій статті «Российская газета» продовжує в тому ж дусі: «Киев в секретном режиме приготовил население к срочной мобилизации»; «в Донбассе украинская армия давно и абсолютно открыто перестала соблюдать перемирие. На виду у международных наблюдателей ВСУ все активнее обстреливает территорию ДНР и ЛНР» (**маніпулювання заголовком, констатація факту, однобічність висвітлення подій**) (URL: <https://rg.ru/2016/08/29/kyev-v-sekretnom-rezhime-gotovit-naselenie-k-srochnoj-mobilizacii.html>. 2016. 29.08).

Газета «Известия», продовжуючи тему в контексті маніпуляцій (**емоційний резонанс чи нагнітання негативного емоційного фону, апелювання до страху**), пише: «В Донецке готовятся к эвакуации мирного населения»; «Глава ДНР Александр Захарченко заявил о том, что массовая подготовка убежищ связана с планирующимся наступлением киевских силовиков» (URL: <http://izvestia.ru/news/629305>. 2016. 30.08).

Ще однією темою оглядового періоду стала 25-річниця незалежності України. Значна кількість видань використали таку маніпулятивну технологію, як **блискучі узагальнення**: це емоційно наповнені слова, які додаються до продукту чи ідей, але не передбачають жодних конкретних аргументів чи аналізу.

Прикладом може бути стаття «Признался в развале» в «Российской газете»: «Бывших сильных мира сего в нынешней майданной Украине новая политическая поросль не особо-то и привечает»; «В 2001 году в газете “Спецназ России” появилась публикация “Тайна советских военнослужащих”, которую позже процитировали многие ныне оппозиционные украинские политики в своих блогах и на сайтах. В ней утверждается, что 16-летний Леня Кравчук выполнял задания бандеровцев. ... Эти факты приводятся со слов бойца легендарного СМЕРШ и документально не подтверждены.» (**блискучі узагальнення, дезінформування**) (URL: <https://rg.ru/2016/08/23/pervyj-prezident-ukrainy-kravchuk-sdelal-riad-otkrovennyh-vyskazyvanij.html>. 2016. 23.08).

«Лента.ru»: «Как за 25 лет независимости Украина превратилась в «Антироссию»»; «Бывшая житница и кузница с устоявшейся формой государственности в виде постоянного политического кризиса, которая с недавних пор граничит с Россией еще и на юге. К 25-летию своей независимости – отмечается 24 августа – Украина подошла с неопределенными госграницами, зашкаливающим уровнем бедности населения и туманными дальнейшими перспективами.» (URL: https://lenta.ru/articles/2016/08/24/ternisty_i_put/. 2016. 24.08). «Комсомольская правда»: «Украина: История и нация от противного»; «По-настоящему, конечно, история Украины, если серьезно говорить, эти 25 лет и есть.» (**нечітке**

припущення чи підміна факту думками, рекомендація) (URL: <http://www.kp.ru/daily/26572/3587921/>. 2016. 24.08).

Значний пласт маніпулятивних повідомлень російських ЗМІ спрямовано на негативне зображення ситуації в Україні: економічної, соціальної, політичної; робляться прогнози щодо «майданів»; коментуються реформи. Дотичною є група повідомлень про відсутність (зменшення) по-перше, підтримки – у середині України – тут масовані повідомлення про заяви Н. Савченко щодо обміну полоненими (**благі слова**): «Савченко ... Представляет себя как часть этого народа и хочет не войны, а хочет мира, хочет спасти людей, которые в плену» («На ваших детей ему плевать»). Надежда Савченко намекает на новый майдан (URL: http://www.aif.ru/euromaidan/prediction/na_vashih_detey_emu_plevat_nadezhda_savchenko_namekaet_na_novyy_maydan. 2016. 10.08). По-друге – іноземної підтримки: МВФ, невдоволення партнерами. Наприклад, «Московский комсомолец» пише: «Пентагон успокаивает Порошенко, бредящего войной. Боевые действия ему нужны, чтобы о нем не забыли»; «Руководство Украины находится в цейтноте. По всем направлениям провалы: никакой евроинтеграции, безвизового режима, экономика сворачивается... Выполняя все требования МВФ и других западных организаций, например, резко повышая коммунальные тарифы, никакой помощи страна так и не получила. Украина уже раздражает европейских партнеров» (**коментарі, рекомендація, постановка риторичних запитань**) (URL: <http://www.mk.ru/politics/2016/08/19/pentagon-uspokaivaet-poroshenko-bredyashhego-voynoy.html>. 2016. 19.08).

«Российская газета»: «В октябре к цене горячей воды прибавятся счета за отопление, и среднемесячная плата украинца за ЖКХ сравняется со стоимостью автомата Калашникова на черном рынке. После этого, как предполагают эксперты, во внутренней политике и экономике могут начаться катастрофические изменения»; «Дала о себе знать насильственная переориентация украинского экспорта в европейском направлении в ущерб торговле с Россией и странами СНГ»; «Пессимисты уже не ожидают очередного транша от МВФ в 1,7 миллиарда долларов в этом году и предполагают, что его не будет вообще» (**апелювання до страху, констатація факту**) (URL: <https://rg.ru/2016/08/18/ukrainskoj-ekonomike-predskazali-katastroficheskie-izmeneniia.html>. 2016. 18.08).

«Аргументы и Факты»: «В Киеве ходят слухи, что за диверсиями в Крыму стоят националисты, а глава МВД готовит переворот. А в Донбассе гибнут люди»; «Экс-депутат Верховной рады Олег Царёв на прошлой неделе заявил, что Аваков ещё в июле организовал штаб по подготовке госпереворота; «В расположенной рядом со зданием Верховной рады гостинице «Киев» началось формирование штаба, откуда нынешние глава МВД Аваков и спикер ВР Парубий смогут руководить свержением президента Порошенко» (**апелювання до страху, анонімний авторитет**) (URL: http://www.aif.ru/politics/world/kiiev_nastroilsya_na_voynu_s_kem_budet_voevat_poroshenko. 2016. 24.08).

Видання «Известия» в статті «Нам просто надо дождаться очередного майдана в Киеве» голова Криму С. Аксьонов – про ситуацію в регіоні після

спроб диверсії, мотиви київської влади і вирішення українського питання: «Сегодня на Украине пытаются разговаривать языком террора»; «Киевские власти на последнем издыхании, они принимают на вооружение крайнюю тактику на крови, в то время как народ Украины уже готов их сбросить рано или поздно»; «Дождаться очередного майдана в Киеве — поверьте, он будет. И для киевской власти это закончится плохо»; «Киев выполняет указания Госдепа по дестабилизации ситуации в Крыму и созданию конфликтной ситуации на границе с Россией. Они самостоятельными никогда не были, своей позиции никогда не имели» (**ствердження, констатація факту**) (URL: <http://izvestia.ru/news/626741>. 2016. 12.08).

У статті «Жителей Незалежной сделают “кроликами”» «Российская газета» пише: «Фармацевтические компании США испытают на украинцах экспериментальные лекарства»; «Превращение украинских пациентов в подопытных кроликов – не единственная “реформа” минздрава»; «“Зона АТО” – не просто “горячая точка”, где гибнут десятки здоровых украинских мужчин, но и рынок донорских органов ...» (**констатація факту, однобічність висвітлення подій**) (URL: <https://rg.ru/2016/08/21/inostrannye-farmaceuticheskie-kompanii-ispytaiut-lekarstva-na-ukraincah.html> .2016. 21.08).

«Первый канал» у статті «Новую версию истории будут изучать с 1 сентября школьники на Украине» використовує таку маніпулятивну технологію, як **коментарі**: ««Это все ложится в канву превращения Украины в такой себе рынок сбыта и рынок дешевой, нерассуждающей, примитивно образованной рабочей силы. Такую белую Африку, где бы люди были послушны, покорны, мало знали, мало чем интересовались ... Грубо говоря, Украина превращается если не в банановую республику, то в бурачано-клеверную республику ...» (URL: <http://www.1tv.ru/news/2016/08/11/307853-novuyu-versiyu-istorii-budut-izuchat-s-1-sentyabrya-shkolniki-na-ukraine>. 2016. 11.08).

Інше видання «Вести.ру» використовує **анонімний авторитет** та **коментарі** в повідомленні «Украинские учебники по истории специалисты называют “тифозным бредом”»: «У украинских старшеклассников появился новый учебник истории. К истории он, правда, имеет весьма опосредованное отношение, скорее, это фэнтези»; «Современная украинская историография переживает трудные времена. Ученым, с подачи “Института национальной памяти Украины”, приходится ежедневно переписывать историю.» (URL: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=2786750>. 2016. 11.08).

Варто також зазначити, що лідерами щодо використання маніпулятивних технологій залишаються такі видання: «Российская газета», «Московский комсомолец», «Известия», «Аргументы и Факты», «Комсомольская правда».

Здійснений аналіз результатів моніторингу зарубіжних ЗМІ покликаний не лише визначити, які саме зарубіжні ЗМІ вдаються до інформаційних маніпуляцій і беруть, таким чином, участь в антиукраїнській пропаганді, а й виявити домінуючі маніпулятивні тренди з метою вироблення інструментів для мінімізації їх негативного впливу.

Методи маніпулятивних технологій

- Апелювання до страху:** намагання отримати підтримку своїм ідеям/поглядам, використовуючи наявні страхи та упередження аудиторії.
- Створення погрози:** прийом «стратегічного» характеру, що впливає на емоції масової аудиторії. Його головне завдання – змусити боятися.
- Фактографічність:** розгляд факту поза контекстом, описання факту без його аналізу, узагальнення, причинно-наслідкових зв'язків.
- Отруйний сендвіч:** специфічна структуризація тексту, спрямована на те, щоб приховати від аудиторії «непотрібну» правду: комунікатор дає позитивне повідомлення між негативною передмовою і негативним висновком. За наявності у комунікатора певних здібностей і досвіду позитивне повідомлення може залишатися непоміченим аудиторією.
- Створення асоціацій:** об'єкт в очах громадськості штучно прив'язується до чогось такого, що сприймається масовою свідомістю як дуже погане (чи, навпаки, – гарне). Для цієї мети широко використовуються метафори. Практикується зв'язування імені політичного опонента з тяжким становищем народу, негативний образ, з яким асоціативно вдається в масовій свідомості зв'язати супротивника (фашист, сталініст, хабарник, мафіозі тощо).
- Принцип контрасту:** детально описується інформація про політичних опонентів, яка має негативне забарвлення, а поряд з нею подається позитивна інформація про «своїх» політиків.
- Підміна:** один з варіантів використання дискурсивних одиниць маніпулятивного характеру для позначення несприятливих дій і навпаки. Так, погроми називаються «демонстраціями протесту», бандитські формування – «борцями за волю», найманці – добровольцями тощо.
- «Очевидці» події:** ефективний прийом, нерідко використовуваний для створення емоційного резонансу. Опитується багато випадкових людей, зі слів яких формується необхідний значеннєвий і емоційний ряд.
- Помилкова аналогія чи наведення маніпулятивних аналогій:** маніпуляція, спрямована на приховування справжньої причини в будь-якому питанні, заміну її помилковою аналогією. Наприклад, відбувається некоректне зіставлення різних, інколи навіть взаємовиключних наслідків, які в даному випадку видаються за одне. Ігнорується логічна складова в низці питань мало не протилежного характеру, які представляються маніпуляторами як один причинно-наслідковий ланцюжок.
- Констатація факту:** бажаний стан речей подається ЗМІ як факт, що вже здійснився.
- Коментарі:** ціль – створення такого контексту, у якому думки людини формуватимуться в потрібному напрямі. Повідомлення про факт супроводжується інтерпретацією коментатора, який пропонує читачу чи глядачу кілька раціональних варіантів пояснення.
- Класифікатори:** слова-«приправи» для будь-якого інформаційного повідомлення. По-перше, це слова і сполучення, корисні для опису власної «позитивної і конструктивної позиції». По-друге, це «слова, що контрастують» для того, щоб у негативному ключі охарактеризувати супротивника. Типовий варіант повідомлення в новинах: «учасники акції»... (варіанти: «люди похилого віку, особи без певних занять, серед яких є злочинні елементи, алкоголіки і наркомани; радикально налаштовані молоді люди, що сповідують екстремістські погляди...»; «акція проводиться за гроші»... тощо).
- Ефект ореолу:** перенесення позитивних/негативних характеристик певної особи або сфери діяльності, процесу, держави на інші, наближені до них, але не пов'язані з уже проявленими. Наприклад, людину, яка домоглася вагомих успіхів у якійсь конкретній галузі, оточуючі вважають здатною на більше й в інших справах, а також приписують цілу низку позитивних якостей.
- Ефект бумеранга:** перенасичення інформаційного простору негативною/позитивною інформацією, яка у підсумку починає викликати в аудиторії зворотний ефект – роздратування надмірною кількістю «позитиву» або симпатію через співчуття у випадку постійної критики.
- Забовтування:** використовується з метою зниження актуальності явища чи формування негативного ставлення до нього, створення так званого «інформаційного шуму», коли за потоком другорядних повідомлень потрібно сховати якусь важливу подію чи головну проблему.
- Анонімний авторитет:** апелювання до авторитетної думки з метою викликати довіру до повідомлення, наприклад: «учені на підставі багаторічних досліджень установили...», «експерти вважають...» тощо.
- Рекомендація:** використання репутації чи ролі індивіда, який рекомендує (експерт, поважна публічна особа тощо); рекомендації по суті є цитуваннями в контексті чи поза ним, особливо на підтримку чи проти здійснюваної політики, дій, програм чи осіб.
- Блискучий фантик:** слова, які позитивно описують об'єкт, але нічого не говорять по суті. При цьому характеристики розпливчасті настільки, що можуть бути застосовані до будь-якого об'єкта, у той же час спростувати їх та назвати помилковими не можна.
- Нечітке припущення чи підміна факту думками:** ця техніка використовується, коли ідея, яку пропагандист хоче вкорніти, буде викликати менше довіри, якщо її задекларувати прямо. Концепція натомість багаторазово

припускається або подається так, що вона впливає зі змісту.

Використання стереотипів: техніка призначена спровокувати упередження в аудиторії навішуванням на об'єкт пропаганди ярликів, які зображають об'єкт пропаганди в такому світлі, що цільова аудиторія його боїться, ненавидить або гидиться чи вважає небажаним.

Багатократне повторення: цей підхід для аргументації використовує невтомне повторення ідеї. Ідея, простий слоган, який повторюється достатню кількістю разів, може сприйнятися як правда.

Ствердження: надання ЗМІ переваги бездоказовим аргументам замість об'єктивної дискусії, що обмежує плюралізм думок і просуває лише одну точку зору.

Постановка риторичних запитань: представник ЗМІ ставить аудиторії просте запитання, водночас наділяючи його відповідним підтекстом.

Ефект первинності: при надходженні суперечливої інформації, перевірити яку неможливо, людина вірить тій, яка надійшла першою. А змінити вже сформований погляд дуже важко.

Відволікання уваги: за допомогою відеоряду, розбавлення повідомлень непотрібною інформацією, яка відволікає увагу від важливої суспільної події.

Створення асоціацій: ув'язування певного об'єкта з негативними асоціаціями в очах громадськості.

Благі слова: слова в системі цінностей цільової аудиторії, які створюють позитивний образ, якщо застосовуються до особи чи речі. «Мир, щастя, безпека, мудре керівництво, свобода, правда тощо» – є благими словами. Багатьма релігійність розглядається як благодать, асоціація з нею дає великі переваги.

Вибіркова правда: пропагандист говорить правду, або таку вибірку з правди, яка необхідна для його цілей, і говорить її в такий спосіб, що слухач і не думає, що отримує пропаганду... Мистецтво пропаганди – це не брехати, а швидше вибирати правду, яка тобі необхідна, та подавати її в суміші з іншою правдою, яку хоче почути аудиторія.

Блискучі узагальнення: це емоційно наповнені слова, які додаються до продукту чи ідей, але не передбачають жодних конкретних аргументів чи аналізу.

Дезінформування: створення або видалення інформації з публічних документів з метою створення неправильного документування події або дій особи чи організації, включаючи повну фальсифікацію фотографій, кінокартин, трансляцій та звукозаписів, подібно до друкованих документів.

Емоційний резонанс чи нагнітання негативного емоційного фону: спосіб створення у широкій аудиторії певного настрою з одночасною передачею пропагандистської інформації. Емоційний резонанс дає змогу зняти психологічний захист, що на усвідомлюваному рівні створює людина, намагаючись відгородитися від пропагандистського чи рекламного «промивання мозків». Одне з основних правил пропаганди говорить: у першу чергу потрібно звертатися не до розуму, а до почуттів людини.

Буденна розповідь: представлення інформації, яка може викликати небажаний ефект, у звичайному, «буденному» тоні, начебто нічого дивного і тим більше страшного не відбувається.

Однобічність висвітлення подій: у даному випадку маніпулятивність методики, яка застосовується, спрямована на однобічність висвітлення подій, коли надається можливість висловитися лише одній стороні процесу, у результаті чого досягається помилковий (прихований, маніпулятивний) ефект при можливій інтерпретації подій, що подаються в матеріалі, фактично подібну інтерпретацію виключаючи.

Створення інформаційної хвилі: пропагандистська акція спрямована на стимулювання активного коментування певної інформації значною кількістю ЗМК. Головна мета використання цього прийому полягає в створенні так званої «вторинної інформаційної хвилі» на рівні міжособистісного спілкування – для ініціювання відповідних обговорень, оцінок, появи відповідних чуток, – тривалому циркулюванню потрібної інформації в інформаційному просторі. Усе це дає змогу багаторазово підсилити потужність інформаційно-психологічного впливу на цільові аудиторії.

Зсув акцентів: перенесення автором маніпуляції уваги аудиторії з небажаних для нього на потрібні йому аспекти, надання небажаний інформації другорядного значення.

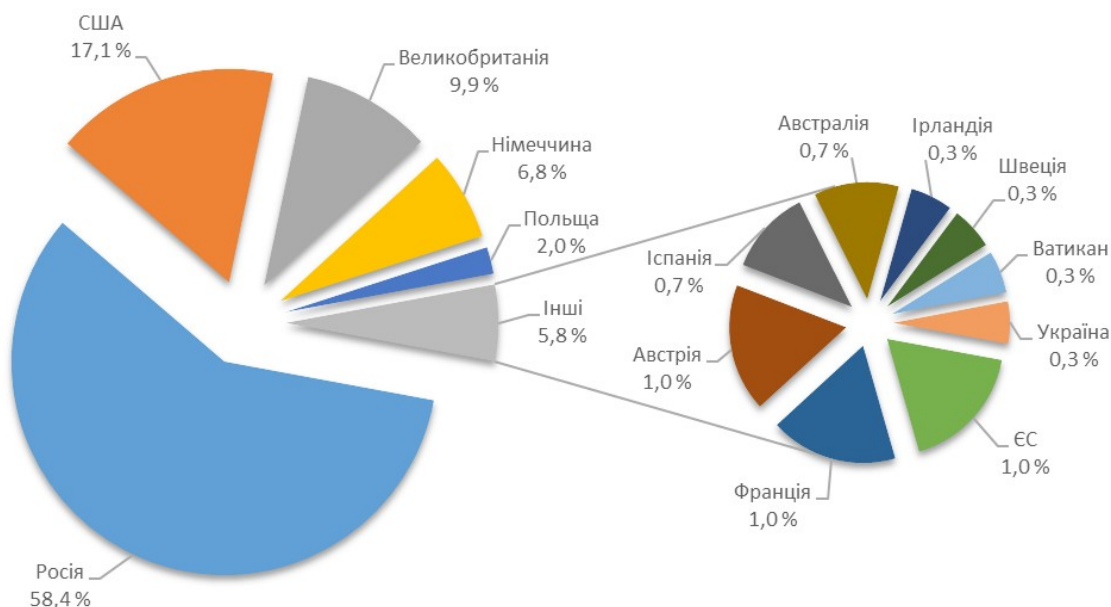
Розмахування прапором: намагання виправдати дію на підставі того, що це патріотично або певним чином діє на користь країні, групі або ідеї, яку підтримує цільова аудиторія.

Підготовка і виконання проекту:

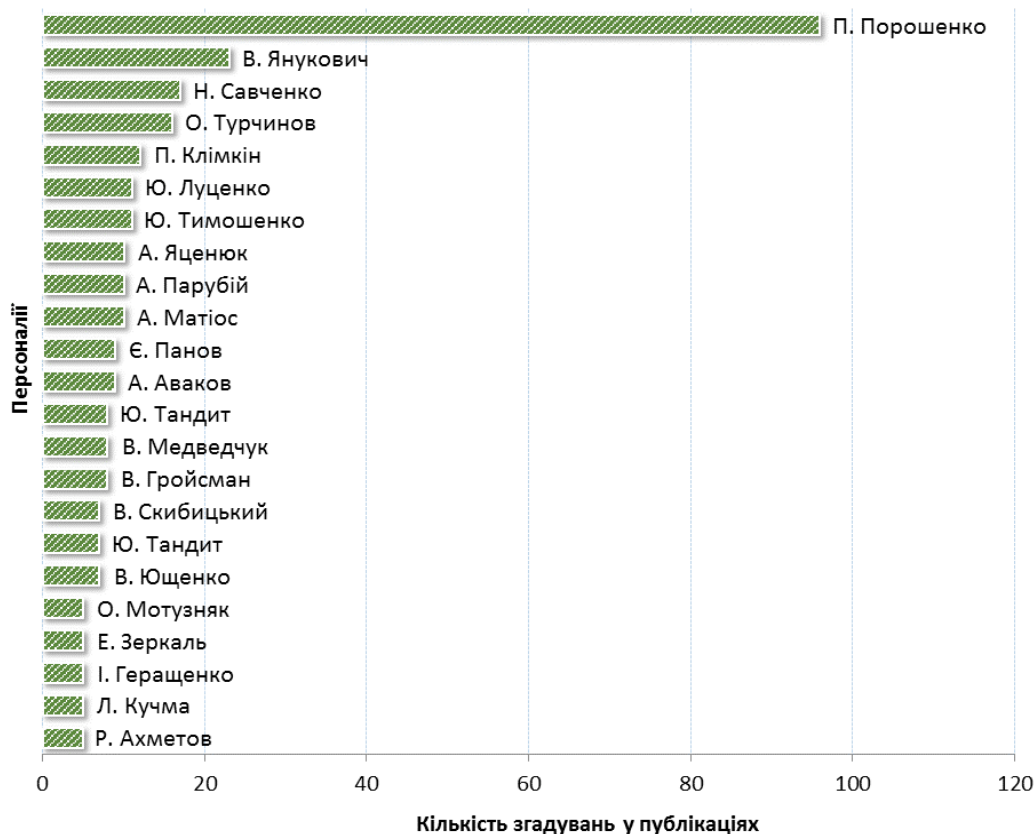
А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Основні тенденції висвітлення української тематики у іноземних ЗМІ

Співвідношення кількості публікацій по світу

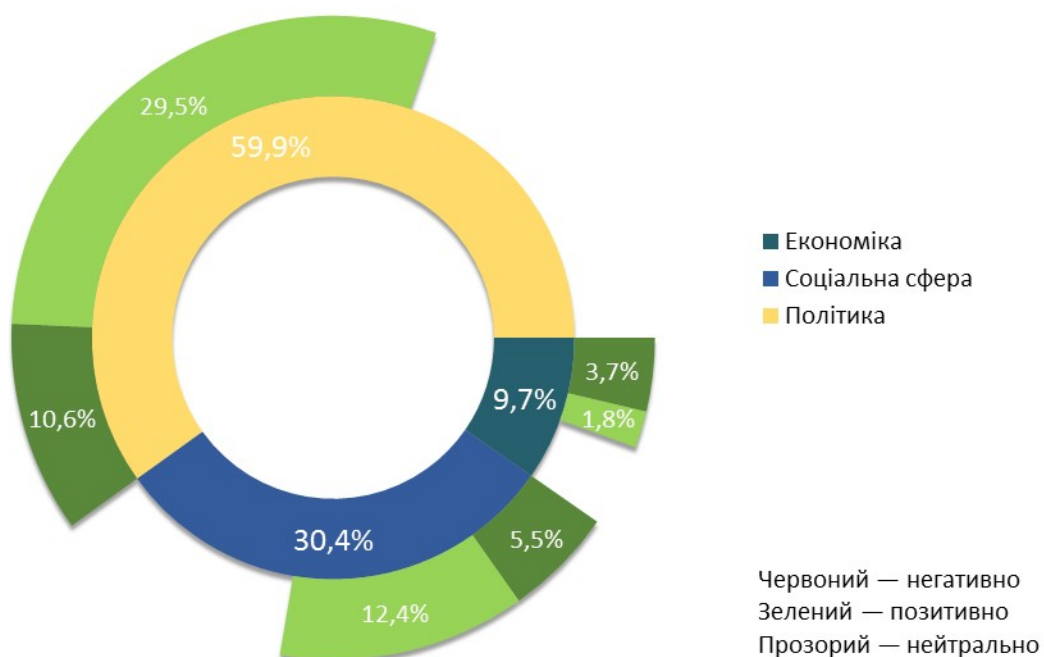
Персоналії в зарубіжних ЗМІ

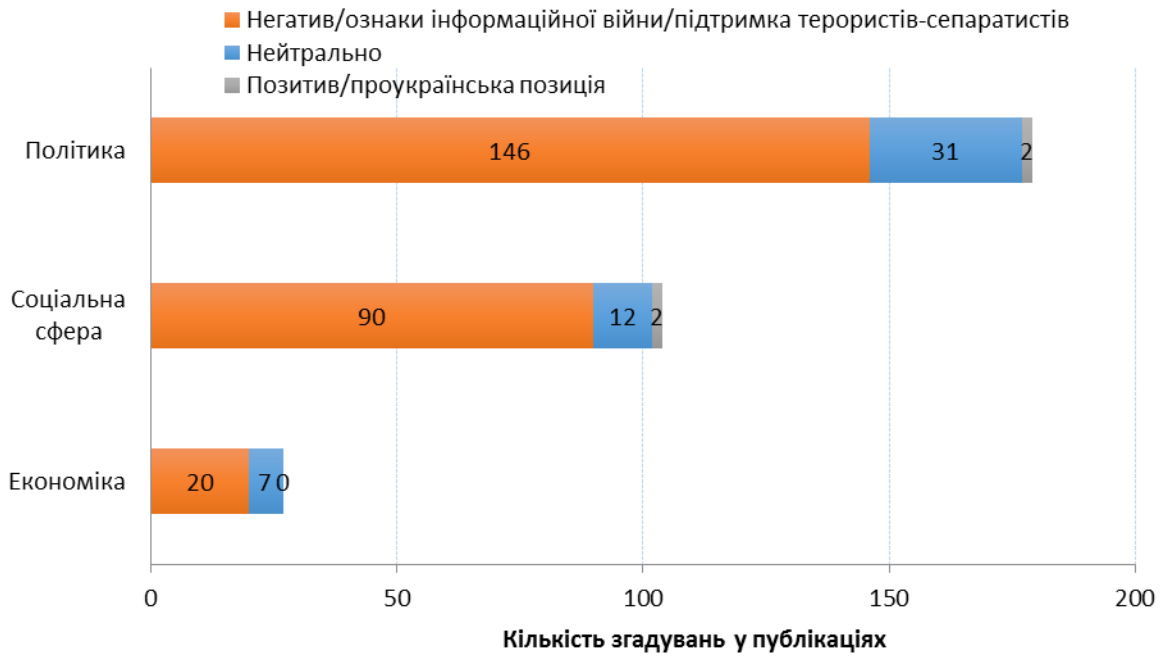
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

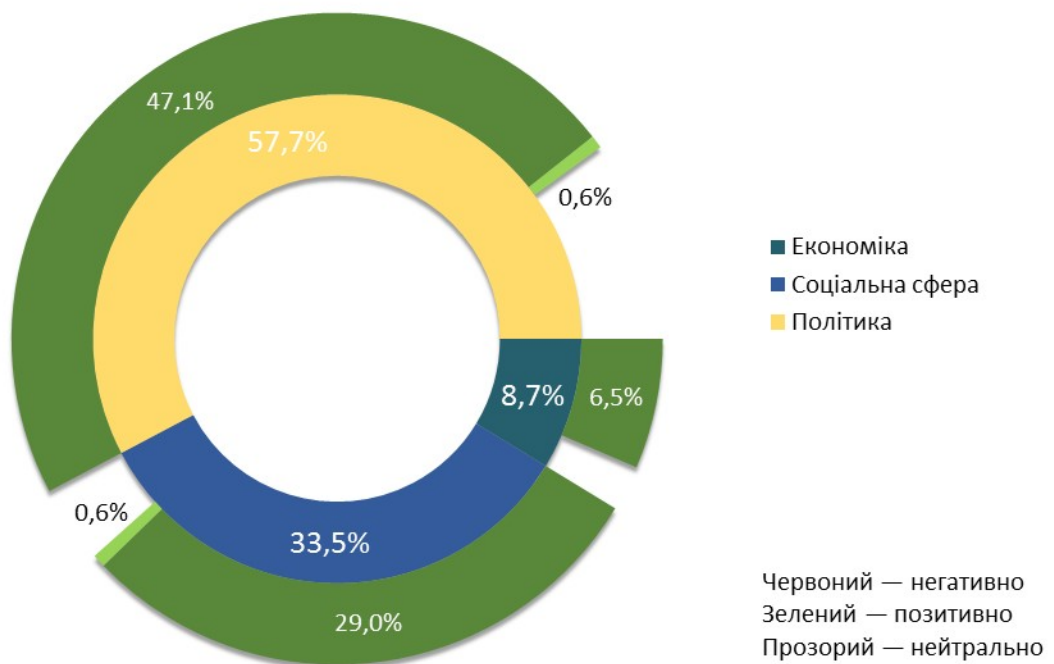
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

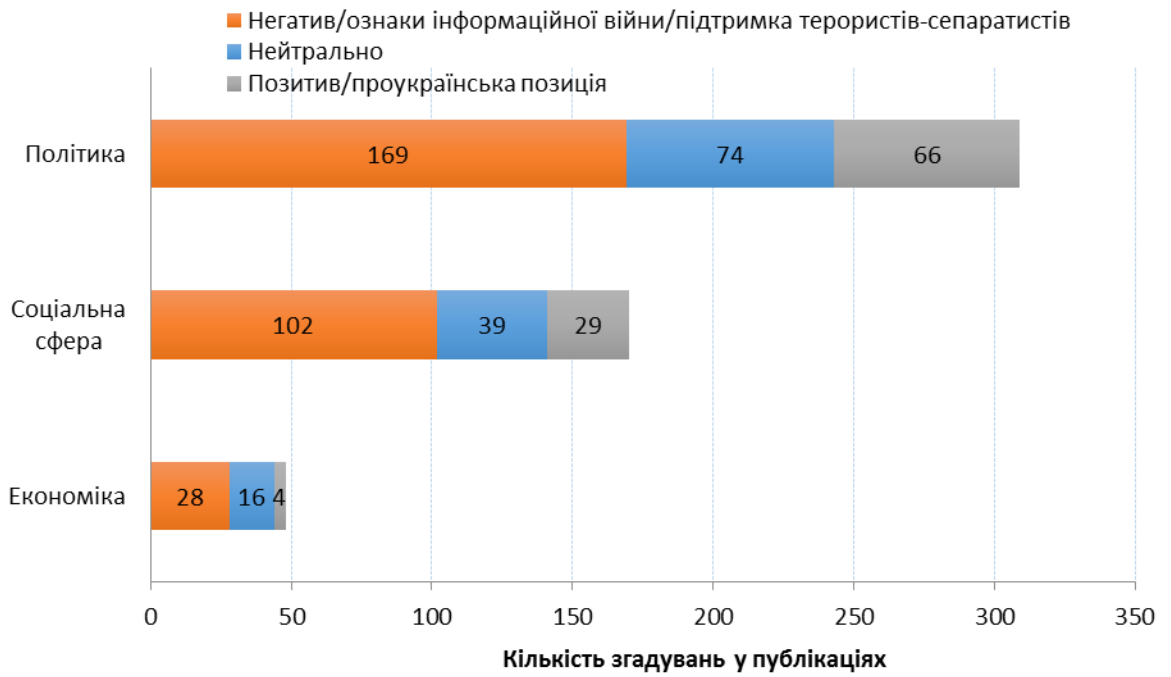
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

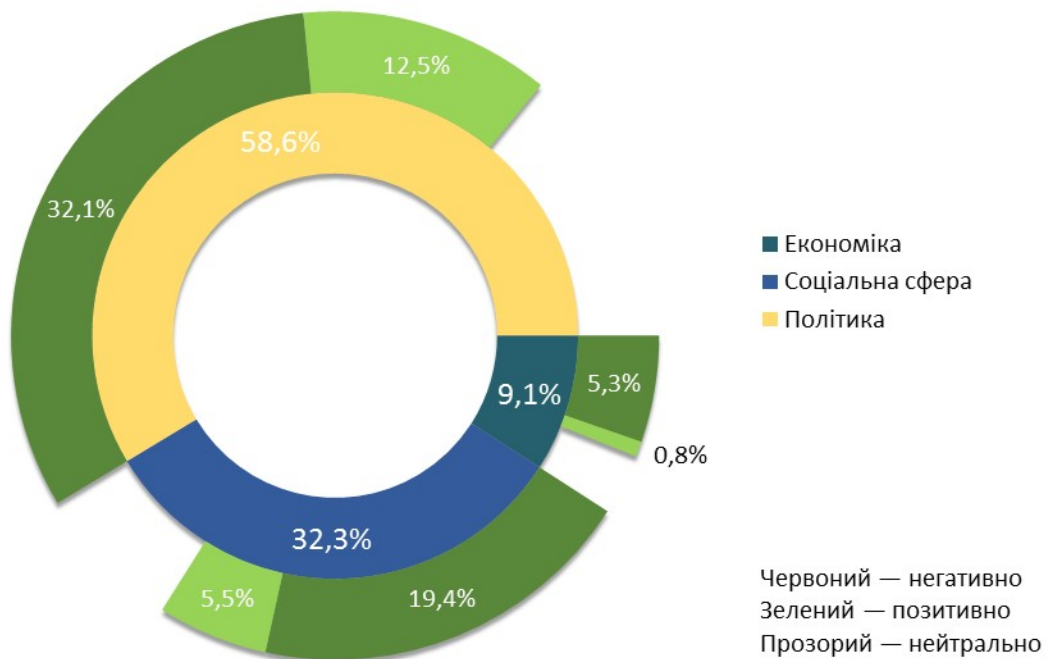
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

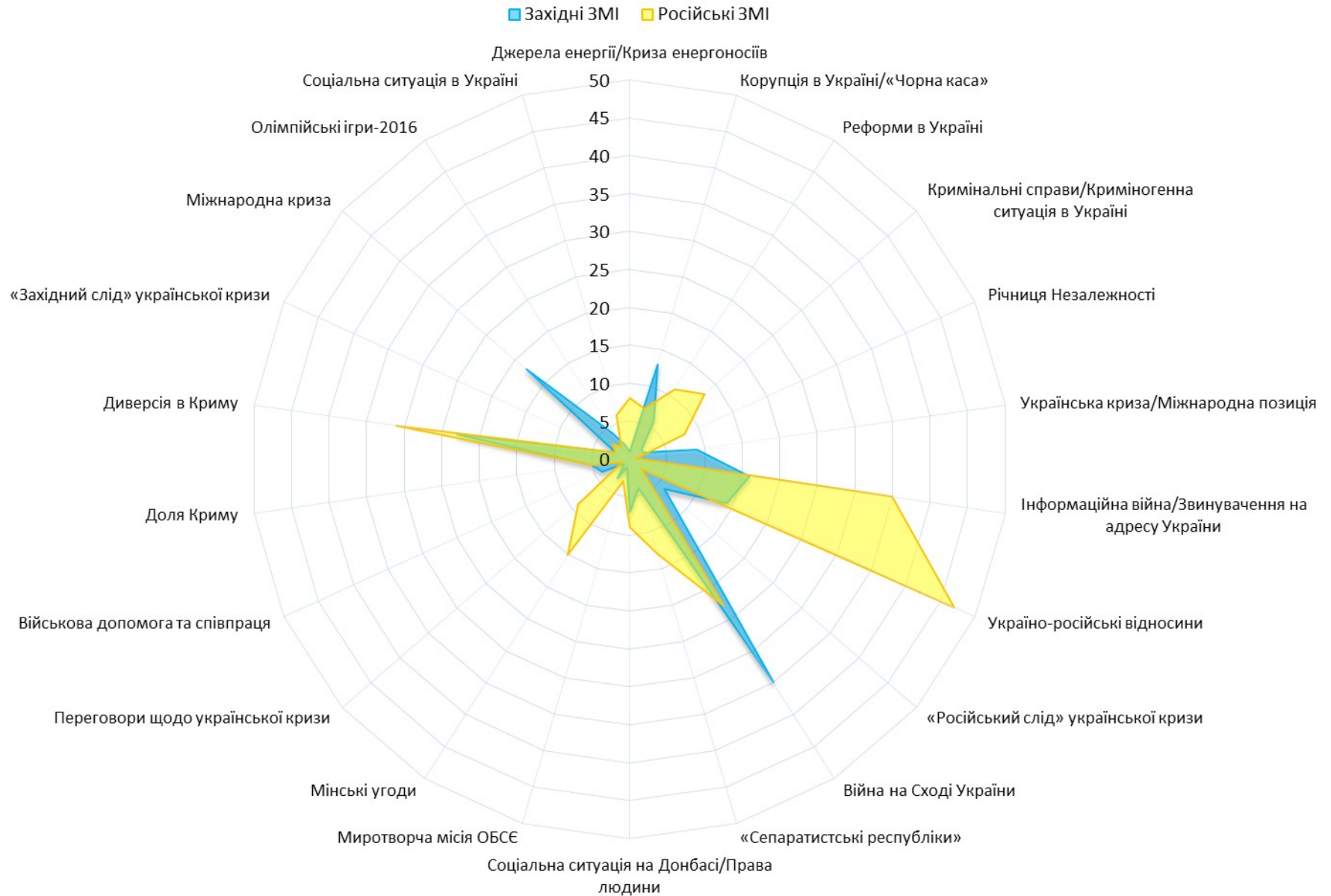
Оціночний розподіл за сферами діяльності

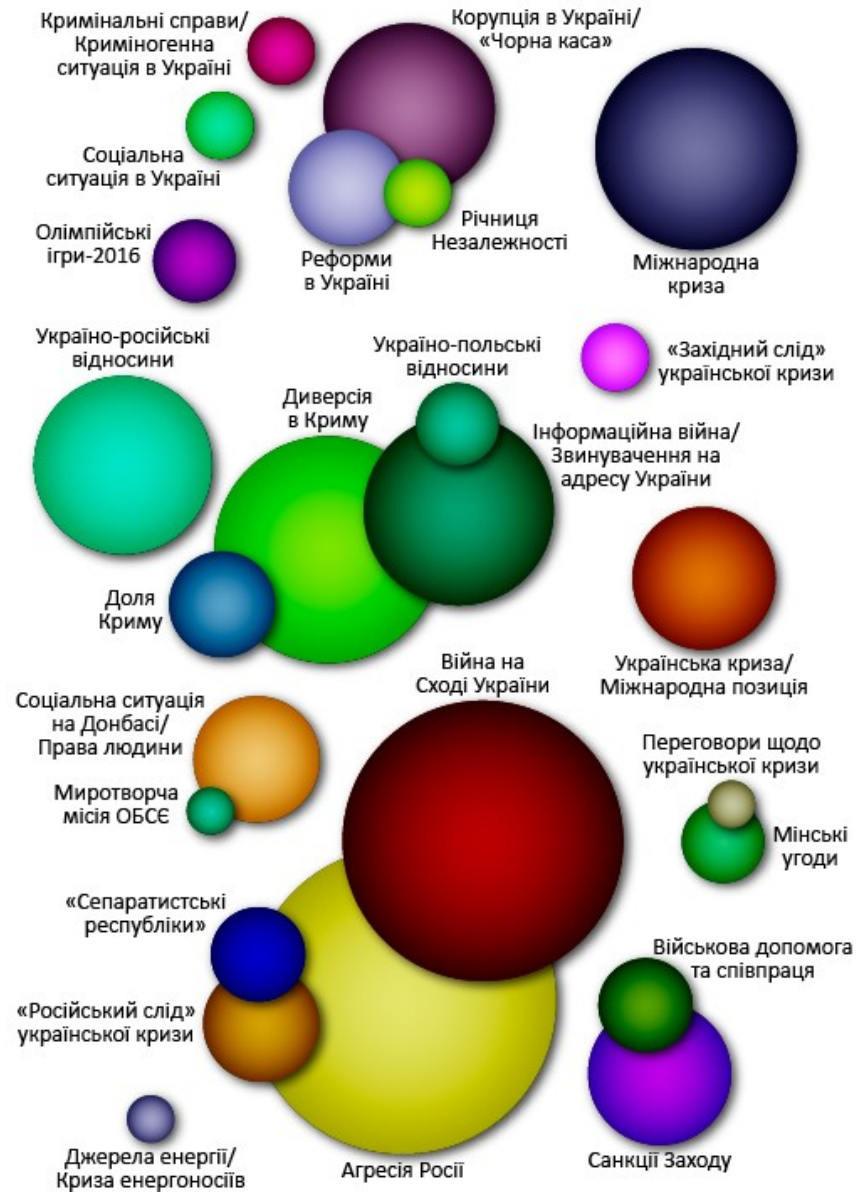
Оціночний розподіл за сферами діяльності

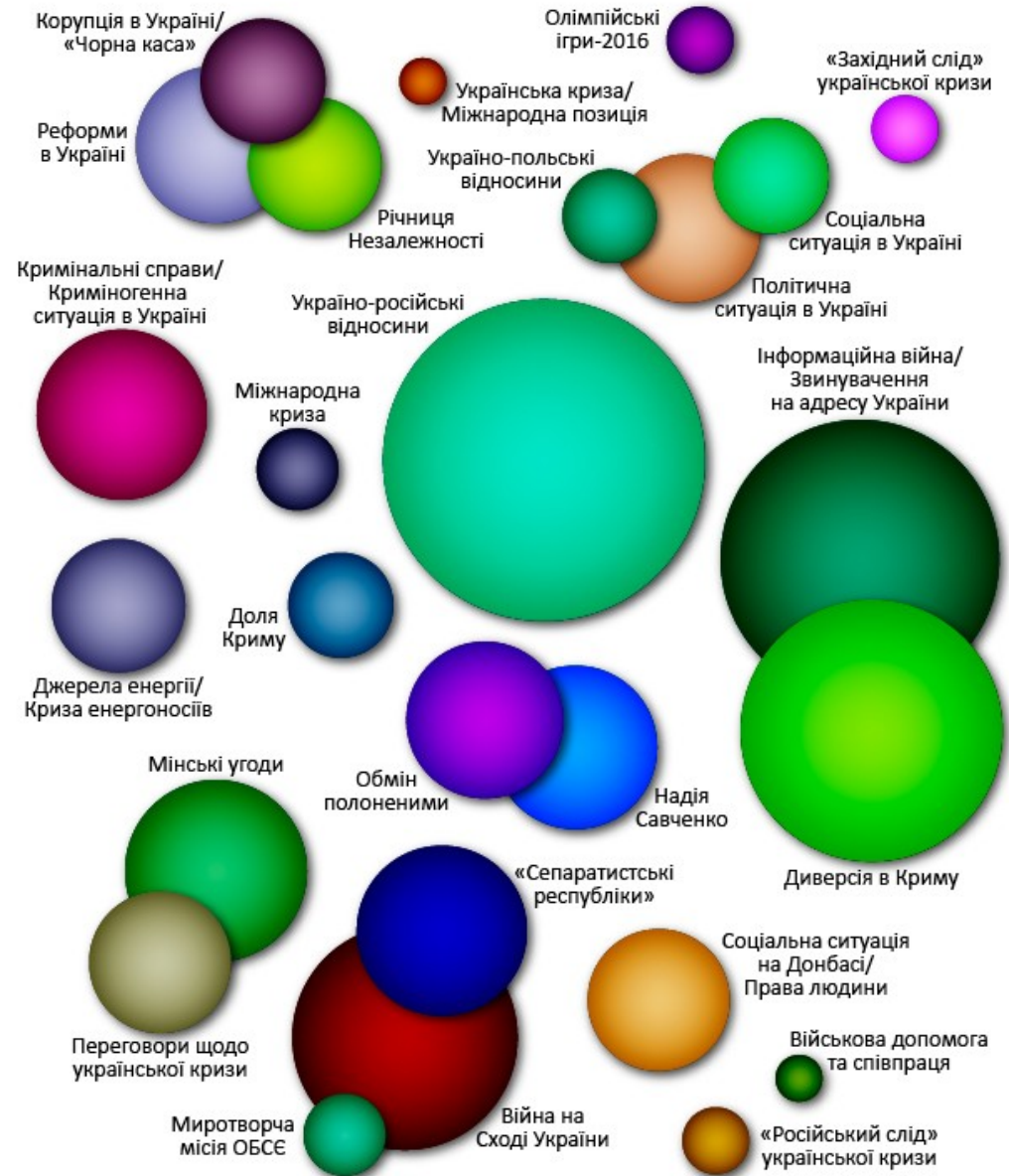
Співвідношення ключових тегів у західних та російських ЗМІ

Західні ЗМІ

Російські ЗМІ

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ¹

Блог на сайті «Lv.ua»

Про автора: Николай Мельник, политический эксперт аналитической группы «Левіафан»

Спецконфіскація чи експропріація

Спецконфіскація та приватизація Одеського припортового заводу залишилися останніми панацеями для хоч якогось наповнення бюджету України. Причому питання щодо законності, обох цих дій викликає доволі багато запитань в частині легальності цих дій.

Тому Уряд змушений був розробити та подати до стін Верховної Ради проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення стягнення в дохід держави необґрунтованих активів» р.№ 5142. Так званий проект «про спецконфіскацію», який відповідно до проекту бюджету має дати Україні 10,5 млрд.грн.

Що ж пропонує Кабмін

Режим спец конфіскації до необґрунтованих активів планують застосовувати шляхом подачі позовної заяви від Генерального прокурора України (виконувача обов'язків Генерального прокурора України), заступника Генерального прокурора України – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (для цілей цієї глави далі – прокурор) упродовж строку загальної позовної давності з дня накладення арешту на вказані у позовній заяві активи у порядку Кримінального процесуального кодексу України.

Звертає на себе увагу той факт, що позов має подаватись лише від високо посадовців великого рівня, що з одного боку звичайно обмежить коло хто гіпотетично може потрапити в око ГПУ та САП, а з іншого підвищить роль та статки керівників цих структур.

Інформація про порушення провадження у справі розміщується в оголошенні в друкованому органі, що визначається Кабінетом Міністрів України, на офіційних веб-сайтах судової влади України та Генеральної прокуратури України.

Позов про стягнення необґрунтованих активів у дохід держави до закінчення кримінального провадження пред'являється до власника активів:

1) щодо якого є обґрунтовані доводи вважати, що він є номінальним власником таких активів;

2) який є підозрюваним у кримінальному провадженні, в якому виявлено такі активи.

Власником активів також може бути юридична особа.

Що ж пропонується стягувати:

- кошти у готівковій та безготівковій формі в національній та іноземних валютах;

- цінні папери, платіжні документи, банківські метали та дорогоцінного каміння;

¹ Збережено стиль і граматику оригіналу

За умови якщо їх вартість перевищує одну тисячу розмірів мінімальної заробітної плати (тобто 1 500 000грн.)

Звертає на себе увагу той факт, що немає спеціального складу злочину, відносно якого може бути застосований режим спец конфіскації, тобто під санкцію може потрапити кожен, хоча і не в кожного на рахунку є півтора мільйона гривень.

Цікаво, що однією із підстав, які можуть вплинути на визнання активів такими, що є не обґрунтованими – це не можливість довести офіційність джерел отримання активів. Виходячи із того, що 80% громадян отримують доходи у конвертах, то рішення суду буде однозначно на користь прокуратури.

Виникає логічне питання, чому не можна стягувати незаконно отримані активи у порядку передбаченому Цивільним процесуальним кодексом Главою 9 «Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування», адже за великим рахунком, все що вимагається від прокуратури – це довести вину посадовця у вчиненні корупційного злочину або легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 2331). Відповідь на поверхні. Виходячи із змісту статті, обов'язок доведення, обґрунтованості чи не обґрунтованості активів лежить саме на власнику таких активів, а також відсутність необхідності доводити хоч будь-яку вину власника майна, яке буду конфісковувати.

Висновок: Хоча дана редакція законопроекту «про спецконфіскацію» на відміну від проекту Тетяни Чорновол, хоча б не суперечить Конституції України, але неможливість довести законність доходів отриманих власником майна, а також фактично відсутність необхідності органам прокуратури доводити будь-яку вину власника активів однозначно призведе до зловживань з боку правоохоронців.

Також виникає занепокоєння той факт, що якщо власником необґрунтованих активів може бути юридична особа, а в період позовного провадження щодо доведення необґрунтованості активів, ці активи можуть бути арештовані. Відповідно Генпрокурор та його заступники можуть зупинити діяльність будь-якого заводу чи підприємства, що навряд чи позитивно вплине на інвестиційну привабливість України(http://blogs.lb.ua/nikolay_melnik/345811_spetskonfiskatsiya_chi_ekspropriatsiya.html). – 2016. – 21.08).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Тарас Козак, президент інвестгрупи УНІВЕР

Політика, очищена від словоблуддя

Бюджет країни - це очищена від словоблуддя і концентрована в цифри політика держави. Не тільки економічна політика. Тут і соціальна, і військова, і освітня, і всі інші сфери життя країни.

Саме розподіл державних видатків викликає найбільше емоцій, бо, по-перше, стосується безпосередньо кожного громадянина, і тому, по-друге, є джерелом для популістських заяв. Особливо в умовах, коли мало хто читає такі

величезні спеціалізовані документи з багатьма тисячами чисел.

Я переглянув проект бюджету України на 2017 рік з десятком додатків та парою десятків супроводжувальних документів. Усе це кожен бажаючий може знайти на сайті ВР, в розділі законопроектів, реєстраційний #5000.

Коротко поділюся трьома позитивними зрушеннями і кількома переживаннями-застереженнями щодо дохідної частини бюджету.

Найперша позитивна відмінність від попередніх урядів, і уряду Яценюка зокрема, - це відносно своєчасна поява на сайті ВР проекту бюджету. Адже фінти з внесенням бюджету і негайним відкликанням, які робив Яценюк, - це уникнення формальних підстав для критики. Бо ті "камікадзе" боялися навіть не смерті (політичної), а серйозної ґрунтовної розмови.

Друга відмінність - це наявність і доступність усіх додатків та документів для обговорення. Адже саме в додатках прописується детальні цифри доходів та видатків, лише на цій основі можлива фахова дискусія.

Ще хочу похвалити бюджетну резолюцію, яку ще влітку підготував Мінфін, і яка була рамкою для даного бюджету. І давала надію на твердість Кабміну щодо "хотелок" лобістів.

Дальше, в основному, критика.

Згадана бюджетна резолюція була сплюндрована. Мінфіну довелося "домалювати" близько 100 млрд видатків бюджету. А під них, щоб зійшовся баланс і не вистрибнути за 3% дефіциту (які Україна погодила з МВФ) потрібно знайти стільки ж доходів.

При запланованій інфляції в 2017 році у 8% (цілком досяжній) та запланованому реальному зростанні економіки наступного року у 3% (тут не бачу підстав), доходи бюджету чомусь повинні зрости на 17%. Або можна просто видумати на таку суму ненадійних доходів.

В першу чергу, це доходи від позасудової спецконфіскації коштів та майна у представників "злочинної влади". З року в рік ці доходи плануються у держбюджеті в розмірі десятків мільярдів гривень, а отримали ми в 2014 році 100 тис грн, в 2015 році - аж 78 тис грн. На 2017 рік знову запланували отримати 10.5 млрд грн. І це ще добре, бо лобісти вимагали чи не 50 мільярдів!

Подібна історія з доходами від приватизації підприємств. Щорічні десятимільярдні плани перетворюються на пшик по факту виконання бюджету. Державні підприємства знецінюються через старіння фондів та розкрадання, а плани все зростають. На 2017 рік заплановано отримати від продажу держкомпаній аж 17.1 млрд грн. Це при тій Верховній Раді, яка минулого року тричі відмовила экс-міністру економіки Айварасу Абромювичусу виставити на продаж неефективні держпідприємства.

Ще я не вірю у заплановані 57.3 млрд грн доходів від податку на прибуток. Самих прибутків надзвичайно мало. Бо економічна криза з України нікуди не втекла, а також компанії навчилися чудово накопичувати паперові збитки. Нагадаю, що збитковими компаніями ще на весну цього року було згенеровано більш як 1 трильйон гривень збитків! А зі збитків прибуток добровільно ніхто не платить.

Ще значна частина платежів податку на прибуток відбувається під тиском ДФС для отримання відшкодування ПДВ. Переплати нещодавно сягали понад

30 млрд грн. Впровадження електронного кабінету платника податків (вимога нашого Ліберального податкового кодексу, ПЗУ #3357), на яке погодився Мінфін, дозволить зарахувати переплату податку на прибуток в рахунок інших податків. Результат - бюджет недоотримає ще десятки мільярдів гривень.

Державний та гарантований державою борг України на 1 серпня 2016 року становив 1.66 трлн грн. Законом про бюджет пропонується встановити на кінець наступного року граничний розмір цього боргу у розмірі 2.30 трлн грн.

Це занадто, на мій погляд. Зростання загальної "стелі боргу" на 640 млрд грн показує, що Мінфін не вірить у об'єктивність запланованого показника доходів бюджету і залишає відкритими запасні двері. Мабуть, фінансування бюджету 2017 року відбуватиметься знову за рахунок позик та емісії.

На останок.

В бюджеті враховані доходи в розмірі 260 млн грн від 2% збору при купівлі населенням готівкової валюти. Мало того, що цей збір заганняє в "тінь" усі валютообмінні операції. На вулицях на таблах обміну різниця між купівлею та продажем не перевищує 1-1.5%, що свідчить про те, що міняли не сплачують цей збір.

Не зважаючи на заклики до детінізації, сам Мінфін не готовий реально нею займатися із-за випадання відносно невеличких для бюджету доходів. На жаль(http://blogs.lb.ua/kozak/345817_politika_ochishchena_vid_slovobluddya.html). – 2016. – 21.09).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Ярослав Дубневич, народний депутат України

Дорожній фонд – єдина надія для українських доріг

Уряд вніс до парламенту перший проект бюджету України на 2017 рік. В ньому на фінансування дорожнього господарства закладено 14,2 млрд гривень. Це значно більше, ніж поточного року, але недостатньо для галузі.

Трохи скупі статистики: у 2015 році Укравтодор отримав 3,4 млрд гривень, у поточному році – 6,5 млрд гривень. Наступного року Мінфін пропонує 14,2 млрд гривень. Динаміка позитивна, але недостатньо.

За оцінками самого Укравтодору, їм у наступному році потрібно не менш ніж 36,5 млрд гривень. Це збігається з оцінками нашого Комітету з питань транспорту: для будівництва, ремонту та утримання доріг необхідно витратити не менш ніж 30 млрд гривень на рік. І ми сподіваємось ці кошти отримати.

Як? Завдяки створенню Державного дорожнього фонду.

Ідея створення спеціального Дорожнього фонду не нова, але зараз ми дійсно наблизились до її реалізації. Суть полягає в тому, що кошти від сплати акцизів на нафтопродукти та інших податків і зборів, які мають витратитися на українські дороги, будуть поступати напряму в Дорожній фонд, а не в бюджет «взагалі».

Головна проблема досі в тому, що більша частина цих коштів витрачається не на дороги місцевого і державного значення, а на поточні потреби. Зрозуміло, що за умов воєнної агресії з боку Росії, важкої економічної кризи уряду

Яценюка треба було латати бюджетні дірки на найбільш «гарячих» напрямках. Але зараз, маючи всі ознаки стабілізації, ми більше не маємо права забувати про дороги.

За нашими підрахунками, якщо всі ці профільні податки та збори йтимуть напряму в Дорожній фонд, його бюджет складе від 30 до 40 млрд гривень за рік. Це сума, достатня для кардинальної зміни стану наших доріг.

Приємно, що ідею створення Дорожнього фонду підтримує так багато депутатів. Вже більше 70-ти моїх колег поставили підпис під відповідними законопроектами (№4014а та №4015а). Депутати і наш Комітет плідно працювали з Міністерством інфраструктури, Укравтодором на етапі підготовки і доопрацювання. Тож, спільна позиція авторів, Комітету, Укравтодору і Міністерства – Дорожній фонд має бути створений.

Важливо, що нам вдалося знайти порозуміння з чинним урядом. На зустрічі з Прем'єр-міністром Володимиром Гройсманом ми почули від нього принципове: «Дорожньому фонду – бути!».

Пакет законопроектів про створення Державного дорожнього фонду (№4014а та №4015а) вже у парламенті. Ми, розробники і співавтори проекту, чекаємо на швидкий розгляд і прийняття, аби в Державному бюджеті-2017 на українські дороги було закладено не 14,2, а 30-40 млрд гривень (http://blogs.lb.ua/yaroslav_dubnevych/346019_dorozhniy_fond-iedina_nadiya.html). – 2016. – 23.09).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Антон Красов, голова громадської організації «Штаб юридичної допомоги військовим», юрист ВПГО «Юридична Сотня»

Законопроект # 4689. ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА

27.09.2016 р. Президент України скористався своїм правом вето щодо законопроекту № 4689, який мав унормувати строки звільнення контрактників. Дана інформація міститься на офіційному веб-порталі Верховної Ради України.

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59147

Також Президент вніс свої пропозиції до даного законопроекту. Таким чином, законопроект № 4689 не набрав законної сили, а його доля буде знову вирішуватися у Верховній Раді, коли депутати візьмуться до розгляду пропозицій Президента.

На жаль, змушений констатувати, що вирішення питання зі звільнення військовослужбовців за контрактом відкладається.

У пропозиціях Президента пропонується повністю відхилити весь законопроект в цілому без внесення будь-яких поправок. Таким чином, дані пропозиції мають розглядатися у Верховній Раді з можливими 2 варіантами:

- задоволення пропозицій Президента - з відхиленням всього законопроекту;
- неголосування пропозицій Президента - закон 4689 так і не вступить в силу через накладене вето;
- подолання вето Президента і публікація закону (для цього потрібно 300

голосів і більше у ВР), що є політично нереалістичним на даний момент.

- розробка нового законопроекту з "нуля", що потребує проходження всіх етапів прийняття закону (включно з реєстрацією, проходженням комітетів, узгодження Генштабу і винесенням у зал), що займе невідомо скільки часу.

Отже, з усіх сценаріїв розвитку ситуації ми маємо зараз найгірший - негативний: законопроект 4689 не вступив в законну силу і шансів його прийняття вже немає. Ніхто з контрактників (окрім 6-місячних) не отримав права звільнитися, і вони будуть продовжувати служити далі. Як буде розвиватися ситуація в майбутньому, невідомо(http://censor.net.ua/blogs/3860/zakonoprojekt_4689_veto_prezydenta). – 2016. – 27.09).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Кирилл Сазонов, журналист

Караван идет

Несколько дней назад я уже писал про принятые Верховной Радой два важных закона по энергетике. Первый навел какой-то порядок в отборе членов НКРЭКУ, которого требовала просто здоровая логика, плюс на нем настаивали западные партнеры. Раньше комиссия вообще имела очень слабое с точки зрения закона положение в системе власти. Второй закон фактически ликвидирует монополиста на энергетическом рынке, то есть приводит правила игры в Украине в соответствие с требованиями третьего энергетического пакета ЕС.

В принципе, оба законопроекта были неизбежны - без них нам сложно сотрудничать с Евросоюзом на рынке энергетике, да и 600 млн. евро помощи к ним были привязаны. Логично, что коалиция проголосовала «За», ну а Батькивщина, РПЛ и Самопомич пошли по пути «Баба Яга против». Мотивы таких действий самые разные. От «Чем хуже - тем лучше», до знаменитой фразы Портоса «Я дерусь просто потому что я дерусь». Иногда политические дивиденды важнее интересов государства - ничего нового мы не увидели.

Однако, даже после принятия законов, тема получила продолжение и вчера в Украинском кризисном медиа-центре авторитетные эксперты собрались ее обсудить. Присутствовали достаточно известные в отрасли люди: Юлия Усенко, эксперт Реанимационного Пакета Реформ, Роман Ницович, руководитель проектов и программ DiXi Group, Татьяна Бойко, координатор жилищно-коммунальных программ Гражданской сети ОПОРА, Алексей Оржель, руководитель сектора "Энергетика" Офиса эффективного регулирования (BRDO) и Андрей Герус - бывший член НКРЭКУ. В дискуссии сразу наметился раскол. Экспертное сообщество законы поддерживает, за исключением Андрея Геруса. Страсти накалились, Андрей Герус, на мой взгляд, вел себя несколько вызывающе, а за минуту до окончания дискуссии вообще демонстративно покинул круглый стол.

В чем причина конфликта, вокруг совершенно логичных с учетом интеграции в европейскую систему законов? Мне кажется, вопрос в политике и

в кадрах. Андрея Геруса связывают с фракцией «Самопомич», а им, как и другим оппозиционерам, не досталось квоты среди членов номинационной комиссии, которая и отберет кандидатов для работы в НКРЭКУ. Кабмин дает одного человека по представлению Минэнерго, двух - президент и еще двух Верховная Рада. Естественно, их делегирует коалиция, из которой «Самопомич», Батькивщина и РПЛ демонстративно вышли. Оппоблок даже не приглашали. Ну и кто вам теперь виноват? Выиграете выборы (возможно, когда-нибудь) и возьмете на себя ответственность за кадровые вопросы. Влиять на процессы и не нести ответственности находясь как бы в оппозиции нельзя. Тут или трусы или крестик.

Я бы не стал писать об этом отдельный текст (приняли закон и хорошо, а конфликты в экспертной среде не слишком интересны), если бы не эмоциональное продолжение. Целым постом по теме разразился бывший нардеп от НУНС и бывший министр ЖКХ Алексей Курченко. Вот где ведро яда вылилось. РПР он назвал грантоедской кормушкой, а экспертов клоунессами деятельность которых «стала возможной благодаря коррупционной схеме освоения денег американских и европейских налогоплательщиков в виде грантов и личному кураторству большого друга Украины" Господина Сороса через Фонд "Видродження"».

Я бы рассказал пану Кучеренко про то, сколько людей получают зарплату в РПР, а сколько пашут на Украину в свободное от работы время - я с этими ребятами по судебной реформе общался много. Но дискутировать на уровне «сам клоун» с человеком, который был министром ЖКХ при Ющенко просто не хочу. Ежу понятно, что интересами государства и развития энергетического сектора тут и не пахнет. Чистая политика. Просто кто-то остался не удел и хочет получить какие-то рычаги влияния на интересный рынок с громадными оборотами. Пока не получается. Партбилет уже не помогает, остается ругаться. Но кто в этой ситуации выглядит «клоунессами» - судить уже зрителям. А караван идет дальше(http://censor.net.ua/blogs/3870/karavan_idet). – 2016. – 28.09).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Татьяна Ковальчук

Презумція правоти поліцейських

Хвиля критики з приводу тези про "презумпцію правоти" поліцейських підтверджує тенденцію соціуму сприймати будь-які нововведення і пропозиції, які зачіпають їхнє поняття про "звичне", "в штики". В той же час, відчувається бажання "демонізувати" тих, хто намагається щось змінити, адже визнати існуючі власні недоліки набагато важче, ніж чужі. Показовою є ментальна "нееластичність" нашого суспільства, нездатність людей оцінити ситуацію з ширшої за власну точки зору.

Так, реформа поліції ще тільки на початковому етапі. Попереду довгий шлях. Але продовжувати рухатися, відбиваючись від нападників, які мали б бути союзниками, непросто. Варто визнати, що успіх реформи, себто

становлення нової, якісної правоохоронної системи в межах країни - в інтересах кожного, хто в ній проживає. Чи є сенс вважати, що люди, які штовхають цю реформу, прагнуть побудувати поліцейську державу і обмежити права громадян, не даючи нічого взамін? Обмеження, метою яких є забезпечення безпеки - не утиск прав, а створення умов, за яких правами зможуть вільно користуватися всередині країни. До того ж, про поліцейську державу не може бути й мови, оскільки чисельність поліції в Україні складає лише 250 атестованих працівників на 100 тис. населення, що є одним з найнижчих показників серед європейських країн. Боятися треба не переваги поліцейських над цивільним населенням, а експоненціального росту криміногенної ситуації, протидіяти якому сьогодні змушені лише 107 тис. поліцейських, при наявному некомплекті в понад 16%.

Більшість висловлених побоювань з приводу введення презумпції стосується можливості збільшення кількості випадків зловживання власним статусом, незаконних дій з боку поліцейських. Насправді ж, завдання поліції (забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, протидія злочинності) залишатимуться незмінними (прописані в ст. 2 Закону України "Про Національну поліцію"). Йдеться про надання, а не вимагання, послуг. Будь-які незаконні дії з боку поліцейських будуть каратися належним чином. Надаючи поліцейському широкий спектр повноважень та презумуючи його правоту, держава повинна гарантувати притягнення правоохоронців до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в разі, якщо вони порушуватимуть закон.

В той же час, потрібно розуміти, що професійна діяльність поліцейського пов'язана з ризиком для його життя та здоров'я. Усвідомлюючи сучасні загрози, враховуючи стан речей на сході, наявність великої кількості зброї в країні, низьку правову культуру суспільства і рівень напруженості в ньому, законні вимоги поліцейського повинні виконуватися беззаперечно. Зверхнє і хамовите ставлення до працівників правоохоронних органів недопустиме. Поліцейські, як представники держави, мають бути максимально захищені під час виконання покладених на них обов'язків і повинні мати відповідні правові гарантії власної безпеки. Відповідно до ст. 62 Закону України "Про Національну поліцію", законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Крім того, під час виконання покладених на нього обов'язків поліцейський підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику. Це вже прописано і вже є, певною мірою, презумпцією правоти поліцейського. За втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання виконанню ним відповідних повноважень, невиконання законних вимог поліцейського, будь-які інші протиправні дії стосовно поліцейського передбачене відповідне покарання - чи то адміністративна (ст. 185 КУпАП) чи то кримінальна відповідальність (ст. 342 КК України).

Ті, хто кричать про ущемлення презумпції невинуватості людини шляхом прийняття презумпції правоти поліцейського забувають, що реалізація завдань поліцейських відбувається у сфері адміністративно-правових відносин. У чинному законодавстві відсутня пряма норма про невинуватість особи до прийняття рішення про накладення на неї адміністративного стягнення. В

адміністративному праві презумується вина правопорушника, на відміну від кримінального провадження, засадою якого є презумпція невинуватості особи, яка притягується до кримінальної відповідальності.

Загалом, хвиля критики на пропозицію А. Авакова виявляє хибну інтерпретацію його слів. Важливо було б звернути увагу на те, що Міністерство Внутрішніх Справ заявило про свій намір перейняти досвід іноземних партнерів у сфері правового регулювання. В європейських країнах "презумпція правоти поліцейського" не є юридичним терміном. Натомість, в суспільній свідомості давно сформована установка "презумпції довіри до поліцейського". Та й в судах, суддя довіряє поліцейському доти, доки не буде доведено протилежне тому, що він стверджує. Базовим принципом, який регулює відносини, є взаємна повага та розуміння. Дії поліцейського зрозумілі для населення. Люди знають, що очікувати в тій чи іншій ситуації. Алгоритми дій поліцейських у конкретних ситуаціях застосування превентивних і примусових заходів чітко продумані.

Чимало критиків ідеї А. Авакова скаржаться на погану підготовку і непрофесійні дії поліцейських. Але ж в самій ідеї про презумпцію правоти поліцейського закладений намір в першу чергу розробити алгоритми дій поліцейських, затвердити їх у формі посадових інструкцій з погодженням в органах юстиції і вже потім, відповідно, формувати вміння та навички поліцейських щодо правильного застосування цих алгоритмів. Це дозволить поліцейським ефективно виконувати покладені на них функції, гарантувати особисту безпеку і безпеку громадян та бути готовими до екстремальних ситуацій, в разі виникнення потреби в застосуванні примусових заходів або зброї щодо правопорушника.

Формування установки "презумпції довіри до поліцейського" в суспільній свідомості відбувається за достатньо простою схемою. Чим краще продуманий алгоритм дій поліцейських, тим точніше він буде виконуватися. Це, в свою чергу, зробить дії поліцейських зрозумілішими і очікуваними для населення. Рівень довіри до поліції зростає, оскільки довіра і авторитет спираються на презумпцію компетентності. В суспільній свідомості закріпиться формула "порушив інструкцію - відповідай по закону".

Схема проста, якби не невинуватий опір суспільства. Суспільства, яке, як хворий, шукає ліки швидкої дії замість того, щоб йти шляхом, рекомендованим лікарями. Шляхом поступового відвикання від того, що вважалося "нормальним", але ним не є. Бо зверхність, бездіяльність і критика без пропозицій "нормальні" тільки в нашому суспільстві.

НАУКОВЕ БАЧЕННЯ

ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Презумпція правоти поліцейського як юридичний термін в законодавстві не закріплений, проте системний аналіз нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, а також відповідного зарубіжного досвіду дає підстави виокремити відповідний правовий принцип.

Згідно частини 1 статті 2 Закону України "Про Національну поліцію", завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Реалізація завдань, передбачених пунктами 1, 2, 4, відбувається у сфері адміністративно-правових відносин. Адже у чинному законодавстві відсутня пряма норма про невинуватість особи до прийняття рішення про накладення на неї адміністративного стягнення (на відміну від кримінального провадження, засадою якого є презумпція невинуватості особи, яка притягується до кримінальної відповідальності).

Відповідно до статті 62 Конституції України, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Тобто, згідно з Конституцією, презумпція невинуватості стосується лише осіб, які підозрюються у вчиненні саме злочину, а не адміністративного проступку.

Іншими словами, в адміністративному праві презюмується вина правопорушника.

Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені Законом (частина 2 статті 30 Закону України "Про Національну поліцію"), а також може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами (частина 3 статті 30).

Професійна діяльність поліцейського пов'язана з ризиком для його життя та здоров'я. Відтак, поліцейські, як представники держави, під час виконання покладених на поліцію повноважень мають бути захищеними, насамперед особисто, маючи відповідні правові гарантії власної безпеки.

Відповідно до статті 62 "Гарантії професійної діяльності поліцейського" Закону України "Про Національну поліцію", законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами (частина 2).

Поліцейський під час виконання покладених на нього обов'язків підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику (частина 3).

Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим способом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення (частина 4).

Втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання виконанню ним відповідних повноважень, невиконання законних вимог поліцейського, будь-які інші протиправні дії стосовно поліцейського мають наслідком відповідальність відповідно до закону (частина 6).

Залежно від ступеня небезпечності дій правопорушника, невиконання

законних вимог поліцейського може тягнути за собою:

1) адміністративну відповідальність (ст. 185 КУпАП "Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця")

2) кримінальну відповідальність (ст. 342 КК України " Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб")

Принцип презумпції правоти поліцейського визнаний у правових системах більшості країн світу. Суддя довіряє поліцейському доти, доки не буде доведено інше.

Між тим, правовий порядок в Україні ґрунтується на принципах, згідно з якими ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (ст. 19 Конституції України).

Таким чином, принцип презумпції правоти поліцейського "спрацьовує" лише в разі, якщо його вимоги, дії або рішення є законними, тобто здійснені на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

В іншому разі кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина 5 статті 55 Конституції України), включаючи право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Надаючи поліцейському широкий спектр повноважень та презюмуючи його правоту, держава повинна гарантувати притягнення правоохоронців до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності, якщо вони порушуватимуть закон.

Практика багатьох європейських країн та США йде шляхом розроблення алгоритмів дій поліцейських у конкретних ситуаціях застосування превентивних і примусових заходів, затверджених у формі посадових інструкцій з погодженням в органах юстиції.

Формування вмінь та навичок щодо правильного застосування цих алгоритмів складає зміст професійного навчання поліцейських, вперше прийнятих на службу.

На практиці дотримання цих інструкцій вважається головною гарантією особистої безпеки поліцейського в екстремальних ситуаціях, захисту його прав в разі застосування примусових заходів або зброї щодо правопорушника, а також ефективного виконання покладених на нього функцій.

Чим краще продуманий алгоритм, тим більш точно він виконується, тим більш зрозумілими та очікуваними стають дії поліцейського для населення, що, відповідно, збільшує рівень довіри до поліції, формуючи в суспільній свідомості установки: "презумпції довіри до поліцейського", "порушив інструкцію - відповідай по закону" (http://censor.net.ua/blogs/3945/prezumtsya_pravoti_poltseyiskih). – 2016. –

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Мар'ян Заблоцький, економіст, голова ГО «Українське товариство економічних свобод», голова ГО «Центр ефективного законодавства», заступник голови «Української аграрної асоціації»

Бюджет-податки 2017

В жодній області зміни не даються так важко як в податково-бюджетній. На жаль, навіть після двох революцій та численних змін міністрів логіка формування бюджету залишається такою ж, як при найбільш довговічному Міністрі фінансів Миколі Азарові.

Кожного року історія виглядає приблизно так само: бюджет дефіцитний, доходи нереалістичні, податки підняті на цілу групу товарів (за винятком декількох лобістських норм).

Подані урядом зміни до Податкового кодексу під бюджет нового року налічують всього 20 сторінок порівняльної таблиці. Обсяг поданих урядом податкових змін найменший, як мінімум, з часів Революції Гідності. Таким чином, уряд майже демонстративно відмовляється від будь-яких суттєвих змін в податковій сфері.

Нам є на кого рівнятися. Щоб ефективно залучати інвестиції податкова система повинна бути насамперед конкурентною. Для досягнення конкурентної переваги багато країн тим часом сміливо експериментують з податками, прагнучи все більшої лібералізації податкової системи. Наразі серед країн ОЕСР саме Естонія лідирує в індексі конкурентоспроможності податкових систем:

У світі теж тренд на лібералізацію податкової системи. Британія активно обговорює зниження ставки податку на прибуток вдвічі для того щоб зберегти привабливість країни як хабу для корпорацій після виходу з ЄС. Так, Прем'єр-міністр Швеції уже оголосив різкий протест Британії щодо її планів по зниженню податків при виході. В свою чергу Ірландія намагається оспорити рішення Єврокомісії, яка буквально примушує стягнути з Apple 14 млрд.євро податків.

Тенденція до радикального зниження податків та їх креативного спрощення з метою залучення інвестицій набирає все більших обертів.

Як з європейськими трендами по податках порівнюється Україна

Наші більш успішні сусіди керуються принципом ліберальної економіки – єдина невисока ставка податку на доходи та широка база оподаткування. Простота системи робить невігідними більшість схем по уникненню оподаткування, стимулюється рівна конкуренція, а роль контролюючих органів зведена до мінімуму.

В Україні все абсолютно навпаки. Логіка податкової системи України, на відміну від наших креативних сусідів, прямує не до спрощення, а до постійного ускладнення. В нас система приблизно виглядає наступним чином – велика кількість різноманітних податкових ставок на доходи, оподаткування тих доходів та об'єктів, які найлегше оподаткувати, постійне підвищення ставок.

При цьому податки бувають які завгодно – від буквально нуля та різного роду фіксованих ставок – до прогресивної шкали оподаткування для фізичних осіб, та складна система сплати податку на прибуток, до якої додається ще декілька десятків видів пільг.

Поданий Мінфіном законопроект не робить жодної спроби щось виправити. У нещасних, поданих урядом, 20 сторінках податкових змін 11 складають банальне підвищення фіксованих ставок за ренту, акцизів та ін. платежів, які просто технічно індексують. Мінфін не пропонує змінити розмір жодної вагової податкової ставки чи механізму його сплати.

В цілому, бюджетні діри закривають не як краще для країни, а як це простіше зробити технічно і політично.

Найбільш лобістські норми в бюджеті 2017

Незважаючи на відсутність будь-яких пропозицій, Мінфін все ж знаходить час щоб гратись в, так звані, лобістські норми. Наприклад, Мінфін готовий навіть жертвувати доходами бюджету заради лобіювання долі ринку окремих виробників сигарет.

Уже до абсурду доведена історія з мінімальними цінами на сигарети. Їх Мінфін відмовляється встановлювати попри зобов'язуючі норми Податкового кодексу, хоча із задоволенням встановлює мінімальні ціни на алкоголь. Безумовно, мінімальна ціна на сигарети не тільки б скоротила їх споживання, але й підняла би доходи бюджету (через більші надходження з ПДВ, акцизного податку в частині адвалору та акцизного податку з роздрібної торгівлі підакцизними товарами).

По суті, відсутність мінімальних цін на сигарети вигідна лише одному виробнику дешевих сигарет. І тільки йому одному вигідне запропоноване Мінфіном підняття адвалорної ставки на сигарети з 12 до 15% від ціни товару. Насправді 80% ринку не сплачує адвалор. Підвищення адвалору збільшує цінову різницю між сигаретами та стимулює переходити на споживання більш дешевих продуктів, чого, власне і добиваються лобісти цієї норми.

І скоро Мінфін буде яскраво розказувати як він популярними "податками на гріхи" буде закривати діри в бюджеті, попутно забуваючи розказати як цілком свідомо використовує структуру податків та відмову від встановлення мінімальних цін для лобіювання виробників дешевих сигарет.

Хоча, по лицемірству Мінфін обганяють, так звані, антитютюнові активісти, які по факту також підтримують норми, які стимулюють споживання дешевих сигарет. Так, в останньому релізі ГО "Життя" підтримала підвищення адвалору і так само "технічно" забула нагадати Мінфіну встановити мінімальні ціни на сигарети. Це, до речі, вже не перший випадок коли громадські активісти воюють за дешеві сигарети. Раніше експерти ВООЗ робили заяви у яких дивовижно стверджували, що мінімальні ціни на сигарети нібито спричиняють менші доходи до державного бюджету, називаючи безумні цифри в 3 млрд.грн (ВООЗ – це ті, які мають воювати за якнайменше споживання сигарет і мали б бути перші за мінімальні ціни). В цілому, драма навколо акцизів на сигарети уже починає нагадувати серіал "Картковий дім".

Чому уряд майже панічно боїться Податкової реформи

В Україні було лише дві спроби встановити радикально інші але дуже

навіть конкурентні податкові системи. Перша – "податкова реформа Южаніної". Друга – пропозиції уряду Яценюка щодо встановлення фіксованої ставки податку 20% на всі види доходів.

Жодна з них не знайшла достатнього рівня підтримки. Головним противником виступив МВФ. Інституція все ще скептично ставиться навіть до реформ в Грузії та Естонії, також не вірить, що детінізація може принести щось в бюджет.

Зниження ставки єдиного соціального податку з 36% до 22% стала тією нормою, яка переконала і уряд, і МВФ проти подальших експериментів із податками. Дійсно, детінізація зарплат в достатній мірі не відбулась. Але звідки їй було взятись, якщо від працівників в принципі приховується розмір податків на зарплату, ставлячи абсолютно весь обов'язок по їх сплаті на роботодавця? Ріст заробітних плат мав би відбутись автоматично, принаймні на рівень зниження податку, але цього не відбулось.

Також збереглись пільги по сплаті податків для низьких зарплат та пільги по їх сплаті для великих. Спрощена система оподаткування все одно робить оплату праці через ФОП більш вигідною.

Тобто єдиним результатом від спроб провести радикальну реформу податкової системи став один єдиний напівзахід, який ніколи не міг бути ефективним сам по собі. І він же став головним аргументом проти подальших сміливих реформ.

І це все дуже сумно, бо в сучасному світі стояти на місці означає скочуватись назад(<http://blogs.pravda.com.ua/authors/zablodsky/57e354db9653a/>). – 2016. – 22.09).

Блог на сайті «2000»

Про автора: Роман Прокопенко

Законопроект № 4128 нарушает свободу вероисповедания

6 октября на рассмотрение парламента выносился законопроект № 4128, предлагающий ряд изменений в статью 8 Закона Украины «О свободе совести и религиозных организациях» (относительно изменения религиозными общинами подчиненности). В данный момент, законопроект не был принят, что совпадает с мнением главного научно-экспертного управления Верховной Рады, которое ранее порекомендовало депутатам не принимать законопроект.

По мнению официальных представителей церкви, в случае принятия этого закона в Украине был бы нарушен баланс распространения религиозных конфессий, причем первой пострадала бы именно УАПЦ. Об этом во время пресс-конференции в ИА «Украинские новости» сообщил глава Синодального юридического отдела Украинской Православной Церкви протоиерей Александр Бахов.

«По моему глубокому убеждению, если этот законопроект будет принят, его, прежде всего, апробируют на Украинской Автокефальной Православной Церкви. Тогда они смогут молиться в Андреевской церкви только в составе УПЦ КП, потому что, в случае принятия законопроекта возможны захваты

храмов не только УПЦ, но и УАПЦ. Насколько мне известно, есть определенные споры относительно храмовых сооружений между Римско-Католической Церковью и Греко-Католической.

Также нарушится баланс равенства распространения по Украине религиозных общин. Если, например, на Западной Украине будут захватывать храмы УПЦ, то в Центральной и Восточной Украине будут захватывать по той же схеме храмы УПЦ КП. На востоке Украины начнут захватывать храмы УГКЦ. Таким образом, это приведет к непредсказуемым последствиям», - заявил он.

Что не менее важно, законопроект не прошел предварительного обсуждения с украинскими религиозными общинами и организациями. Согласно Конституции, любые законодательные инициативы, напрямую касающиеся деятельности религиозных организаций и свободы вероисповедания в частности, должны, безусловно, согласовываться с религиозным сообществом. Министерство культуры, где проект разрабатывался, полностью проигнорировало это обсуждение и, не спросив мнения общественности и религиозных деятелей, пошло, что называется «ва-банк», сразу в Верховную Раду.

К счастью, в ВР были заняты визовым вопросом относительно России и им было не до предлагаемых Минкультуры законопроектов. Но закон не отклонен окончательно – в любой момент правительство может все же принять его. И тогда в Украине действительно будет нарушена свобода вероисповедания, одно из базовых прав человека. Будем надеяться, что до этого не дойдет (http://www.2000.ua/blogi/blogi_blogi/zakonoproekt--4128-narushaet-svobodu-veroispovedanija.htm). – 2016. – 10.10).

Блог на сайті «2000»

Про автора: Виталий Боронштейн

Осенью 2016 года рабочий день может увеличиться. В настоящее время, согласно статье 50 Трудового кодекса Украины, продолжительность рабочей недели не превышает 40 часов. То есть при 5-дневном графике люди должны работать по 8 часов, не более.

Этого явно маловато. На очереди рассмотрение новой редакции Трудового кодекса, которая предполагает отмену этого ограничения, разумеется, в сторону повышения. Мотивация новшества занятна: поскольку лица, не трудоустроенные официально, нередко трудятся по 12–14 часов... То есть авторы проекта хотят, чтобы официально устроенные лица по продолжительности рабочего дня не отставали от нелегалов (!). Спасибо за заботу, вэльмышановнэ депутатское панство!

Таким образом, разрыв между рабочим временем легальных и нелегальных работников будет сведен к нулю. То есть, очередной виток социальной «справедливости по-украински» восторжествует. А нам остается только верить, что с увеличением рабочего дня страна начнет по-настоящему трудиться. До этого как-то не получалось. То 90% промышленности и сельхозпредприятий

медным тазом накрылись, то праздник за праздником ухлестывает, то «дело было вечером, делать было нечего», - вот и сочли нужным прижать тех, кто еще барахтается на плаву.

Итак, друзья, созидательная деятельность наших депутатов вот-вот достигнет новых высот: законодательно утвердится нынешнее разделение труда, при котором одни много работают, зато другие - много получают. Таким образом, будет окончательно устранена путаница, мешающая нашим хозяевам жизни честно набивать карманы.

Ну, что тут можно сказать? Если депутаты взялись за новую редакцию Трудового кодекса, значит, все другое уже рассмотрено и даже поделено, и остается только перейти к вопросам трудовой деятельности низкооплачиваемого населения.

Для полноты картины, не лишне остановиться на двух маленьких деталях: обратил ли внимание читатель на то, что народные слуги, на словах стремящиеся к справедливости, вместо того, чтобы уменьшить рабочий день нетрудоустроенных граждан, повышают продолжительность рабочего дня легальных работников? Не показывает ли это, чьи истинные интересы отстаивает наш законодатель?

Другой вопрос еще серьезнее: кто и кому повышает продолжительность рабочего дня? Бездельники, слоняющиеся по коридорам Рады, сидящие в буфетах и курилках, прогуливающие месяцами, летающие во Францию «поболеть» за команду миллионеров, продувную ирландским пастухам и почтальонам, определяют трудящемуся люду продолжительность рабочего дня – бывает ли большая несправедливость на свете?!

На тему бездельников, которые выдают себя за тружеников, немало шуток: - То, что вы спите на работе, - говорит директор, - я знаю, но надевать пижаму - это уже слишком...Новый Трудовой кодекс – эта та пижама, которую, не стыдясь, готовы надеть на себя наши великие труженики-депутаты.

И, наконец, последнее:

- Ты слышал, Чуденка уволили со службы.

- Бедняга! Чем же он провинился?

- Понимаешь, он служил в фирме, торгующей чаем, но всякий раз, когда по телефону требовали директора, Чуденко отвечал, что директор пьет кофе...

Другими словами, торгуешь чаем – сам пей чай! Бездельники не должны писать законы для трудяг (http://www.2000.ua/blogi/blogi_blogi/ura-rost-nashej-jekonomiki-uzhe-ne-za-gorami.htm). – 2016. – 17.10).

Официальный блог компании Jurimex

Про автора: Юлия Лавреха

Закінчення перехідного періоду для неприбуткових організацій

Спеціально для видання «Юридична газета» № 38

Державна фіскальна служба України в листі від 25.08.2016 р. № 28602/7/99-99-15-02-01-17 «Щодо актуалізації реєстру неприбуткових установ та організацій» надала інформацію щодо алгоритму дій для оновлення реєстру

неприбуткових організацій та приведення у відповідність до вимог Податкового кодексу (ПК) України.

Нагадаємо, що з 1 січня 2015 року неприбуткові організації не є платниками податку на прибуток підприємств щодо усіх доходів за умови виконання ряду вимог, у тому числі щодо змісту установчих документів. Згідно з перехідними положеннями, неприбуткові організації, внесені до Реєстру не виключатимуться з Реєстру до 1 січня 2017 року, проте з настанням цієї дати в установчих документах повинні міститися обов'язкові положення, передбачені пунктом 133.4 статті 133 ПК України. Таким чином, 1 січня 2017 року контролюючі органи повинні будуть перевірити усі неприбуткові організації, зареєстровані як такі, і виключити з реєстру ті з них, які не відповідають законодавчим вимогам. Виключення з реєстру означатиме, що така організація повинна буде сплачувати податок на прибуток на загальних умовах.

16 липня 2016 року набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2016 року № 440 “Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру” (далі – Порядок № 440).

Протягом двох місяців (з дати набрання чинності Порядку № 440) ДФС України надсилатиме запити усім неприбутковим організаціям, окрім тих, чий установчі документи оприлюднені на порталі електронних сервісів відповідно до Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань”. На запит неприбуткова організація має надати копії установчих документів (а ЖБК також повинні також надати копії документів, що підтверджують дату прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом житлового будинку та факт спорудження або придбання такого будинку житлово-будівельним (житловим) кооперативом). Такі копії повинні бути завірені підписом керівника або інших уповноважених осіб, а також печаткою неприбуткової організації (за наявності).

Якщо надіслані копії документів відповідатимуть вимогам пункту 133.4 статті 133 ПК України, неприбуткова організація буде внесена до нового реєстру, а також їй присвоюється одна з ознак неприбутковості, передбачених Порядком № 440. Строк для розгляду документів – один місяць. Так само будуть внесені до нового реєстру неприбуткові організації, установчі документи яких оприлюднені в загальнодоступних джерелах та містять вказані пунктом 133.4 статті 133 ПК України положення.

Неподання організацією документів або невідповідність таких документів не матиме наслідком виключення з Реєстру, оскільки контролюючі органи не наділені таким повноваженням до 1 січня 2017 року. Таким організаціям надсилатимуться повідомлення про невідповідність їх документів.

Водночас, фактично записи з чинного реєстру не будуть перенесені автоматично в новий Реєстр, кожна неприбуткова організація буде заноситися до Реєстру окремо, тому ті неприбуткові організації, які не доведуть до відома контролюючого органу відповідність своїх установчих документів вимогам пункту 133.4 статті 133 ПК України, з 1 січня 2017 року опиняться поза Реєстром неприбуткових організацій і повинні будуть сплачувати податок на

прибуток на загальних підставах.

У подальшому неприбуткові організації, які не подадуть документи на запит або отримають повідомлення про невідповідність документів, для включення до нового Реєстру повинні внести зміни до установчих документів, а також подати до контролюючого органу реєстраційну заяву з позначкою “зміни” або “доповнення” за формою № 1-РН, що наведена у додатку 1 до Порядку № 440, а також завірені копії установчих документів (для ЖБК – також копії документів, що підтверджують дату прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом житлового будинку та факт спорудження або придбання такого будинку житлово-будівельним (житловим) кооперативом). Строк розгляду – 14 календарних днів з дня отримання. Подання заяви та документів може бути здійснено особисто представником неприбуткової організації, надіслано поштою або засобами електронного зв’язку. Якщо установчі документи неприбуткової організації оприлюднені на порталі електронних сервісів, така організація може не надавати копії своїх установчих договорів.

ДФС України нагадала, що Реєстр неприбуткових організацій, оновлений за порядком № 440, буде у відкритому доступі, водночас міститиме тільки загальну інформацію для ідентифікації самої неприбуткової організації. Не розкриватимуться дані про місцезнаходження організації, її засновників, керівників та головних бухгалтерів, а також економічні відомості, які характеризують фінансово-економічні показники господарської діяльності неприбуткової організації. До реєстру будуть внесені тільки неприбуткові організації зі статусом юридичних осіб.

В подальшому контролюючий орган здійснює моніторинг відомостей, що містяться в Реєстрі, а також відомостей щодо найменування неприбуткової організації, інших відомостей, зазначених у реєстраційній заяві, отриманих з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, щодо неприбуткових організацій(<http://jurblog.com.ua/2016/09/zakinchennya-perehidnogo-periodu-dlya-nepributkovih-organizatsiy/#more-8386>). – 2016. – 20.09).

Блог на сайті «Чернобыльский набат»

Про автора: Борис Черкаський

Пенсионную реформу планируют начать с ликвидации Пенсионного Фонда

Требования МВФ по установлению общих минимальных размеров пенсий с дополнительными выплатами за счет бюджета являются необоснованным и недопустимыми, так как грозит полным отказом государства от выполнения социальных обязательств.

Таку позицію UBR.ua озвучил економіст, радник голови Асоціації українських банків Алексей Куш.

«Требование МВФ слишком жесткое: минимальный уровень и доплата за счет доходной части бюджета, которую будут пересматривать в зависимости от размера доходов. Этого делать нельзя ни в коем случае. Потому что тогда у

государства велик соблазн, при любой неблагоприятной конъюнктуре, отказаться от выполнения обязательств. Тогда ничего никому не будут доплачивать», — уверен Алексей Куц.

Более логичной и выполнимой возможностью является установление государством не минимальных, а экономически обоснованных социальных/пенсионных выплат с условиями автоматической индексации, а также с параллельным запуском накопительной системы.

Для рационально использования и эффективного контроля пенсионных отчислений, считает эксперт, Пенсионный Фонд необходимо ликвидировать, а все потоки отчислений с фондов заработных плат перенаправить из бюджета Пенсионного фонда в общий бюджет.

«Включение пенсионного фонда в состав бюджета — это кардинальное решение. Но рано или поздно Украина к этому придет. Иначе к 2030 году нас ждет полный крах пенсионной системы. Если сегодня не получается обеспечить пенсионные выплаты через специальный фонд — это уже аргумент в пользу нецелесообразности его содержания», — считает Куц.

Пенсионные доходы и сборы с фондов заработных плат, по оценке эксперта, необходимо не просто включить в общие бюджетные потоки, а заменить их фиксированным единым налогом на фонд заработной платы, что сделает систему отчислений более прозрачной и понятной работодателям, позволит уменьшить затраты на администрирование, упростит/облегчит контроль за возможными манипуляциями с отчислениями.

«Можно условно, установить фиксированную ставку от фонда заработной платы и не менять ее в течении, например, 10 лет. Работодатель увеличивает зарплаты, в зависимости от возможностей предприятия, ситуации в стране, установленных государством правил индексации — и автоматически растут отчисления пенсионного направления. Это позволит проводить прозрачные расчеты, а система налогообложения в этой части будет понятна бизнесу и наемным лицам. Ну и будет понятный прогнозируемый единый дефицит бюджета», — уверен Алексей Куц.

Также при перенаправлении пенсионных потоков отпадает необходимость в поддержке пенсионных структур, что автоматически повлечет сокращение/полное отсутствие расходов на финансовое поддержание отделений ПФ и большого количества служащих таких структур.

По данным Пенсионного фонда, еще на 1 января 2012 г. в структуру ПФУ кроме правления и центрального аппарата Фонда входило 27 главных управлений ПФУ по АРК Крым, областях, городах Киеве и Севастополе. А также 656 управлений ПФУ в районах, городах и районах городов. Общее количество сотрудников в данной структуре не указан источник (http://chornobylnabat.blogspot.com/2016/09/blog-post_96.html#more). — 2016. — 23.09).

Блог на сайті «Інтелектуальна власність»

Про автора: Олександр Злотник

Звернення Об'єднання громадських організацій «Всеукраїнське агентство авторів»

Голова ОГО «Всеукраїнське агентство авторів»

Довідково: Об'єднання громадських організацій «Всеукраїнське агентство авторів» утворено у відповідності до Указу Президента України від 05.10.2001 № 948/2001 для сприяння на колективній основі управління майнових прав авторів.

До Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2016р. № 632-р затверджено План заходів з реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, частиною другою якого передбачено реорганізацію системи колективного управління майновими авторськими та суміжними правами. Зазначена реорганізація зокрема передбачає постійне забезпечення з боку Мінекономрозвитку прозорості діяльності організацій колективного управління майновими авторськими і суміжними правами /п. 2/ та постійне проведення зазначеним Міністерством моніторингу діяльності організацій колективного управління майновими авторськими і суміжними правами на відповідність вимогам законодавства /п. 6/, що нами цілком підтримується і у чому ми, маючи п'ятнадцятирічний досвід роботи у царині колективного управління авторськими правами, готові сприяти.

Водночас, реорганізація даної системи також включає у себе приведення національного законодавства щодо унормування діяльності вітчизняних організацій колективного управління у відповідність з положеннями актів законодавства ЄС шляхом: - супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо діяльності організацій колективного управління» /п. 1/: беручи до уваги, що законопроекти з однаковою назвою у Верховній Раді не реєструються, треба розуміти, зареєстрованого у Верховній Раді під № 4461 однойменного законопроекту народного депутата України Є. Рибчинського;

- запровадження прозорого механізму збору, розподілу та виплати винагороди суб'єктам авторського права та суміжних прав шляхом розроблення та впровадження у грудні 2016р.—березні 2017р. електронної системи обліку колективної винагороди /п. 3/;

- утворення - після прийняття Закону «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо діяльності організацій колективного управління» - під відповідальність Мінекономрозвитку та Мінфіну в публічний та прозорий спосіб нової організації колективного управління шляхом перетворення державної організації «Українське агентство з авторських та суміжних прав» в недержавну організацію колективного управління, яка буде збирати винагороду (роялті) у визначених законодавством сферах /п. 7/.

Загальновідомо, що під час підготовки вищезгаданого Плану заходів, єдиним актом законодавства ЄС з питань унормування діяльності організацій колективного управління була Директива 2014/26/ЄС Про колективне

управління авторськими і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори у цілях онлайнного використання на внутрішньому ринку. Уважно ознайомившись з цим актом, ми не віднайшли вимог з обов'язковості запровадження електронної системи обліку колективної винагороди або з обов'язковості зміни організаційно-правової форми державної організації колективного управління. Водночас, ми вбачаємо неприпустиме протиріччя зокрема у тому, що приписом п.11 преамбули Директиви встановлено укладання між організаціями по колективному управлінню угод про представництво з дотриманням правил про конкуренцію, тоді як у частині першій статті 48 законопроекту № 4461 зазначено, що на діяльність організації колективного управління не поширюються обмеження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції, а частиною першою статті 46 даного законопроекту передбачено утворення в Україні єдиної організації колективного управління, тобто, монопольної організації. Тому, у широкій авторській громаді, інтереси якої ми представляємо, виникли наступні запитання:

1. На яких правових засадах, де саме і у який спосіб «електронна система обліку колективної винагороди» буде впроваджуватися? Яким чином зазначена система впливатиме зокрема на збір винагороди? Чи внормоване поняття «колективна винагорода»?

2. У чому полягає функція Мінекономрозвитку з супроводження у Верховній Раді України законопроекту народного депутата?

3. На яких правових засадах та у який спосіб Мінекономрозвитку та Мінфін відповідатимуть за утворення передбаченої частиною другою прикінцевих положень законопроекту № 4461 юридичної особи в організаційно-правовій формі громадської організації?

4. Чи передбачається з боку Мінекономрозвитку та Мінфін перетворення державної організації «Українське агентство з авторських та суміжних прав» в недержавну організацію колективного управління у випадку, якщо законопроект № 4461 не буде прийнятий Верховною Радою України? А, якщо передбачається, то, - з огляду на раніше вказані інтереси суб'єктів господарювання (<http://intelvlas.com.ua/blog/anonim/zvernennya-obyednannya-gromadskiyh-organizaciy-vseukrayinske-agentstvo-avtoriv>). – 2016. – 7.10).

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Е.А. Морозов, адвокат (судебная защита)

Зворотна вимога страховика до винної у ДТП особи: розмір шкоди

Частинною 1 ст.1166 ЦК України передбачено, що шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Відповідно до ч.2 ст.1187 ЦК України шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, об'єктом, використання, зберігання або

утримання якого створює підвищену небезпеку.

Відповідно до п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1992 року джерелом підвищеної небезпеки належить визнавати будь-яку діяльність, здійснення якої створює підвищену імовірність заподіяння шкоди через неможливість контролю за нею людини, а також діяльність по використанню, транспортуванню, зберіганню предметів, речовин і інших об'єктів виробничого, господарського чи іншого призначення, які мають такі ж властивості. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну діями таких джерел, має наставати як при цілеспрямованому їх використанні, так і при мимовільному прояву їх шкідливих властивостей (наприклад, у випадку заподіяння шкоди внаслідок мимовільного руху автомобіля).

Під володільцем джерела підвищеної небезпеки розуміється юридична особа або громадянин, що здійснюють експлуатацію джерела підвищеної небезпеки в силу права власності, повного господарського відання, оперативного управління або з інших підстав (договору оренди, довіреності тощо).

ВАЖЛИВО: Не вважається володільцем джерела підвищеної небезпеки і не несе відповідальності за шкоду перед потерпілим особа, яка управляє джерелом підвищеної небезпеки в силу трудових відносин з володільцем цього джерела (шофер, машиніст, оператор і т.ін.).

Особа, яка відшкодувала шкоду, завдану іншою особою, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом, що передбачено ч.1 ст.1191 ЦК України.

Між тим відповідно до правової позиції, яка висловлена Верховним Судом України в постанові від 30 березня 2016 року у справі № 6-2598цс15 вбачається, що перехід права вимоги за нормами статті 993 ЦК України та статті 27 Закону України «Про страхування» слід відрізнити від зворотної вимоги (регресу), яка регулюється положеннями статті 1191 ЦК України, статті 38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

Так, відповідно до частини першої статті 1191 ЦК України особа, яка відшкодувала шкоду, завдану іншою особою, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом.

Системний аналіз цієї норми дає підстави для висновку про її застосування за таких умов: 1. Право регресної вимоги до винної особи має третя особа після виконання нею зобов'язання перед потерпілим; 2. Регрес застосовується після припиненні зобов'язання з відшкодування шкоди.

ВАЖЛИВО: За регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання, зокрема виплати страхового відшкодування (частина шоста статті 261 ЦК України

Однак відповідно до положень ст. 993 ЦК України та ст.27 Закону України «Про страхування» від дня страхового випадку внаслідок заміни кредитора у зобов'язанні з відшкодування шкоди до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, у межах фактичних витрат

й у межах загального строку позовної давності, переходить право вимоги до особи, відповідальної за завдані страхувальнику збитки (Правова позиція Верховного Суду України від 25.12.2013 р. у справі № 6-112цс13).

Згідно з п.п.38.1.1.«г» п.38.01. ст.38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» страховик після виплати страхового відшкодування має право подати регресний позов до страхувальника або водія забезпеченого транспортного засобу, який спричинив дорожньо-транспортну пригоду якщо він не повідомив страховика у строки і за умов, визначених у підпункті 33.1.2 пункту 33.1 статті 33 цього Закону.

Так, предметом судового розгляду Вищого господарського суду України (справа №910/3650/16) є зворотна вимога страховика до особи, відповідальної за завдану шкоду, про стягнення компенсації страхового відшкодування, виплаченого страхувальнику за договором добровільного страхування.

Суди попередніх інстанцій задовольняючи позов про стягнення недоплаченої частини страхового відшкодування виходили з того, що виплативши страхове відшкодування відповідно до умов договору добровільного страхування позивач набув права зворотної вимоги до відповідача у сумі страхового відшкодування у межах фактичних затрат за вирахуванням франшизи.

Відповідно до ст. 993 ЦК України та ст. 27 Закону України "Про страхування" до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, у межах фактичних витрат переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки.

ВАЖЛИВО: до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування перейшло право вимоги, яке страхувальник мав до особи, відповідальної за завдані збитки - у межах фактичних затрат.

Разом з тим, згідно з ч.ч. 4, 16, 17, 18 ст. 9 Закону України "Про страхування" розмір страхової суми та (або) розміри страхових виплат визначаються за домовленістю між страховиком та страхувальником під час укладання договору страхування або внесення змін до договору страхування, або у випадках, передбачених чинним законодавством.

Страхове відшкодування - страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку.

ВАЖЛИВО: Страхове відшкодування не може перевищувати розміру прямого збитку, якого зазнав страхувальник.

Франшиза - частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування.

При цьому, зазначеним Законом та Законом України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" не передбачено зобов'язання страховика за договором добровільного страхування визначати розмір страхового відшкодування тільки в розмірі суми, встановленої звітом про оцінку транспортного засобу, оскільки цей звіт є попереднім оціночним документом, що визначає можливу, але не

остаточну суму, необхідну для відновлення транспортного засобу.

Таку ж правову позицію у подібних правовідносинах викладено в постанові Верховного Суду України від 15.04.2015 року у справі № 910/7163/14, зокрема: «Суди обґрунтовано визнали, що Законами України «Про страхування» та «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» не передбачено зобов'язання страховика за договором добровільного страхування визначати розмір страхового відшкодування тільки в розмірі суми, встановленої звітом про оцінку транспортного засобу, оскільки цей звіт є попереднім оціночним документом, що визначає можливу, але не остаточну суму, необхідну для відновлення транспортного засобу».

В той же час, стаття 29 Закону України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" регулює правовідносини між відповідачем як страховиком та його застрахованою особою, а не між відповідачем як особою, зобов'язаною відшкодувати збитки за винну особу, та позивачем як особою, яка відшкодувала збитки постраждалій особі.

Окремо необхідно вказати, що 20 січня 2016 року Верховний суд України у справі № 6-2808цс15 дійшов до висновку, якщо страхової виплати (страхового відшкодування) недостатньо для повного відшкодування шкоди, завданої особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність, ця особа зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням).

Таким чином, зворотна вимога страховика до винної у ДТП особи визначається не тільки розміром завданої ТЗ шкоди, а й сукупністю фактичних затрат, які понесені страховиком і які, в свою чергу, підтверджені відповідним платіжним дорученням (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/3597/1474/>). – 2016. – 21.09).

Блог на сайті «pravotoday.in.ua»

Про автора: Е. А. Морозов, адвокат (судебная защита)

Виключні підстави для припинення договору поруки: судова практика

Досліджуючи питання припинення акцесорного зобов'язання - договору поруки, Верховний суд України 14 вересня 2016 р. по справі № 6-1451цс16 в черговий раз сформував та підтвердив раніше прийняту правову позицію.

Зокрема суд вказав, що відповідно до частини першої статті 553 ЦК України за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку.

Згідно із частини четвертої статті 559 ЦК України порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука

припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки.

Відповідно до частини першої статті 251 ЦК України строком є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами (частина перша статті 252 ЦК України).

Разом з тим із настанням певної події, яка має юридичне значення, законодавець пов'язує термін, який визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати (частина друга статті 251 та частина друга статті 252 ЦК України).

Порука – це строкове зобов'язання, і незалежно від того, встановлений строк її дії договором чи законом, його вплив припиняє суб'єктивне право кредитора. Це означає, що строк поруки відноситься до преклюзивних строків.

Разом із тим позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу (стаття 256 ЦК України). При цьому відповідно до частин першої та п'ятої статті 261 ЦК України перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання.

ВАЖЛИВО: Якщо порука припинилася (у тому числі й на підставі непред'явлення кредитором відповідної вимоги до поручителя протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання), інститут позовної давності застосовано бути не може, тому що право кредитора на пред'явлення вимоги до поручителя та обов'язок поручителя відповідати перед кредитором за порушене позичальником зобов'язання припинилися.

Отже, непред'явлення кредитором вимоги до поручителя протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання у разі, якщо строк дії поруки не встановлено, є підставою для припинення останнього, а отже, і обов'язку поручителя нести солідарну відповідальність перед кредитором разом із боржником за основним зобов'язанням.

ВИСНОВОК: Строк поруки не є строком для захисту порушеного права. Це строк існування самого зобов'язання поруки. Таким чином, і право кредитора, і обов'язок поручителя по його закінченні припиняються, а це означає, що жодних дій щодо реалізації цього права, в тому числі застосування примусових заходів захисту в судовому порядку, кредитор вчиняти не може.

Необхідно також зазначити, що умови договору поруки про його дію «до повного припинення зобов'язань боржника» не свідчать про те, що цим договором встановлено строк припинення поруки в розумінні статті 251, частини четвертої статті 559 ЦК України, тому в цьому випадку підлягають застосуванню норми частини четвертої статті 559 ЦК України про те, що порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя

(Постанова судових палат у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 23 травня 2012 р.).

Під виконанням сторонами зобов'язання слід розуміти здійснення ними дій з реалізації прав і обов'язків, що випливають із зобов'язання, передбаченого договором.

Суд також зробив висновок, що, "основне зобов'язання" - це не зміст кредитного договору, а реально існуючі правовідносини, зміст яких складають права та обов'язки сторін кредитного договору.

Разом з тим, якщо умовами договору кредиту передбачені окремі самостійні зобов'язання боржника про повернення боргу щомісяця частинами та встановлено самостійну відповідальність боржника за невиконання цього обов'язку, то у разі неналежного виконання позичальником цих зобов'язань позовна давність за вимогами кредитора до нього про повернення заборгованих коштів повинна обчислюватися з моменту настання строку погашення кожного чергового платежу.

Оскільки відповідно до статті 554 ЦК України поручитель відповідає перед кредитором у тому самому обсязі, що й боржник, то зазначені правила (з урахуванням положень частини четвертої статті 559 ЦК України) повинні застосовуватись і до поручителя.

Таким чином, Верховний суд України дійшов висновку про те, що у разі неналежного виконання боржником зобов'язань за кредитним договором передбачений частиною четвертою статті 559 ЦК України строк пред'явлення кредитором вимог до поручителя про повернення боргових сум, погашення яких згідно з умовами договору визначено періодичними платежами, повинен обчислюватися з моменту настання строку погашення кожного чергового платежу.

Більше того, Верховний суд України розглядаючи справу № 6-272цс16 від 29.06.2016 р. зробив правовий висновок про те, що, регулюючи правовідносини з припинення поруки у зв'язку із закінченням строку її чинності, частина четверта статті 559 ЦК України передбачає три випадки визначення строку дії поруки:

- 1) протягом строку, встановленого договором поруки (перше речення частини четвертої статті 559 ЦК України);
- 2) протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання, якщо кредитор не пред'явить вимоги до поручителя (друге речення частини четвертої статті 559 ЦК України);
- 3) протягом одного року від дня укладення договору поруки (якщо строк основного зобов'язання не встановлено або встановлено моментом пред'явлення вимоги), якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя (третє речення частини четвертої статті 559 ЦК України).

Окремо необхідно наголосити, що Верховний суд України розглядаючи справу № 6-125цс14 зробив важливий висновок: «...пред'явленням вимоги до поручителя є пред'явлення до нього позову.».

Разом з цим існує і окрема думка судді ВСУ Сеніна Ю.Л. у цій же справі: «Судова палата дійшла висновку, що пред'явленням вимоги до поручителя є пред'явлення до нього позову. Такий висновок вважаю помилковим, виходячи з

наступного.

Термін «вимога» є більш широким, ніж «позов», ці поняття не є тотожними. Термін «вимога» вживається в різних нормах Цивільного кодексу по-різному й має різне значення залежно від контексту. Якщо порівняти частину четверту статті 559 ЦК України із частиною першою статті 555 цього Кодексу, то стає очевидним, що законодавець припускає як звернення з вимогою до поручителя, так і пред'явлення позову до нього. Саме тому стаття 555 ЦК України встановлює різні права та обов'язки поручителя у разі пред'явлення до нього вимоги або позову.

Вважаю, що в другому реченні частини четвертої статті 559 ЦК України йдеться про вимогу до поручителя безпосередньо. Це преклюзивний строк, який не може бути перерваний заявленням вимог до суду, його закінчення свідчить про припинення зобов'язання поручителя і саме з таких підстав слід виходити при ухваленні рішення.

ЦК України не передбачає скороченого строку позовної давності для пред'явлення вимог до поручителя у разі невиконання кредитного зобов'язання боржником, якщо у договорі поруки не встановлено строк його дії. А якщо погодитись з висновком про те, що пред'явленням вимоги до поручителя є пред'явлення до нього позову, то виключається можливість пред'явлення позову до суду після спливу шести місяців, встановлених частиною четвертою статті 559 ЦК України» (<http://pravotoday.in.ua/ru/blogs/3597/1475/>). – 2016. – 23.09).

Блог на сайті «Судебно-юридическая газета»

Про автора: Богдан Санин

Не корупцією єдиною. Відверто про фактори впливу на авторитет судової влади

Одним із критеріїв визначення авторитету тієї чи іншої особи є загально визнана довіра суспільства до його позицій, тверджень, дій та рішень. І лише коли діяльність однієї особи чи цілого колективу не викликає заперечень та сприймається як істина, ми можемо говорити про достатній рівень його (їх) авторитету.

На превеликий жаль, можна констатувати, що серед населення України до державницьких інституцій абсолютної довіри та пошани на сьогодні немає. Події у Врадіївці, селі Лощинівка на Одещині – це події лише останніх місяців, які демонструють можливі наслідки відсутності довіри населення до правоохоронної системи.

Що ж до авторитету судової гілки влади, то в переважній більшості випадків, експерти під цим поняттям мають на увазі довіру до суддів (як особистостей), їх дій у повсякденному житті, а також рівень поваги до судових рішень та судового процесу в цілому. В багатьох випадках, саме від авторитету судової влади залежить і те, чи буде добровільно виконуватись рішення суду. І тут варто зупинитись на факторах, які значно впливають на авторитет судової гілки влади.

Торкаючись теми судової влади, у більшості випадків ЗМІ пишуть про те,

що головним фактором, який підриває авторитет судової системи, є корупція в судовій системі.

Як бачимо із останніх новин від Національного антикорупційного бюро України, Генеральної прокуратури України та Служби безпеки України, корупція пронизує всі державні органи. Тож, абсолютно не зменшуючи вплив такого негативного явища як корупція на всі сфери суспільного життя, хочу наголосити, що вона є лише одним із факторів, що негативно впливає на авторитет державних органів.

Разом з тим, на авторитет судової влади, впливає не один фактор, а цілий комплекс внутрішніх та зовнішніх чинників. Зупинюсь на деяких ключових чинниках, які, на мою особисту думку, сьогодні присутні в системі судоустрою:

Внутрішні:

1. Довготривалість розгляду справи та довготривалість виготовлення рішення. Всі ми розуміємо, як впливає на авторитет суду той факт, що іноді розгляд справи триває понад 2-3 роки. В умовах, коли є порушення процесуальних строків розгляду справи, очевидним є ставлення громадянина, який звернувся до суду за захистом своїх прав та інтересів, а натомість отримав кількарічну судову тяганину. При цьому, на сьогодні, довготривалість розгляду справи судами першої інстанції або виготовлення судового рішення викликана тим, що в судах катастрофічно не вистачає суддів із повноваженнями, через дворічне ігнорування депутатами Верховної Ради України власних обов'язків щодо призначення суддів безстроково. Як наслідок, навантаження на судді значно зростає, і відповідно, зростає кількість судових засідань. Ще однією причиною довготривалого розгляду – умисне не надання сторонами документів по справі, зловживання процесуальними правами з метою відкладення розгляду справи у власних інтересах.

2. Несталість судової практики. Чи позитивно впливає на авторитет судової влади кардинальна зміна судової практики Верховного Суду України, що призводить до зміни підходів до вирішення деяких категорій справ? Чи можливо здобути авторитет у людини, яка після багаторічного проходження всіх 4-х судових інстанцій, в результаті отримує судові рішення, в якому їй вказують про необхідність повторного звернення до іншого суду першої інстанції, і, як наслідок, цим пропонують людині ще чекати декілька років захисту своїх прав?

3. Невизначеність стосовно юрисдикції окремих категорій справ. На сьогодні є низка категорій справ, яку можуть розглядати суди різних юрисдикцій. Наприклад: оскарження рішення місцевої ради про виділення земельної ділянки, спори із Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, оскарження рішень державних реєстраторів тощо. Через такі безглузді суперечності юридична спільнота вже давно б'є на сполох.

4. Нерівномірне навантаження на суддів. Причиною такого негативного явища є довготривале не призначення суддів на посади. Безумовно, що людині, яка прийшла до суду за захистом своїх прав абсолютно не цікаві причини нерівномірного навантаження. І лише коли поставити їм запитання: чи може суддя, в провадженні якого знаходиться більше тисячі справ, вчасно їх розглядати, можна сподіватись на часткове розуміння ситуації. А про дисбаланс витрати часу на розгляд справи, що зумовлений нерівномірним навантаженням

на суддю, годі й говорити.

5. Незадовільна матеріально-технічна база судів. Безумовно, не сприяє підвищенню авторитету і стан приміщень судів, в яких інколи відсутні вбиральні для відвідувачів. Кімнати для ознайомлення зі справами та кімнати очікування – це розкіш, що є в невеликій кількості судів України. В деяких судах банально не вистачає стільчиків в приміщеннях для судових засідань, а рівень технічного оснащення повертає нас на початок 2000-х років.

6. Низька інформативність веб-сайтів судів, що впливає на рівень комунікації з громадськістю та створює імідж закритої корпоративної структури.

7. Низькі заробітні плати та зменшення соціальних гарантій суддів та працівників апарату. Все це призводить до зниження авторитету самої професії, а відтак – і ставлення суспільства до представників працівників суду.

8. Відсутність дієвих органів суддівського самоврядування, зокрема Ради суддів України. На сьогодні, у Ради суддів України відсутні реальні важелі, які б дозволяли відстоювання інтереси судової системи в цілому, в том числі і в разі фактів тиску на суддів. Нонсенсом є і той факт, що в засіданнях Вищої кваліфікаційної комісії України та Вищої ради юстиції, на яких розглядаються питання притягнення суддів до відповідальності, не приймають участь члени Ради суддів України.

9. Тривале затягування з реалізацією проекту «Електронний суд». В ХХІ столітті вже виглядає дикунством, якщо людина змушена їхати до суду для ознайомлення із справою, замість того, що мати вільний доступ до власного електронного кабінету, в якому б вона мала б можливість: ознайомитись із всіма процесуальними документами по справі, письмовими поясненнями сторін, надати власні заяви або клопотання.

10. Відсутність тайм-менеджменту в окремих судах. Час – це матерія, яку не можливо придбати або повернути. Абсолютно не підвищує авторитету судової влади призначення судьями деяких судів декілька справ на один і той же час. Таким чином, створюються умови, за яких сторони витрачають власний час на очікування судового засідання.

11. Відсутність належного громадського контролю за витратною частиною отриманого судового збору, за проведеними закупівлями товарів, робіт та послуг для судової системи.

12. Відсутність уніфікованих правил роботи канцелярії судів. Не підвищує авторитет суддівської гілки влади, коли в деяких судах громадянам визначають лише по декілька годин в тиждень для подання документів до суду.

13. Відсутність єдиного підходу до визначення поняття справедливості. Нажаль, але до цього часу, в Україні ніхто і ніколи не займався дослідженням питання справедливості в юридичній спільноті. Що таке справедливість для суддів/адвокатів/юристів? Чи однаково вони розуміють, з точки зору справедливості, одні і ті ж самі вчинки людей/суспільні процеси? Особливо важливо дане питання для суддів, адже підхід до справедливості щодо певних обставин справи, не має залежати від регіону. Людина, що звертається до суду, має мати гарантію, що в будь-якому суді, вона отримає справедливе рішення.

Зовнішні:

1. Відсутність дієвих механізмів впливу на учасників процесу, які ставлять на меті зірвати ведення судового процесу. Про який авторитет може йти мова, коли майже не щотижня ми отримуємо повідомлення про блокування громадськими активістами приміщення того чи іншого суду. Нажаль, через брак повноважень у судових розпорядників та не рідко бездіяльність працівників поліції, недобросовісні громадські активісти досягають поставленої мети – відкладення розгляду справ.

2. Авторитету судовій владі не добавляє і довготривале не призначення суддів на посаду безстроково. Понад 1000 суддів не призначаються вже понад два роки, натомість, на їх адресу від політиків щоразу лунають погрози, насмішки. Вже сьогодні можливо констатувати, що Верховна Рада України так і не набралась політичної сміливості, та не спромоглась виконати свій обов'язок щодо призначення суддів безстроково.

3. Відсутність поваги державних установ/адвокатів до судового рішення. І хоча Конституцією України передбачено обов'язковість виконання судового рішення, свідоме ігнорування добровільного виконання судового рішення – тренд сьогодення.

4. Безпідставна критика політиків, експертів, громадських та державних діячів в бік судової влади. Державні органи, замість конструктивної роботи та виправлення власних помилок в роботі, обирають шлях критики судових рішень та перекладення власних помилок на суди. Постійний інформаційний потік із негативними прикладами судочинства (в тому числі щодо резонансних справ) та відсутність можливості суддів висловити свою позицію ставить судову владу в нерівні умови щодо доступу до інформаційного простору.

5. Низький рівень законотворчої діяльності. Судді застосовують законодавство, що приймається депутатами. Вже нікого не дивує, коли в повністю новий закон, буквально через декілька місяців його роботи, розробляють і вносять зміни.

6. Можливість зловживання сторонами процесуальними правами. Чи матимемо ми авторитет серед населення, якщо в процесуальних кодексах надана можливість зловживання сторонами процесуальними правами, що призводить до значного продовження строків розгляду справ?

7. Низький рівень обізнаності людей про права в суді та безпосередньо сам процес. Давайте будемо відверті, людина починає цікавитись судом лише в тому випадку, якщо вона професійно займається юриспруденцією, звертається до суду за захистом власних прав або ж стає стороною по справі. Здебільшого, людина, що потрапляє до суду вперше, має уявлення про цей державний орган із екранів телевізорів, що не завжди об'єктивно висвітлюють правову реальність. В Україні не проводиться роз'яснювальна робота серед населення про базові права громадян в суді, безпосередньо функції суду тощо. Наразі судді самостійно виходять із ініціативою до журналістів щодо організації проведення широкомасштабної роз'яснювальної роботи з підвищення правової обізнаності населення.

8. Довготривале не виконання судового рішення державною виконавчою службою. Українські правники чудово знають, що більшість рішень Європейського суду з прав людини щодо України стосуються саме неналежного

виконання судових рішень.

9. Зловживання щодо відкриття кримінальних справ (в тому числі і за поданням прокуратури) – ст.375 ККУ (завідомо неправосудне рішення).

На сьогодні триває судова реформа, і, планується, що деякі із вказаних факторів будуть усунуті. Проте, в суспільстві досі панує думка, що отримати довіру до українського суду можливо лише внаслідок тотального оновлення суддівського корпусу. Однак, виходячи із вищевказаного, вона є хибною.

Для тотального відновлення авторитету учасникам судової реформи потрібно системно підходити до таких питань, визначивши всі без виключення болючі та хворі місця в діяльності судової системи, що впливають негативно на авторитет, та комплексно їх врегулювати (<http://sud.ua/blog/2016/09/27/95716-ne-koryptsyu-dinoyu-vdverto-pro-faktori-vplyvu-na-avtoritet-sydovo-vladi>). – 2016. – 27.09).

Блог на сайті «Судебно-юридическая газета»

Про автора: Игорь Мизрах

Во сколько обходится Украине борьба с коррупцией?

Проанализировал проект бюджета-2017: цифры поражают

В ту ли сторону мы смотрим, когда говорим о коррупции и борьбе с ней? С чего начинать ее искоренение, если на это выделяется денег больше, чем на культуру, медицину и спорт вместе взятые? Сытый антикоррупционер – способен ли он на реальную работу?

Достаточно ли в Украине средств на борьбу с коррупцией? Какие аппетиты нынче у антикоррупционных и правоохранительных структур?

Прочитав проект бюджета на 2017 год, я был шокирован запросами правоохранительной системы. Цифры говорят сами за себя: на Генеральную прокуратуру предусмотрено – 4,5 млрд гривен, МВД – 46 (!!!) млрд гривен (из них 15,5 – на Национальную полицию), НАБУ – 773,5 млн гривен, Служба безопасности Украины – 6 миллиардов. Еще у нас есть Агентство по предотвращению коррупции (которое планирует «съесть» 577 млн. грн) и Специализированная Антикоррупционная прокуратура (105 млн).

В итоге, с учетом огромного аппарата МВД, Верховная рада планирует потратить на правоохранительную систему более 52 млрд гривен! Без учета МВД – более 12 (!!!) млрд гривен наших с вами денег, которые состоят из налогов простых граждан.

Такие суммы – это много или мало? И чем они оправданы?

Все познается в сравнении. К примеру, давайте проанализируем тот же проект бюджета. Министерство молодежи и спорта, может быть, получит 1,7 миллиарда гривен, Министерство культуры – 3,3 млрд гривен (сюда входит полмиллиарда на поддержку кино и 0,6 млрд – на театры, еще 20 миллионов – на музеи). Всего за 450 миллионов у нас подготовят олимпийские и паралимпийские сборные.

Таким образом, на весь спорт, культуру, молодежь, кино, театры и музеи предусмотрено чуть более 6 млрд гривен. Это напомнило мне историю, когда во

время Второй мировой войны Уинстона Черчилля в Парламенте призвали сократить расходы на культуру и молодежь, он ответил: "А ради чего тогда мы воюем". Увы, все очень плохо...

А вообще, выделять такие суммы на борьбу с коррупцией — это безумство. Тем более, что именно в этих органах коррупция как раз и процветает. Или нет?! В нашей стране выделять деньги на борьбу с коррупцией - это то же самое, что выделять спирт на борьбу с пьянством. И спирта не будет, и пьянство лишь усугубится...

Куда тратятся такие деньжищи? На организацию работы, форму, автомобили, аренды офисов, хорошую канцелярию. Экономить на себе они точно не собираются. Одних только компьютеров на сегодня Нацагентство предотвращения коррупции закупает на 3 236 490 гривен. Эта закупка – одна из многих, открытых на сайте Prozorro, и если покопаться, то увидим, что антикоррупционеры обставляют себя тысячами единиц мебели и техники, и непременно просят еще.

Такая ли не легкая у них работа? И как определить – кто из них главный?

Работа правоохранителей не легкая, но обычная - со стандартным набором рисков. Но, судя по всему, борьба с коррупцией становится приоритетным направлением и очень прибыльным делом. Не менее прибыльным, нежели участие в самой коррупции.

На этом фоне мы скоро станем очевидцами еще более жестких разборок между многочисленными силовыми органами. Обозначил, что будет бить больно, генпрокурор Юрий Луценко, сделав заявление, что теперь сам будет решать, какие дела отдавать в НАБУ. Ведь он просто уверен уверен в том, что «отдать право на борьбу с преступностью на высших должностях одному небольшому правоохранительному органу – неэффективно».

Общественные органы должны больше контролировать государство, но реальных общественных организаций, которые бы не были управляемыми госструктурами, пока мало. Зачастую ОО чьи-то «карманные», сидят на грантах власти разных уровней и сами участвуют в коррупции или закрывают на нее глаза. А те, кто реально работает, но не идет на поводу высокопоставленных преступников, вынуждены искать финансирование на стороне.

Есть ОО, которые занимаются вопросами бизнеса, налогов, юриспруденции, но и они зачастую оказываются под влиянием госмашины, не имея свободы действий. Попробуй в небольшом городе заниматься громкими антикоррупционными делами, как тут же появляются проблемы с арендой помещений, проверками и т.п.

Какой выход?

Самое важное – это развитие гражданского общества. Мы идем к этому, и в общем-то имеем кое-какие результаты. Ряд общественников передают огласке коррупционные схемы, есть честные журналисты-расследователи. Но основную часть этих людей держит за ниточки власть – она даже пишет им темники, как и что говорить в интернете и на телевидении. Сейчас в действии колоссальная манипулятивная машина.

Второе: должна быть политическая воля, чтобы кардинально преломить ситуацию и перестать лукавить, жить двойными стандартами. В первую

очередь, господа власть имущие, сами перестаньте воровать! Затем сделайте амнистию наворованного капитала, и пусть все начнут жить с нуля, понимая, что в стране введена и применяется серьезная ответственность(<http://sud.ua/blog/2016/10/03/95961-vo-skolko-obhoditsya-ukraine-borba-s-korruptsiej>). – 2016. – 3.10).